

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ

 K W A R T A L N I K
BELLONA

nr 3/2021 (706)

ISSN 1897-7065
E-ISSN: 2719-3853

Rocznik CIII (XV)

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Pismo naukowe
wydawane przez Ministerstwo Obrony Narodowej

RADA NAUKOWA „KWARTALNIKA BELLONA”

prof. Christopher Bassford, National Defense University, Waszyngton, USA
prof. Marek Jan Chodakiewicz, Institute of World Politics, Waszyngton, USA
dr hab. Zdzisław Śliwa, Baltic Defence College, Tartu, Estonia
doc. dr hab. Břetislav Dančák, Uniwersytet Masaryka, Brno, Czechy
gen. bryg. dr hab. Dariusz Skorupka, Akademia Wojsk Lądowych, Wrocław
prof. dr hab. Maciej Marszałek, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa
prof. Janusz Grebowicz, University of Houston-Downtown, Houston, USA

Komitet Naukowy

dr hab. Anna Llanos-Antczak, prof. AEH – przewodnicząca
gen. bryg. dr hab. Tadeusz Szczurek – zastępca przewodniczącej
płk dr Jacek Cichosz
gen. dyw. prof. dr hab. n. med. Grzegorz Gielerak
dr Artur Jagnieża
płk dr hab. Jarosław Kozuba
płk dr hab. Krzysztof Krakowski
kmr dr hab. Grzegorz Krasnodębski
gen. bryg. pil. dr Piotr Krawczyk
prof. dr hab. Mirosław Lenart
płk dr hab. inż. Szymon Mitkow
kmr rez. dr inż. Bohdan Pac
płk dr hab. Przemysław Paździorek
płk dr hab. Witalis Pellowski
dr hab. Dominik Smyrgała
kmr prof. dr hab. Tomasz Szubrycht
płk dr n. med. Radosław Tworus

1918–1950 Bellona
1950–2007 Myśl Wojskowa

Pismo naukowe
wydawane przez Ministerstwo Obrony Narodowej

Rocznik CIII (XV)
Nr 3/2021 (706)
Warszawa

wiiw

Dyrektor Wojskowego Instytutu Wydawniczego: **Maciej Podczaski**
e-mail: sekretariat@zbrojni.pl
tel.: +48 261 849 007, +48 261 849 008, faks: +48 261 849 459
Al. Jerozolimskie 97, 00-909 Warszawa

Zastępca dyrektora: **Izabela Borańska-Chmielewska**
tel.: +48 261 849 212
e-mail: ibc@zbrojni.pl, e-mail: kwartalnikbellona@zbrojni.pl

Redaktor naczelny „Kwartalnika Bellona”: **dr hab. Piotr Grochmalski**
e-mail: piotr.grochmalski@zbrojni.pl

Redaktor prowadzący „Kwartalnika Bellona”: **mgr Tomasz Deptuła**
e-mail: tomasz.deptula@zbrojni.pl

Opracowanie redakcyjne: **Teresa Wieszczyńska**

Opracowanie graficzne: **Małgorzata Mielcarz**

Fotoedytor: **Andrzej Witkowski**

Tłumaczenie na jęz. ang.: **Anita Kwaterowska, Dorota Aszoff, autorzy artykułów**

Redakcja prosi o składanie manuskryptów przez stronę internetową www.kwartalnikbellona.com

Exemplarze czasopisma są dostępne w wewnętrznym kolportażu wojskowym oraz w prenumeracie.

Czasopismo jest indeksowane w bazie *Index Copernicus*.

Na liście czasopism punktowanych MEiN „Kwartalnikowi Bellona” przyznano 40 punktów.

Artykuły zamieszczone w „Kwartalniku Bellona” są recenzowane.

ISSN 1897-7065 | E-ISSN: 2719-3853

Oddano do druku w grudniu 2021 r.

Nakład 1200 egz.

Kolportaż i reklamacje: Poczta Polska Usługi Cyfrowe sp. z o.o.
ul. Dunikowska 9a
87-823 Włocławek
tel.: 542 315 201, 502 012 187
e-mail: elzbieta.kurlapska@poczta-polska.pl

Druk: ARTDRUK
ul. Napoleona 2
05-320 Kobyłka

Elektroniczna wersja czasopisma na stronie www.kwartalnikbellona.com

dr hab. inż. Maciej Marczyk, ppłk dr inż. Bartłomiej Terebiński

System łączności brygady obrony terytorialnej (BOT) w wojskowym systemie telekomunikacyjnym. Ujęcie teoretyczne 13

mgr Joanna Zych, dr Michał Przybylak

Programy modernizacji Sił Obronnych Izraela w latach 2015–2024 37

ppłk dr inż. Radosław Bielawski

Development of Military Space Capabilities of the Leading Asian Countries 53

mgr Aleksandra Radomska

Contemporary Military Threats in Space Domain 63

mgr Witold Repetowicz

Ontologia Iraku: spór o sztuczność państwa 75

* * *

Wskazówki redakcyjno-techniczne dotyczące przygotowania prac do opublikowania

w „Kwartalniku Bellona” 89

Maciej Marczyk, PhD in Eng.; Bartłomiej Terebiński, LtCol, PhD in Eng. The Communication System of Territorial Defense Brigade in Military Telecommunications System. Theoretical Aspect	13
Joanna Zych, MA; Michał Przybylak, PhD Modernization Programs of the Israel Defense Forces (2015–2024)	37
LtCol Radosław Bielawski, PhD in Eng. Development of Military Space Capabilities of the Leading Asian Countries	53
Aleksandra Radomska, MA Contemporary Military Threats in Space Domain	63
Witold Repetowicz, MA Ontology of Iraq: Dispute on the State's Artificiality	75
* * *	
Editorial guidelines on the preparation of articles for publishing in Kwartalnik Bellona	89

Od redakcji

Szanowny Czytelniku,

od zakończenia drugiej wojny światowej polska granica wschodnia nie była poddawana tak agresywnym oddziaływaniom hybrydowym, jak dzieje się to w 2021 roku. Skala i złożoność operacji prowadzonych przez formacje białoruskie, ze wsparciem Federacji Rosyjskiej, wymagała od Rzeczypospolitej Polskiej zaangażowania znacznego potencjału, wdrożenia rozwiązań prawnych oraz wzmocnienia strefy granicznej, także służb granicznych, przez policję i siły zbrojne. Łącznie państwo polskie skierowało na ten obszar ponad osiemnaście tysięcy funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji oraz żołnierzy Wojska Polskiego, a także nowoczesny sprzęt. Pozwoliło to na skuteczną obronę granicy. Służby zdobyły też unikalne doświadczenie, a także wypracowały mechanizmy koordynacji działań formacji w obszarze bezpieczeństwa. Po raz kolejny wojska obrony terytorialnej, utworzone w 2016 roku jako piąty rodzaj SZRP, wykazały swoją operacyjną skuteczność.

Jest więc zrozumiałe, że najnowszy – 3/2021 (706) – numer „Kwartalnika Bellona” otwiera artykuł dr. hab. inż. Macieja Marczyka, prof. ASzWoj, i ppłk. dr. inż. Bartłomieja Terebińskiego „System łączności brygady obrony terytorialnej (BOT) w wojskowym systemie telekomunikacyjnym. Ujęcie teoretyczne”. Zachęcamy też innych autorów do intensywnych badań w wymiarze teoretycznym i praktycznym nad realizowanym białorusko-rosyjskim wariantem wojny hybrydowej prowadzonej wobec Polski, Litwy, Łotwy i Estonii, flankowych państw NATO. Wykorzystane były w niej na globalną skalę elementy wojny informacyjnej, prowadzona była też wobec państwa polskiego i polskich formacji wojna psychologiczna, wspierana cyberwojną i dyslokacją rosyjskich formacji zbrojnych wzdłuż granic Białorusi i Ukrainy. W każdej chwili konflikt groził jego eskalacją. Jak zauważają autorzy artykułu: „Sprawnie funkcjonujący system dowodzenia jest jednym z głównych warunków osiągnięcia sukcesu na współczesnym polu walki. Natomiast sprawność tego systemu zależy od stanu systemu łączności”. Wygrana Polski w tej wojnie hybrydowej wykazała, jak ogromne znaczenie mają skuteczna i sprawna integracja wszystkich formacji biorących udział w obronie granicy oraz integracja systemów łączności i równoczesne ich zabezpieczenie przed oddziaływaniem przeciwnika.

Wydarzenia na granicy polsko-białoruskiej postrzegane z perspektywy regionalnego bezpieczeństwa wschodniej flanki NATO unaoczniają eskalację konfliktu między Sojuszem a Federacją Rosyjską i państwami wspierającymi rosyjski reżim. Przyjęta i podpisana 2 lipca 2021 roku przez prezydenta Władimira Putina nowa strategia bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej wskazuje, iż Moskwa przygotowuje się do długotrwałego

konfliktu o charakterze zimnej wojny 2.0 z Zachodem. A to z kolei oznacza dla Polski konieczność zwiększania potencjału obronnego i modernizacji polskich sił zbrojnych. W tym kontekście warto analizować doświadczenia państw poddawanych stałej presji zagrożenia ich bezpieczeństwa.

W artykule „Programy modernizacji Sił Obronnych Izraela w latach 2015–2024” dr Michał Przybylak i mgr Joanna Zych pokazują, na przykładzie realizowanych obecnie przez to państwo programów „Gideon” i „Momentum”, że sposobem adekwatnej odpowiedzi na zagrożenia mogą być dynamiczne procesy przekształcania i modyfikacji zdolności obronnych sił zbrojnych. Jak podkreślają: „Wartość poznawcza analizowanej problematyki wynika przede wszystkim z jej aktualności”. Zwracają też uwagę, iż prezentowana w artykule problematyka może „...stać się przedmiotem zainteresowania praktyków odpowiedzialnych za planowanie i przeprowadzanie modernizacji Sił Zbrojnych RP”.

Wyzwania w obszarze bezpieczeństwa w coraz większym stopniu obejmują wyścig technologiczny w kosmosie. Pptk dr inż. Radostaw Bielawski z Wojskowej Akademii Technicznej w artykule „Development of Military Space Capabilities of the Leading Asian Countries” analizuje wzrost potencjału kosmicznego Chin, Indii i Iranu. Swoje programy kosmiczne zaczynają realizować państwa, których dotychczas nie wiązano z badaniem przestrzeni kosmicznej i tworzeniem nowoczesnych systemów broni strategicznych. Zjednoczone Emiraty Arabskie wysłały sondę na Marsa, zapowiadają badania Wenus. Ambicje rozwoju potencjału kosmicznego i wykorzystywania go do celów militarnych mają także Arabia Saudyjska, Tajlandia, Malezja, Indonezja, Tajwan, Pakistan, Bangladesz, Brazylia, Izrael, Republika Korei, o Korei Północnej czy Japonii nie wspominając. Ale z pewnością najbardziej ambitne, także pod względem militarnym, są działania w tej mierze, obok USA i Rosji, nowych potęg kosmicznych – Chin i Indii. Niepokój budzi także zaawansowany program raketowy Iranu. Pptk dr inż. Radostaw Bielawski opisuje ewolucję tych trzech programów w ich wymiarze militarnym. Analizuje rozwiązania techniczne stosowane przez Chiny, Indie i Iran oraz możliwości ich wykorzystania w obszarze wojskowym. Wskazuje kierunki dalszych działań na rzecz rozwoju militarnego w piątej dziedzinie bojowej – kosmosie. Podkreśla, że w pracach nad narodowymi programami kosmicznymi i ich wdrażaniem jest wyraźnie widoczny nowy etap militaryzacji i uzbrojenia kosmosu. Chiny, Indie i Iran umacniają tym samym swój prestiż w regionie azjatyckim, zmiany dotyczą również równowagi militarnej, zmniejsza się bowiem siła mocarstw na korzyść państw obszaru azjatyckiego.

Kolejny artykuł – „Contemporary Military Threats in Space Domain” autorstwa mgr Aleksandry Radomskiej, doktorantki WAT – jest poświęcony analizie zagrożeń militarnych w dziedzinie kosmosu w perspektywie najbliższej dekady.

Numer zamyka artykuł mgr. Witolda Repetowicza „Ontologia Iraku: spór o sztuczność państwa”. Autor, jeden z najwybitniejszych europejskich specjalistów od wojny syryjskiej, przez 37 dni przetrzymywany w więzieniu przez reżim Baszara al-Asada, podejmuje śmiałą i zasadną próbę teoretycznej analizy państwowości irackiej w szerszym, regionalnym wymiarze i w kontekście zarówno zagadnień bezpieczeństwa i stabilności systemów politycznych, jak i procesów etnicznych i religijnych. Jak podkreśla: „Opracowania, ana-

lizi i komentarze zawierające tezę o sztuczności Iraku licznie ukazywały się po zajęciu Mosulu przez Państwo Islamskie w czerwcu 2014 roku, ale opinie takie pojawiały się już wcześniej, w tym u zarania współczesnej państwowości irackiej, tj. bezpośrednio po pierwszej wojnie światowej. Debata o sztuczności Iraku, która odżyła w czerwcu 2014 roku, nie miała charakteru teoretycznego ani historycznego, lecz generowała wnioski i propozycje dotyczące urealnienia mapy Bliskiego Wschodu przez oparcie jej na rzekomo bardziej naturalnych granicach i bytach państwowych, przeważnie tworzonych na podstawie kryterium etnosektariańskiego”. Spory dotyczące stabilności i przyszłości Iraku, ukazane w artykule, wpisują się w szerszy kontekst dyskursu naukowego dotyczącego przyczyn procesów dysfunkcyjnych na Bliskim Wschodzie.

Szanowny Czytelniku, z szacunkiem i pokorą oddajemy w Twoje ręce 706 numer „Kwartalnika Bellona”.

*dr hab. Piotr Grochmalski, prof. ASzWoj,
redaktor naczelny „Kwartalnika Bellona”*

Editorial

Dear Reader,

in 2021, Poland's eastern border has been experiencing hybrid aggression at a scale not seen since the time of World War II. The extent and complexity of the operations undertaken by Belarusian formations, supported by the Russian Federation, has forced the Republic of Poland to engage significant potential, implement legal measures, reinforce the border zone and the border services with the police and the armed forces. In total, the Polish state has deployed over 18,000 police officers, soldiers and border guards in the area, together with advanced equipment. This extensive undertaking has enabled Poland to effectively protect the border. The services have also had a chance to gain unique experience and work out mechanisms for coordinating security-related activities of all participating formations. Once again, the Territorial Defense Forces, created in 2016 as the fifth single service of the Polish Armed Forces, have proven their operational effectiveness.

Therefore, it is understandable that the latest issue of Kwartalnik Bellona – 3/2021 (706) – opens with an article by Maciej Marczyk, PhD, professor at the War Studies University, and LtCol Bartłomiej Terebiński, PhD, entitled “The Communication System of Territorial Defense Brigade in Military Telecommunications System. Theoretical Aspect.” We also encourage other authors to conduct intensive theoretical and practical research on the ongoing Belarusian-Russian variant of hybrid war waged against Poland, Lithuania, Latvia and Estonia, i.e. NATO's eastern flank states. The conflict has involved elements of information warfare on a global scale, psychological warfare targeted at the Polish state and Polish formations, supported by cyber warfare and deployment of Russian military formations along the Belarusian and Ukrainian borders. There has been a constant threat that the conflict would escalate. As the authors of the mentioned article observe: “A well-functioning command system is one of the main conditions that must be met in order to succeed on the modern battlefield, and the efficiency of this system depends on the condition of the communication system.” Poland's victory in this war has proven how important it is to efficiently and quickly integrate all formations taking part in protecting the border, as well as to integrate communication systems and secure them against enemy influence.

The events on the Polish-Belarusian border, viewed from the perspective of NATO eastern flank's regional security, expose the escalation of conflict between the Alliance and the Russian Federation along with the states that support the Russian regime. The new National Security Strategy of the Russian Federation, approved and signed on July 2,

2021 by president Vladimir Putin, indicates that Moscow is preparing for a long-term, Cold War 2.0 type of conflict with the West. This, in turn, means that Poland will have to increase its defense potential and modernize the Polish Armed Forces. Therefore, it seems advisable to analyze the experiences of states whose security is under constant threat.

In the article entitled “Modernization Programs of the Israel Defense Forces (2015–2024),” Michał Przybylak, PhD, and Joanna Zych, MA, show on the example of Gideon and Momentum programs currently executed by Israel that dynamic processes of transforming and modifying defensive capabilities of the armed forces may be one of the methods of adequately responding to existing threats. As the authors emphasize: “The cognitive value of the analyzed problem arises mainly from its topicality.” They also point to the fact that the issues presented in the article can “become a subject of interest to practitioners responsible for planning and executing the modernization of the Polish Armed Forces.”

Challenges in the area of security increasingly involve the technological race in outer space. LtCol Radosław Bielawski, PhD, of the Military University of Technology, in his article entitled “Development of Military Space Capabilities of the Leading Asian Countries,” analyzes the development of China’s, India’s and Iran’s space assets. Countries which so far have not been associated with space exploration or development of advanced strategic weapon systems are implementing their own space programs. United Arab Emirates have sent a space probe to Mars, they have announced exploration of Venus. The ambitions to develop space assets and use them for military purposes have also been expressed by Saudi Arabia, Thailand, Malaysia, Indonesia, Taiwan, Pakistan, Bangladesh, Brazil, Israel, South Korea, let alone North Korea or Japan. Nevertheless, space-related activities undertaken by the USA and Russia, and even more so by the new space powers – China and India, are undoubtedly the most ambitious, also in the military sense. Iran’s advanced space rocket program is also causing unrest. LtCol Radosław Bielawski, PhD, looks at the evolution of these three programs in the military sense. He analyzes technical solutions implemented by China, India and Iran, as well as the possibilities of using them in the military realm. He indicates the directions of future actions aimed towards military development in the fifth military domain – space. He emphasizes that the work on national space programs and their implementation clearly shows the world has entered a new phase of militarization and weaponization of space. China, India and Iran are thereby increasing their prestige in the Asian region, but the changes also influence the global military balance, as the strength of world powers is decreasing in favor of Asian states. The following article – entitled “Contemporary Military Threats in Space Domain” by Aleksandra Radomska, MA – is devoted to the analysis of military threats in the space domain in the perspective of the next decade.

The issue finishes with an article by Witold Repetowicz, MA, entitled “Ontology of Iraq: Dispute on the State’s Artificiality.” The author, one of the most outstanding European specialists on the Syrian war, held in prison for 37 days by Bashar al-Assad’s regime, makes a bold and justified attempt to theoretically analyze the Iraqi statehood in the wider, regional dimension, in the context of security and stability of political systems,

as well as ethnic and religious processes. As the author emphasizes: "Many studies, analyses and commentaries that include a thesis on Iraq's artificiality have been published after Mosul was taken by the Islamic State in June 2014, but such opinions had already been formed earlier, even as early as the beginnings of the modern Iraqi state, that is directly after World War I. The debate on the artificiality of Iraq, undertaken again in June 2014, was not of theoretical or historical character, but generated conclusions and proposals on making the map of the Middle East more realistic by basing it on more natural borders and state entities, created mostly on the basis of the ethnosectarian criterion." Disputes on the stability and the future of Iraq, presented in the article, fit into the wider context of a scientific discourse on the causes of dysfunctional processes taking place in the Middle East.

Dear Reader, with respect and humility, we offer you the 706th issue of Kwartalnik Bellona

*Piotr Grochmalski, PhD,
associate professor at the War Studies University,
Editor-in-Chief of Kwartalnik Bellona*

System łączności brygady obrony terytorialnej (BOT) w wojskowym systemie telekomunikacyjnym. Ujęcie teoretyczne

dr hab. inż. Maciej Marczyk

ORCID: 0000-0002-7991-8126

e-mail: m.marczyk@akademia.mil.pl

Akademia Sztuki Wojennej, Wydział Wojskowy, Warszawa

ppłk dr inż. Bartłomiej Terebiński

ORCID: 0000-0002-6124-9905

e-mail: b.terebinski@akademia.mil.pl

Akademia Sztuki Wojennej, Wydział Wojskowy, Warszawa

ABSTRACT:

The purpose of this study is to identify and describe the communication system of a modern territorial defense brigade of the Polish Armed Forces within the framework of the military telecommunications system of the Polish Ministry of National Defense.

The importance of communication systems in contemporary operations of the armed forces can by no means be questioned. Successful command of a combat formation depends on the effective exchange of information. Consequently, a reasonable conclusion can be drawn that any attempt to disrupt the command will cause a chain reaction that will most likely frustrate the operation of all elements of the combat formation, thus making it difficult or even impossible to continue military action.

KEYWORDS:

military telecommunications system, access points to fixed telecommunications segment, communication and information systems (CIS), territorial defense brigade, command units

© 2021 M. MARCZYK, B. TEREBIŃSKI PUBLISHED BY MILITARY PUBLISHING INSTITUT, POLAND.
THIS WORK IS LICENSED UNDER THE CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION-NONCOMMERCIAL-NO DERIVATIVES 4.0 LICENSE

Wstęp

Celem niniejszego opracowania jest identyfikacja¹ i deskrypcja² systemu łączności współczesnej brygady obrony terytorialnej SZRP w wojskowym systemie telekomunikacyjnym resortu obrony narodowej. Ze względu na jawny charakter niniejszego opracowania niektóre zagadnienia celowo nie zostały rozwinięte, podano jedynie przykładowe, hipotetyczne rozwiązania poruszanych problemów. Być może zachęci to czytelników do podjęcia polemiki oraz opracowania własnych koncepcji i procedur.

We współczesnych działaniach sił zbrojnych łączność odgrywa ważną rolę. Dowodzenie ugrupowaniem bojowym zależy bowiem od skutecznej wymiany informacji. Wszelkie próby zakłócenia dowodzenia skutkować będą destabilizacją pracy wszystkich elementów ugrupowania bojowego i w konsekwencji utrudnią lub wręcz uniemożliwią prowadzenie działań³.

Wojskowy system telekomunikacyjny

Na podstawie analizy dokumentów prawnych⁴ oraz raportów Urzędu Komunikacji Elektronicznej (UKE)⁵ można sformułować wniosek, że sieć telekomunikacyjną naszego kraju tworzą głównie sieci telekomunikacyjne przedsiębiorców telekomunikacyjnych, w tym szczególnie publiczne sieci telekomunikacyjne, a także resortowe sieci telekomunikacyjne⁶. Te ostatnie są definiowane jako sieci eksploatowane przez organy władzy publicznej na własne potrzeby⁷. Zapisy aktów prawnych⁸ pozwalają umiejscowić w obszarze militarnym wojskowy system telekomunikacyjny, który tworzy stacjonarny segment działalności telekomunikacyjnej⁹. Zasadniczym celem tego systemu jest umożliwienie

1 Identyfikacja – rozpoznawanie czegoś lub kogoś, ustalenie tożsamości poprzez pewne specyficzne cechy. Hasło w: *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pl/identyfikacja> [dostęp: 4.08.2019].

2 Deskrypcja – opis. Hasło w: *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pl/deskrypcja> [dostęp: 4.08.2019].

3 Szerzej o implikacji oddziaływania przeciwnika na dowodzenie ugrupowaniem bojowym: B. Terebiński, M. Woźniak, *Zagrożenia stanowisk dowodzenia dywizji*, „Przegląd Sił Zbrojnych” 2018 nr 4, s. 57–65.

4 *Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo telekomunikacyjne*. DzU z 2014 r., poz. 243; *Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z 27 czerwca 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo pocztowe*. DzU z 2016 r., poz. 1113.

5 Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej jest organem regulacyjnym w zakresie działalności telekomunikacyjnej, pocztowej, oraz gospodarki zasobami częstotliwości. Jest także organem nadzoru rynku w zakresie kontroli wyrobów emitujących lub podatnych na emisję pola elektromagnetycznego, w tym urządzeń radiowych wprowadzonych do obrotu handlowego w RP. Do głównych zadań Prezesa UKE należy: analiza, regulacja i kontrola rynku telekomunikacyjnego, gospodarka zasobami częstotliwości, gospodarka zasobami numeracji telefonicznej, kontrola spełniania wymagań z zakresu kompatybilności elektromagnetycznej, analiza, regulacja i kontrola rynku pocztowego. Urząd Komunikacji Elektronicznej, *O nas* [online], <https://www.uke.gov.pl> [dostęp: 30.09.2020].

6 M. Marczyk, *Wojskowe węzły teleinformatyczne w systemie obronnym państwa*, Warszawa 2016, s. 40.

7 Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa. DzU z 2004 r. nr 180, poz. 1855.

8 *Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 września 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie szczegółowych warunków wykonywania działalności telekomunikacyjnej*. DzU z 2015 r., poz. 1669.

9 M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit., s. 46.

przekazywania informacji w określonych relacjach dowodzenia, współdziałania i ostrzegania (powiadamiania i alarmowania) w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Nadzór nad jego właściwym funkcjonowaniem sprawuje w naszym kraju od 2019 roku Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni (NCBC). Utworzenie w 2016 roku piątego rodzaju Sił Zbrojnych RP, tj. wojsk obrony terytorialnej (WOT)¹⁰, wiązało się z jednej strony z koniecznością włączenia tej formacji w system łączności resortu obrony narodowej, z drugiej strony – z utworzeniem zdolności¹¹ umożliwiających dowodzenie podległymi siłami.

W lipcu 2016 roku odbył się po raz pierwszy w Polsce, w Warszawie, międzynarodowy szczyt państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego¹², który – jak wynika z analiz zamieszczonych w literaturze przedmiotu – obecnie odgrywa kluczową rolę w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego¹³. W czasie tego spotkania zdecydowano o podjęciu działań w celu zapewnienia zdolności do skutecznego reagowania na zagrożenia hybrydowe¹⁴. W komunikacie ze szczytu, a także w innych źródłach¹⁵, stwierdzono, że zagrożenia te są związane z rewanżyzmem Federacji Rosyjskiej w strategii geopolitycznej w Europie Środkowo-Wschodniej. Przykładem – działania Rosji na Ukrainie¹⁶. Warto przypomnieć, że [...] *starania państw o zapewnienie sobie bezpieczeństwa we własnym zakresie prowadzą [...] do wzrostu poczucia zagrożenia u ich partnerów, ponieważ każde państwo interpretuje własne kroki jako obronne, a cudze jako potencjalnie zagrażające*¹⁷. W literaturze podkreśla się, że współcześnie bezpieczeństwo jest już kojarzone nie [...] *z wolnością od zagrożeń naturalnych, ale z wolnością człowieka od skutków swoich działań*¹⁸. Ostatecznie na szczycie NATO podjęto decyzję o utworzeniu Wielonarodowej Dywizji Północny Wschód¹⁹, z dowództwem w Polsce, oraz skierowaniu do Polski elementów amerykańskiej brygady pancernej.

10 Obok wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej, wojsk specjalnych. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. DzU z 1967 r. nr 44, poz. 220, art. 3, pkt 3.

11 Zdolność – sprawność, możliwość robienia czegoś, zdatność do czegoś. Słownik współczesnego języka polskiego, B. Dunaj (red.), Warszawa 1999, t. 2, s. 645.

12 Szczyt NATO na szczęblu szefów państw i szefów rządów odbył się 8–9 lipca 2016 r.

13 M. Marszałek, *Ewolucja systemu zarządzania kryzysowego NATO*, w: *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO*, T. Kośmider (red.), Warszawa 2014, s. 203.

14 W NATO termin „zagrożenie hybrydowe” jest definiowany jako rodzaj zagrożenia, który łączy konwencjonalne, nieregularne i asymetryczne działania w czasie i przestrzeni. *NATO glossary of terms and definitions AAP-06 Edition 2020*, NATO NSO 2020, s. 64.

15 „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017 nr 3; K. Załęski, *Wojna informacyjna w polityce Federacji Rosyjskiej*, w: Z. Trejnis, L. Trzcńska, *Dylematy współczesnej obronności Polski*, Toruń 2018; J. Hajduk, T. Stępniewski, *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 2015 nr 4, s. 135–152.

16 W rozważaniach Sojuszu Północnoatlantyckiego, którego Polska jest aktywnym członkiem, dotyczących identyfikacji sytuacji niestabilnych, konflikt krymski między Rosją a Ukrainą jest wskazywany jako zagrożenie dla NATO. B. Grenda, P. Grochmalski, H. Świeboda, *Suwerenność i racja stanu Polski w perspektywie 2025 roku. Scenariusze*, Warszawa 2018, s. 16.

17 W literaturze takie działanie nazwano dylematem bezpieczeństwa. R. Szpyra, K. Trochowska, *Konceptualny model bezpieczeństwa militarnego w perspektywie (neo)realistycznej*, w: *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo 2010*, P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda (red.), t. II, Warszawa 2011, s. 343.

18 K. Drabik, M. Żyła, *Bezpieczeństwo personalne wobec współczesnych zagrożeń lub wyzwań*, Warszawa 2017, s. 9.

19 Na obszarze naszego kraju oraz w państwach nadbałtyckich.

Wspomniane działania dają podstawę do stwierdzenia, że działania prowadzone na terytorium sąsiadów Polski wymagają budowania odstraszającej potęgi obronnej naszego państwa. Jak jednak podkreślają Tomasz Kośmider i Krzysztof Gąsiorek, powołując się na art. 3 traktatu północnoatlantyckiego, [...] *członkostwo w NATO nie pozbawia Polski suwerenności w dziedzinie obrony, ale zobowiązuje do utrzymania i rozwijania indywidualnej oraz zbiorowej zdolności do odparcia zbrojnej napaści*²⁰. Również w komunikacie ze szczytu NATO zapisano, że [...] *podstawowy obowiązek reagowania na zagrożenia lub ataki hybrydowe spoczywa na państwie, które jest ich przedmiotem*. Dlatego dostosowanie koncepcji obrony terytorium naszego kraju do nowych wyzwań i zagrożeń uznano za priorytet narodowej polityki w dziedzinie bezpieczeństwa militarnego RP. Ponadto podkreślono konieczność budowy wojsk obrony terytorialnej (WOT) jako elementu wspierającego wojska operacyjne²¹, stanowiące trzon polskich sił zbrojnych, ale w zupełnie nowym wydaniu w stosunku do formacji sprzed 2008 roku²².

Konsekwencją tych wszystkich decyzji było opracowanie w 2016 roku koncepcji utworzenia wojsk obrony terytorialnej, w której założono sformowanie do 2019 roku w stałych rejonach odpowiedzialności (SRO) siedemnastu brygad obrony terytorialnej, podległych bezpośrednio Dowództwu WOT. Sformułowano także wymagania wobec tego rodzaju sił zbrojnych. Jednym z nich było określenie [...] *zdolności do wykorzystywania najnowszych osiągnięć techniki bojowej, dzięki którym będzie w stanie sprostać teraźniejszym wyzwaniom i zagrożeniom oraz prowadzić skuteczne działania taktyczne o charakterze militarnym bądź niemilitarnym, zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny*²³. Ryszard Jakubczak uznaje jednak, że podstawową cechą wojsk terytorialnych jest [...] *ściśle połączenie ich organów dowodzenia i jednostek ze strukturą terytorialną państwa – utrzymywanie współpracy z administracją cywilną oraz konieczność osłony całego kraju w sytuacji, kiedy występuje znaczny niedobór panowania wojsk operacyjnych na własnym terytorium*²⁴.

Problem rozbudowy formacji obrony terytorialnej jest poruszony w literaturze traktującej o scenariuszach dotyczących suwerenności i racji stanu Polski w perspektywie 2025 roku²⁵.

20 T. Kośmider, K. Gąsiorek, *Powszechna Obrona Terytorialna podstawą bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017 nr 3, s. 38.

21 Wojska operacyjne to [...] *część sił zbrojnych przeznaczona do realizacji zadań bojowych zarówno na terytorium państwa, jak również poza nim, którą cechuje duża elastyczność i aterytorialność w zakresie formowania, szkolenia, dyslokacji, rozwinięcia mobilizacyjnego, zaopatrywania i użycia operacyjnego oraz posiadanie systemowych środków walki, a także wysoce manewrowe i mobilne użycie systematyczne w skali taktycznej, operacyjnej i strategicznej; kierowana (dowodzona) i w przeważającej części obsadzona stanem osobowym elitarnie dobieranej kadry zawodowej i specjalistami na wieloletnim kontrakcie*. R. Jakubczak, *Współczesne wojska obrony terytorialnej*, Warszawa 2014, s. 112.

22 R. Jakubczak wskazuje, że wojska operacyjne jako zasadnicza siła uderzeniowa sił zbrojnych, choć są dyspozycyjne i manewrowe, wymagają kosztownych nakładów, a ich hermetyczność zaczyna zanikać przy zwiększaniu szerokości prowadzonych działań. W kontraście do tych faktów wskazuje zalety wojsk obrony terytorialnej przez pryzmat ich podstawowej właściwości, jaką jest przywiązanie do obiektów, miejscowości i terenu. Vide: R. Jakubczak, *Współczesne wojska obrony...*, op.cit., s. 157–159.

23 M. Stachowski, *Koncepcja Wojsk Obrony Terytorialnej jako piątego rodzaju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (materiał dyskusyjny)*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017 nr 3, s. 55–56.

24 Vide: R. Jakubczak, *Współczesne wojska obrony...*, op.cit., s. 151–152.

25 B. Grenda, P. Grochmalski, H. Świeboda, *Suwerenność i racja stanu Polski...*, op.cit., s. 35.

Jednoznaczne wskazanie rejonów działania brygad obrony terytorialnej (BOT) obliuguje do budowania struktur i wyposażania w sprzęt odpowiedni do zajmowanego terenu, co może ograniczać uniwersalność użycia BOT na terytorium całego kraju, przypisywaną wojskom operacyjnym²⁶. Pierwsze jednostki wojsk obrony terytorialnej utworzono w 2017 roku na wschodzie Polski, za priorytet uznano bowiem zapewnienie skuteczności ochrony wschodnich granic Unii Europejskiej, głównie pod kątem blokowania kierunku transferu uchodźców²⁷.

W literaturze można znaleźć stwierdzenie, że prowadzenie działań militarnych jest uwarunkowane skutecznością systemu dowodzenia. Przez skuteczność tę należy rozumieć, idąc za Januszem Kręcikiem i Jackiem Lewandowskim, [...] *zdolność systemu dowodzenia do działania prowadzącego do osiągnięcia założonego, wyznaczonego celu, czyli wykonania postawionego zadania*²⁸.

System dowodzenia wymaga zapewnienia ciągłości wymiany informacji na potrzeby dowodzenia podległymi siłami i środkami, prowadzonej w ramach sieci łączności gwarantującej dostępność, integralność i poufność przesyłanych danych. Sprawnie funkcjonujący system dowodzenia jest jednym z głównych warunków osiągnięcia sukcesu na współczesnym polu walki. Natomiast sprawność tego systemu zależy od stanu systemu łączności²⁹. Piotr Dela wskazuje, że system łączności skupia trzy komponenty systemu dowodzenia – organizację, proces i środki dowodzenia, w spójny i sprawnie działający mechanizm, umożliwiający realizację zamierzonych celów. Stan ten osiąga się dzięki zapewnieniu skrytej, wiernej i terminowej wymiany informacji w ramach funkcjonujących więzi informacyjnych oraz umożliwieniu efektywnego przetwarzania dokumentów rozkazodawczych podczas procesu dowodzenia z uwzględnieniem możliwości taktyczno-technicznych posiadanych środków łączności, stanowiących element środków dowodzenia³⁰.

Działalność telekomunikacyjną i pocztową w Polsce regulują ustawy wraz z aktami wykonawczymi, tj. prawo telekomunikacyjne i prawo pocztowe. Ważnym źródłem wiedzy o rynkach telekomunikacyjnym i pocztowym są coroczne raporty organu regulacyjnego tych rynków, czyli Urzędu Komunikacji Elektronicznej, o stanie rynku telekomunikacyjnego i pocztowego, a także raporty o pokryciu terytorium RP infrastrukturą telekomunikacyjną oraz budynkami umożliwiającymi kolokację³¹.

Na podstawie dokumentów prawnych oraz wspomnianych raportów system łączności państwa można określić jako [...] *przygotowanie i wykorzystanie systemów łączności na potrzeby obronne państwa w zakresie telekomunikacji*. Ma on na celu [...] *dostarczanie użyt-*

26 B. Terebiński, *Organizacja systemu łączności 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej*. Rozprawa doktorska, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 20.

27 T. Nastarowicz, *Proces tworzenia brygady Obrony Terytorialnej RP. Studium przypadku*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017 nr 3, s. 99–100.

28 J. Kręcikij, J. Lewandowski, *Organizacja dowodzenia na poziomie strategicznym i operacyjnym*, Kraków 2015, s. 25.

29 M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit., s. 8, 39.

30 Vide: *Vademecum łącznościowca*, P. Dela (red.), Warszawa 2012, s. 8–9, 48–50.

31 W informatyce kolokacja to *umieszczenie urządzeń klienta w profesjonalnej serwerowni oraz zapewnienie ochrony, konserwacji, obsługi i stałego podłączenia do Internetu; hoteling*. Hasło w: *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pl/kolokacja> [dostęp: 4.10.2020].

*kownikom systemu wymaganych usług telekomunikacyjnych w sposób niezawodny i bezpieczny, umożliwiający sprawną realizację zadań w czasie pokoju, kryzysu i wojny*³². Sieć telekomunikacyjną państwa tworzą przede wszystkim sieci przedsiębiorców telekomunikacyjnych, w tym szczególne znaczenie mają publiczne sieci telekomunikacyjne oraz resortowe sieci telekomunikacyjne³³. Przez resortowe sieci telekomunikacyjne należy rozumieć sieci, które są eksploatowane przez organy władzy publicznej na własne potrzeby³⁴. W ten zakres wchodzi również sieci dedykowane (będące sieciami niejawnymi)³⁵.

W obszarze militarnym określa się i wyróżnia wojskowy system telekomunikacyjny³⁶. Zasadniczym jego celem jest umożliwienie przekazywania informacji w określonych relacjach dowodzenia, współdziałania i ostrzegania (powiadamiania i alarmowania) w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Od jakości funkcjonowania tego systemu zależą możliwości wykonywania zadań przez wojska. Ze względu na ograniczenia organizacyjno-techniczne sieci telekomunikacyjnej resortu obrony narodowej koniecznością jest jej wzmocnienie elementami infrastruktury przedsiębiorców telekomunikacyjnych. W tym wypadku istotne znaczenie mają zasady organizowania zadań na rzecz obronności państwa realizowane przez przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terytorium RP oraz przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym. Wykaz przedsiębiorców telekomunikacyjnych o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym, których przedmiotem działalności gospodarczej jest telekomunikacja, pokazano na rysunku 1.

Dla Sił Zbrojnych RP szczególne znaczenie, gdy chodzi o uruchamianie usług w przypadkach szczególnych, mają dwa przedsiębiorstwa – Orange Polska SA i Exatel SA. Zgodnie z zapisami obowiązującego w Polsce prawa resort obrony narodowej może na własne potrzeby prowadzić działalność telekomunikacyjną i pocztową. Odpowiada temu struktura systemu łączności tego resortu. W ramach systemu zostały zorganizowane dwa podsystemy – pocztowy i telekomunikacyjny. W skład podsystemu pocztowego wchodzi: wojskowa poczta polowa (WPP), która wykonuje zadania wynikające z działalności pocztowej, obejmująca podsystemy stacjonarny i polowy (poczta polowa jest uruchamiana w sytuacji szczególnych zagrożeń). Zadania wynikające z działalności pocztowej są wykonywane przez wykonawcze organy WPP we współpracy z wyznaczonymi operatorami pocztowymi, placówkami poczty specjalnej (pps) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), sprzymierzonym systemem kurierskim oraz międzynarodowymi przewoźnikami poczty. W sytuacji szczególnych zagrożeń, w szczególności – w razie wprowadzenia stanu wojennego lub stanu wyjątkowego, z sił i środków WPP oraz wydzielonych elementów systemu operatora pocztowego (wyznaczonego) jest organizowana poczta polowa³⁷.

32 M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit., s. 37.

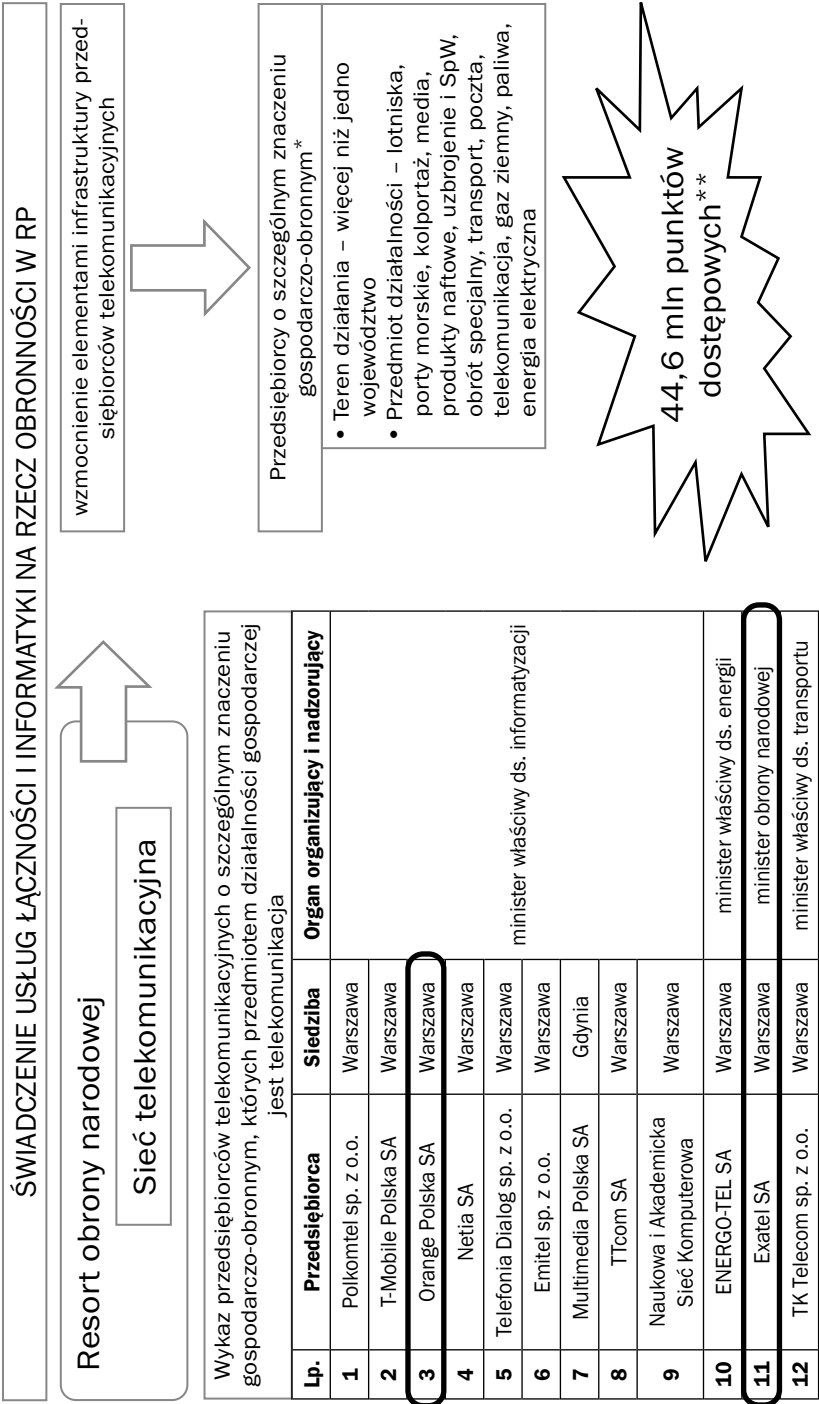
33 Ibidem, s. 40.

34 Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z 3 sierpnia 2004 r. w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności..., op.cit.

35 Np. sieć łączności rządowej CATEL, zarządzana przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

36 Zgodnie z Obwieszczeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 września 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu..., op.cit.

37 Vide: M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit., s. 46.

Rys. 1. Wykaz przedsiębiorców telekomunikacyjnych o szczególnym znaczeniu obronnym
Opracowanie własne autorów na podstawie: M. Marczyk, Wojskowe węzły teleinformatyczne w systemie obronnym państwa, Warszawa 2016, s. 43–45.

Podsystem telekomunikacyjny, który prowadzi działalność telekomunikacyjną, składa się z dwóch elementów: wojskowego systemu telekomunikacyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej³⁸, tworzącego tzw. segment stacjonarny, przeznaczony do eksploatacji w czasie pokoju, kryzysu i wojny, oraz segmentu mobilnego, uruchamianego dodatkowo w czasie ćwiczeń, który tworzą systemy łączności i informatyki w SZRP.

Za wykonanie zadań związanych z wojskowym systemem telekomunikacyjnym odpowiada organizator tego systemu, czyli obecnie Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni (NCBC), z podporządkowanym mu od marca 2019 roku Inspektorem Informatyki³⁹. Do ostatecznej konsolidacji tych instytucji doszło 1 lipca 2019 roku na mocy decyzji nr Z-1/NCBC ministra obrony narodowej z 30 czerwca 2019 roku. Inspektorat Informatyki rozformowano, natomiast Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni przeformowano⁴⁰. Podporządkowano mu: Centrum Projektów Informatycznych (CPI), Centrum Zasobów Cyberprzestrzeni Sił Zbrojnych (CZCSZ), Centrum Operacji Cybernetycznych (COC), Centrum Wsparcia Systemów Dowodzenia Sił Zbrojnych (CWSD SZ) oraz regionalne centra informatyki (RCI) w Warszawie, Wrocławiu, Bydgoszczy, Olsztynie, Gdyni i Krakowie. Właśnie NCBC udostępnia wszelkie systemy teleinformatyczne, między innymi takie jak MILNET-Z czy PMN wraz z usługami świadczonymi z wykorzystaniem wspomnianych systemów, i zarządza nimi w resorcie obrony narodowej. Można więc stwierdzić, że stanowi kluczowy element systemu łączności tego resortu. Z kolei segment mobilny jest wykorzystywany w czasie ćwiczeń i służy do udostępniania usług świadczonych w ramach segmentu stacjonarnego w miejscach, gdzie dostęp do stałych łączy jest zbyt odległy. Tym elementem podsystemu telekomunikacyjnego kieruje Zarząd Kierowania i Dowodzenia P-6 Sztabu Generalnego WP⁴¹. Wskazane systemy łączności i informatyki w SZRP są przedmiotem planowania przez komórki ds. wsparcia dowodzenia i łączności w ramach procesu dowodzenia na stanowiskach dowodzenia rozwijanych i eksploatowanych na poziomie taktycznym.

38 Wojskowy system telekomunikacyjny określany jest jako *zbiór urządzeń i linii telekomunikacyjnych, metod i procedur przekazywania informacji dla potrzeb Ministerstwa Obrony Narodowej oraz Sił Zbrojnych RP za pomocą przewodów, fal radiowych bądź optycznych lub innych środków wykorzystujących energię elektromagnetyczną, zarządzanych przez organizatora wojskowego systemu telekomunikacyjnego*. M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit.; *Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z 25 września 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu...*, op.cit.

39 Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni, *Cyber.mil.pl* [online], <https://www.cyber.mil.pl/articles/o-nas-f/2018-10-26c-narodowe-centrum-bezpieczenstwa-cyberprzestrzeni> [dostęp: 4.09.2020].

40 *Rozformowanie Inspektoratu Informatyki*, Inspektorat Informatyki [online], 5.07.2019, <http://archiwum2019-i2.wp.mil.pl/pl/articleswazne-4/2019-07-059-rozformowanie-inspektoratu-informatyki/index.html> [dostęp: 5.08.2021].

41 Do zadań Zarządu P-6 w szczególności należy: programowanie rozwoju systemu funkcjonalnego wsparcia dowodzenia z uwzględnieniem procesu planowania obronnego NATO oraz inicjatyw rozwoju zdolności obronnych NATO i UE; planowanie organizacji i funkcjonowania Wojennego Systemu Dowodzenia Siłami Zbrojnymi; koordynowanie przygotowania i utrzymania stanowisk kierowania w rejonach rozwinięcia ZSKOP; koordynowanie funkcjonalnego powiązania Wojennego Systemu Dowodzenia Siłami Zbrojnymi z systemem kierowania obroną państwa; planowanie zabezpieczenia teleinformatycznego na potrzeby stanowisk kierowania ministra oraz koordynowanie procesu planowania przygotowania ministerstwa do funkcjonowania na stanowiskach kierowania w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny; planowanie systemu dowodzenia, systemu łączności i informatyki; udział w planowaniu działań w cyberprzestrzeni w ramach planów strategicznego użycia sił zbrojnych, z uwzględnieniem planowania operacyjnego NATO; rekomendowanie rozwiązań związanych z bezpieczeństwem teleinformatycznym oraz działalnością w cyberprzestrzeni oraz przedstawianie propozycji realizacji zadań w tym zakresie w Siłach Zbrojnych. M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit., s. 49–50.

Zanim zostanie omówione zagadnienie związane z systemem łączności na szczeblu brygady obrony terytorialnej, warto pochylić się nad segmentem stacjonarnym, w strukturze NCBC znajdują się bowiem instytucje regionalne, dzięki którym możliwy jest dostęp do usług na terenie całego państwa. W obszarze zainteresowania muszą się więc znaleźć sześć regionalnych centrów informatyki oraz ich organy wykonawcze, czyli węzły teleinformatyczne (WT). Na obszarze naszego kraju znajduje się blisko sto wojskowych punktów dostępowych do usług świadczonych przez NCBC. Stanowią one elementy zintegrowanej infrastruktury teleinformatycznej segmentu stacjonarnego resortu obrony narodowej. Powstaje pytanie, czy w takiej liczbie są one wystarczające? Na czas ćwiczeń prowadzonych w ramach pokojowej działalności Sił Zbrojnych RP, gdy wykorzystuje się infrastrukturę teleinformatyczną obiektów wojskowych, takich jak ośrodki szkolenia poligonowego i jednostki wojskowe, można uznać, że potrzeby są zaspokajane. W razie konieczności prowadzenia działań w całym kraju (bez względu na to, czy będą to działania kryzysowe, czy wojenne), niezbędne jest jednak wsparcie przedsiębiorców telekomunikacyjnych, którzy wykonują zadania na rzecz obronności państwa. W resorcie obrony narodowej funkcjonują stosowny regulamin świadczenia usług telekomunikacyjnych oraz procedury zapotrzebowania łączy według określonych wariantów⁴², zależnie od tego, czy potrzebny punkt dostępowy już został ujęty w umowach podpisanych wcześniej z przedsiębiorcą telekomunikacyjnym, czy potrzebę zgłasza upoważniona komórka Dowództwa Operacyjnego RSZ w związku z zaistnieniem sytuacji szczególnej, korzystając z usług wspomnianych już przedsiębiorstw Orange Polska SA lub Exatel SA. Niezależnie od miejsca uruchomienia łączy przez NCBC – czy będzie to na obszarze naszego kraju, czy poza jego granicami – podstawą jest stosowanie się do przepisów prawnych odnoszących się do bezpieczeństwa teleinformatycznego. Wszelkie prace z tym związane wykonuje zamawiający łączy.

Natomiast wszystkie dostępne usługi są oferowane w ramach uruchomionych sieci teleinformatycznych, za które odpowiedzialność ponosi NCBC. Dotyczy to również systemów wspomagania dowodzenia, jak C3IS HMS Jaśmin albo NATO FAS wykorzystujących sieci federacyjne, a także naszej rodzimej sieci PMN, która od ćwiczenia „Anakonda '18” działa już w wersji 2.0. Dlatego można postawić tezę, że istotą planowania systemu łączności i informatyki na poziomie taktycznym będzie przede wszystkim dobór odpowiednich łączy telekomunikacyjnych, z dostępem właśnie do tych usług w zależności od planowanego terenu działań, a dopiero w dalszej kolejności rozbudowa mobilnej sieci łączności już we własnym ugrupowaniu bojowym, w tym brygady, która stanowi przedmiot rozważań w niniejszym artykule.

Niezależnie od działań prowadzonych na poziomie taktycznym dostęp do usług segmentu stacjonarnego będzie pożądanym na każdym etapie działań, ponieważ usługami tymi i systemami zarządza się właśnie w ramach wojskowego systemu telekomunikacyjnego, nie

42 Obecnie obowiązują następujące dokumenty: *Regulamin udostępniania i rozliczania usług telekomunikacyjnych przez Centrum Zasobów Cyberprzestrzeni Sił Zbrojnych oraz Regionalne Centrum Informatyki Gdynia, Olsztyn, Warszawa, Bydgoszcz, Wrocław, Kraków*, wersja 1.0, Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni, Legionowo 2020, a także *Procedury uruchamiania łączy w systemie transmisyjnym resortu obrony narodowej oraz kreowania połączeń w sieci IP-RON*, wersja 2.3, Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni, Legionowo 2020.

zaś lokalnie w pododdziałach, oddziałach czy związkach taktycznych. Co więcej, to w woj-skowym systemie telekomunikacyjnym znajdują się bazy danych, które stanowią źródło wszelkiej informacji.

System łączności BOT

Jak akcentują Józef Janczak i Andrzej Wisz⁴³, brygada na ogół nie działa samodzielnie, lecz w składzie wyższych szczebli dowodzenia. Na tej podstawie autorzy ci wnioskują, że autonomia systemu łączności brygady jest w znacznym stopniu ograniczona. Kompozycję przedmiotowego systemu kształtuje charakter jego otoczenia, w skład którego wchodzi: otoczenie wewnętrzne, czyli abonenci (użytkownicy) brygady, oraz otoczenie zewnętrzne, czyli środowisko, w którym działa system łączności. Środowisko to stanowią: przeciwnik, teren i obszar działania, warunki klimatyczne i meteorologiczne oraz propagacyjne, a także wojska własne i współdziałające⁴⁴. Przyjęcie kryterium funkcjonalnego pozwala w składzie systemu łączności wyodrębnić trzy podsystemy: kierowania, wymiany informacji (mobilna sieć łączności) oraz zasilania.

Inne spojrzenie na system łączności brygady prezentuje Mariusz Frączek⁴⁵ (rys. 2). Choć utrzymuje konwencję J. Janczaka i A. Wisza⁴⁶ w zakresie opisu otoczenia systemu łączności⁴⁷ oraz jego podziału na główne podsystemy: kierowania, wymiany informacji (sieci łączności) oraz zasilania, to dodatkowo wskazuje na występowanie w ramach sieci łączności jednej sieci zintegrowanej usługowo, którą nazywa siecią teleinformatyczną. Ostatecznie sieć określa jako [...] *wielopłaszczyznowe scalenie sieci telekomunikacyjnej (złożonej z systemów transmisyjnych oraz urządzeń komutacyjnych) i sieci komputerowej w jeden sprawnie działający oraz zarządzany system wymiany informacji*⁴⁸.

Wskazując na sprzężenie techniczne sieci teleinformatycznej brygady z siecią łączności przełożonego, precyzuje jej trzy zasadnicze elementy: rozległą sieć teleinformatyczną, wewnętrzne sieci teleinformatyczne stanowisk dowodzenia oraz zarządzanie siecią teleinformatyczną brygady (funkcjonujące z wykorzystaniem punktów kierowania i zarządzania podsystemu kierowania systemem łączności). Sieć rozległa jest rozwijana między stanowiskami dowodzenia w brygadzie z użyciem etatowych oraz przydzielonych środków i urządzeń transmisyjnych (radiostacje, radiolinie, kable), w wyniku czego jest możliwe

43 J. Janczak, A. Wisz, *System łączności brygady*, Warszawa 2004, s. 8–9.

44 Zgodnie z zapisami instrukcyjnymi przyjęto, że system walki to skoordynowany wewnętrznie zbiór wzajemnie powiązanych sił, środków i działań ukierunkowany na osiągnięcie celu walki zgodnie z zamiarem dowódcy. *Instrukcja zgrywania systemów walki w SZ RP (DD/7.1.2)*, Sygn. Szkol. 847/2011, Warszawa 2011, pkt 2000, s. 7; Vide: J. Wiśniewski, *System walki Sił Zbrojnych RP w otoczeniu sojuszniczym*, w: *Obronność jako dyscyplina naukowa*, A. Polak, K. Krakowski (red.), Warszawa 2015.

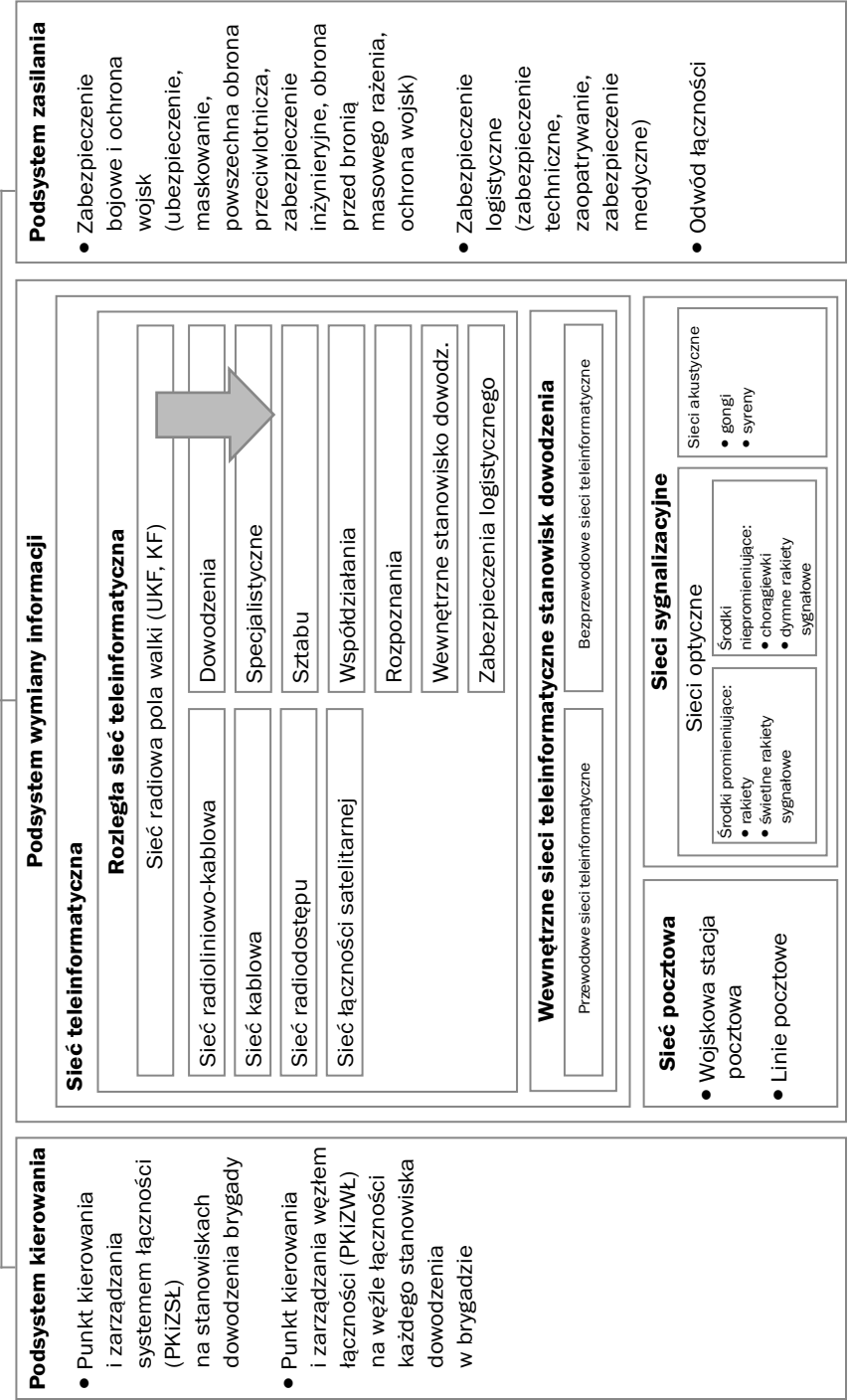
45 M. Frączek, *Sieć łączności brygady. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2013.

46 J. Janczak, A. Wisz, *System łączności...*, op.cit.

47 Otoczenie systemu łączności stanowi otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne. M. Frączek, *Sieć łączności brygady...*, op.cit., s. 11.

48 M. Frączek, *Wieloaspektowość kształtowania bezpieczeństwa sieci teleinformatycznej wojsk lądowych*, Warszawa 2015, s. 18.

System łączności brygady

Rys. 2. Struktura systemu łączności brygady
Opracowanie własne autorów na podstawie: M. Frączek, *Sieć łączności brygady. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2013.

zbudowanie sieci szkieletowej TCP/IP⁴⁹. Wewnętrzne sieci teleinformatyczne stanowią dowodzenia tworzą przewodowe (kablone) oraz bezprzewodowe sieci teleinformatyczne. Sieć pocztową brygady tworzą wojskowa stacja pocztowa oraz linie pocztowe. Natomiast w skład sieci sygnalizacyjnej brygady, uwzględniając rodzaj stosowanych sygnałów, wchodzi sieć optyczne i akustyczne.

System łączności brygady jest budowany przez dwóch wykonawców:

- sekcję wsparcia dowodzenia i łączności, stanowiącą element dowództwa brygady, a po transformacji na wojenny system dowodzenia – element organu dowodzenia na stanowisku dowodzenia;

- pododdział wsparcia dowodzenia, stanowiący w brygadzie batalion dowodzenia (jego strukturę modelową zaprezentowano na rysunku 3).

W literaturze wskazuje się, że batalion dowodzenia powinien umożliwić rozwinięcie dwóch brygadowych stanowisk dowodzenia (SD i ZSD) oraz punktu dowódczo-obsługowego (PD-O)⁵⁰. Należy nadmienić, że w 2019 roku w wyniku zmian w dokumentach doktrynalnych wprowadzono w Siłach Zbrojnych RP nowe nazewnictwo stanowisk dowodzenia: główne stanowisko dowodzenia – *main command post* (MAIN CP), taktyczne stanowisko dowodzenia – *tactical command post* (TAC CP) oraz mobilna grupa dowodzenia – *mobile command group* (MCG)⁵¹. Wiąże się to również ze zmianą ich przeznaczenia. Zmiany te nie dotyczą jednak wyłącznie elementów dowodzenia występujących w wojskach lądowych.

Wojskowy system łączności może przyjmować odmienną strukturę. Uzależnione jest to od [...] *zaistniałych uwarunkowań taktyczno-operacyjnych, wymagań i potrzeb organów dowodzenia oraz posiadanych sił i środków łączności i informatyki*⁵². Dla dalszych rozważań istotne będzie uwypuklenie definicji sieci łączności. Sieć tę stanowi [...] *zbiorowość rozmieszczonych przestrzennie środków i urządzeń łączności, powiązanych ze sobą w jednolitą całość oraz zapewniających przetwarzanie i przekazywanie informacji w systemach dowodzenia i kierowania środkami walki*⁵³.

Po krytycznej analizie literatury traktującej o systemie łączności, przede wszystkim na szczeblu brygady, warto ustosunkować się do publikacji zawierających rozważania

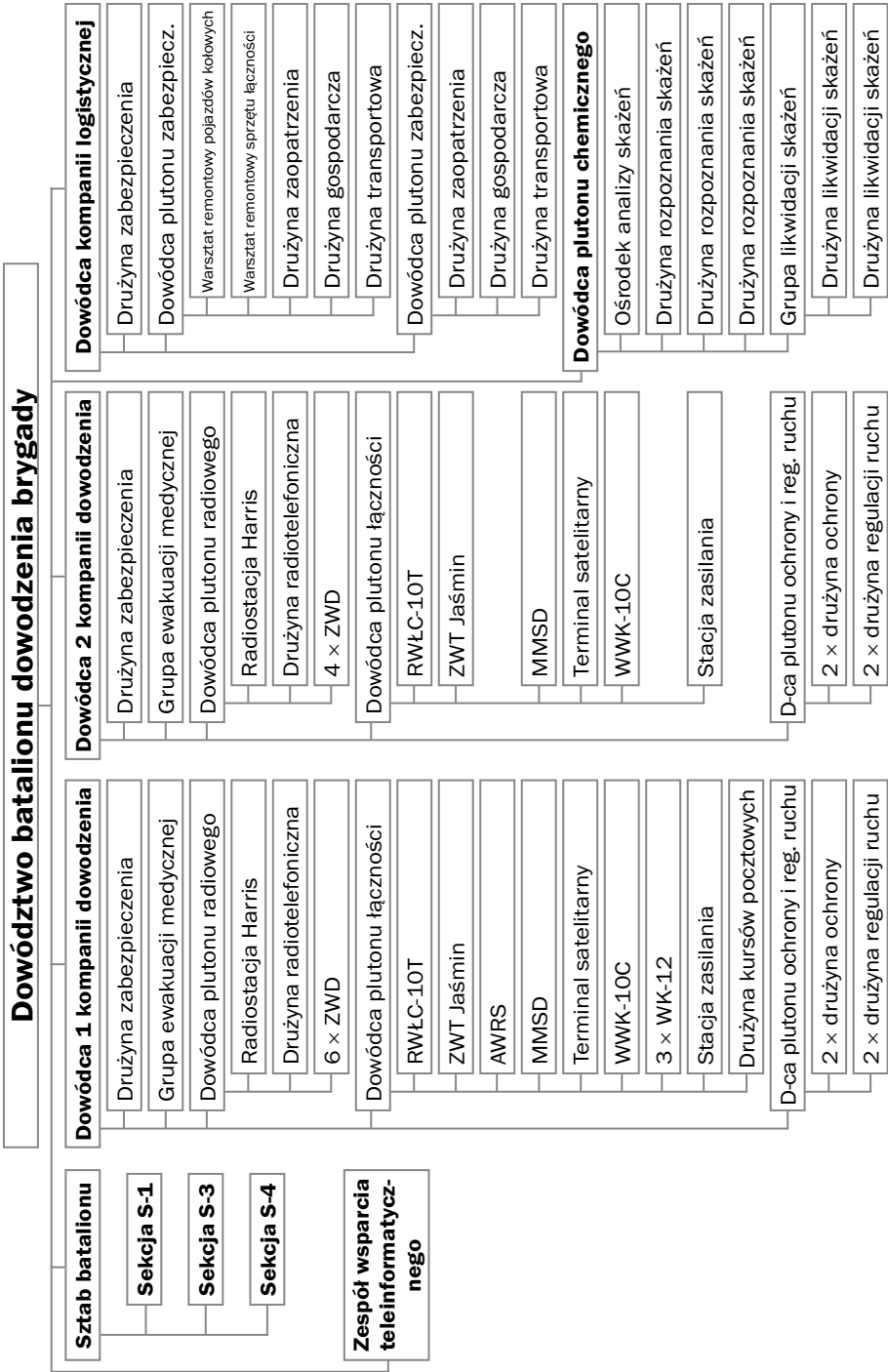
49 Protokół TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol – Protokół kontroli transmisji / Protokół internetowy) jest to protokół sieciowy, który określa zbiór reguł używanych do wysyłania danych od jednego do drugiego węzła sieciowego, działające w warstwie sieciowej modelu OSI (IP) oraz w warstwie transportu (TCP). B. Hallberg, *Sieci komputerowe. Kurs podstawowy*, Kraków 2001, s. 92. Vide: A. Urbanek, *Ilustrowany leksykon teleinformatyka*, Warszawa 2001, s. 226–227.

50 Rolą zapasowego stanowiska dowodzenia (ZSD) jest zapewnienie ciągłości i trwałości dowodzenia wojskami oraz przejęcia dowodzenia w wypadku obezwładnienia stanowiska dowodzenia, stąd jego struktura jest taka sama jak struktura SD. Punkt dowódczo-obsługowy (PD-O) jest organizowany doraźnie siłami i środkami ze składu SD w celu zapewnienia dowódcy możliwości bezpośredniego wglądu w teren oraz dowodzenia na kierunkach, gdzie są wykonywane najważniejsze zadania bojowe. Vide: *Regulamin działań wojsk lądowych*, Sygn. DWLąd Wewn. 115/2008, Warszawa 2008, pkt 14011, ppkt 3, s. 282.

51 Vide: *Command post organization and operations*. ATP 6-0.5, Headquarters, Department of the Army, Washington 2017.

52 Vide: M. Marczyk, *Sieć łączności polskiego kontyngentu wojskowego*. Rozprawa doktorska, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 77.

53 M. Marczyk, *Wojskowe węzły...*, op.cit., s. 103.

Rys. 3. Batalion dowodzenia brygady – struktura modelowa
Opracowanie własne autorów na podstawie: M. Frączek, Sieć łączności brygady. Stan aktualny i perspektywy rozwoju, Warszawa 2013, s. 43.

nad organizacją systemu łączności w odniesieniu do wojsk obrony terytorialnej. R. Jakubczak przypisuje temu rodzajowi sił zbrojnych rolę obrony w skali lokalnej i regionalnej oraz podporządkowuje go terytorialnym organom dowodzenia. W skład wojsk obrony terytorialnej mają wchodzić jednostki lekkiej piechoty i rodzajów wojsk formowane na bazie miejscowych zasobów materiałowych oraz rezerw osobowych, czyli w ścisłej więzi z lokalną społecznością. Wojska te są przeznaczone do prowadzenia bojowych działań regularnych i nieregularnych, polegających głównie na współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, oraz działań ewakuacyjno-ratunkowych i porządkowych wspierających władze lokalne⁵⁴.

Zdaniem Józefa Janczaka i Macieja Marczyka do wszelkich działań WOT potrzebny jest [...] *sprawnny system łączności i informatyki różnych rodzajów wojsk oraz współdziałanie, w ramach istniejącego systemu obronnego*⁵⁵, z innymi formacjami mundurowymi, m.in. Policją, Strażą Graniczną, Państwową Strażą Pożarną oraz jednostkami Ochotniczej Straży Pożarnej, straży miejskiej i gminnej⁵⁶. Działania te będą związane ze [...] *współdziałaniem, integracją, a także interoperacyjnością i kompatybilnością z wojskami operacyjnymi i wsparcia oraz układem pozamilitarnym*⁵⁷. Szczególne znaczenie WOT autorzy ci przypisują przywiązaniu do stałych rejonów odpowiedzialności (SRO), co podkreśla terytorialny charakter pododdziałów, tworzonych z wykorzystaniem miejscowych zasobów kadrowych. Zasoby te tworzą w większości żołnierze terytorialnej służby wojskowej⁵⁸.

System łączności WOT jest tworzony nie do zabezpieczenia podstawowych działań bojowych będących domeną wojsk lądowych, tj. obrony i natarcia, lecz do zabezpieczenia działań mających na celu ochronę ludności oraz infrastruktury krytycznej w określonym SRO, która w literaturze jest nazywana stałą obecnością⁵⁹. Natomiast w trakcie prowadzenia działań zasadniczym problemem dla osób funkcyjnych planujących system łączności oraz będących wykonawcami tego planu staje się zapewnienie możliwości współdziałania WOT z jednostkami operacyjnymi i wsparcia oraz układu pozamilitarnego w ramach określonych relacji.

Jako podstawę do określenia struktury systemu łączności w WOT przyjęto podział przedmiotowego systemu na podsystem kierowania, obejmujący punkty kierowania i zarządza-

54 R. Jakubczak, *Współczesne wojska obrony terytorialnej*, Warszawa 2015, s. 143.

55 System obronny państwa to skoordynowany zbiór elementów kierowania i wykonawczych, a także realizowanych przez nie funkcji i procesów oraz zachodzących między nimi relacji. W jego skład wchodzi siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do nich zorganizowane, przygotowane oraz utrzymywane. System ten funkcjonuje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz ze wszystkimi adekwatnymi umowami międzynarodowymi. J. Janczak, M. Marczyk, *Organizacja systemu łączności i informatyki Wojsk Obrony Terytorialnej*, Warszawa 2018, s. 13.

56 Ibidem, s. 8.

57 Ibidem, s. 28.

58 Żołnierze WOT mają pełnić terytorialną służbę wojskową stale [...] zgodnie z kontraktem. Ma to być służba rotacyjna lub dyspozycyjna. Służbę rotacyjną żołnierze mają pełnić w określonym przez dowódcę jednostki OT okresach (dniach), służbę dyspozycyjną zaś mają pełnić poza jednostką wojskową OT. Powinni być wówczas w gotowości do stawienia się do służby rotacyjnej w terminie oraz miejscu wskazanym przez dowódcę jednostki [...]. J. Janczak, M. Marczyk, *Organizacja systemu łączności i informatyki...*, op.cit., s. 34.

59 J. Janczak, M. Marczyk, *Organizacja systemu łączności i informatyki...*, op.cit, s. 33–34.

nia systemem łączności, jego węzłami oraz elementy sieci do kierowania systemem łączności, podsystem wymiany informacji (sieci łączności), dzięki któremu jest prowadzona wymiana informacji, a także podsystem zasilania grupujący elementy zasilania.

Wykonawcami podsystemów w WOT są sekcje wsparcia dowodzenia i łączności znajdujące się w dowództwach brygad obrony terytorialnej (BOT) oraz batalionów lekkiej piechoty (blp), a po transformacji na wojenny system dowodzenia – w organach dowodzenia stanowisk dowodzenia, pododdziały wsparcia dowodzenia, czyli kompanie dowodzenia i zabezpieczenia na szczeblu brygad (ich strukturę przedstawiono na rysunku 4), oraz kompanie dowodzenia na szczeblu batalionów (rys. 5).

Zadaniem kompanii dowodzenia i zabezpieczenia jest zapewnienie sprawnej organizacji i ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia oraz systemu łączności brygady bez względu na warunki wykonywania zadań. Wynika to z rozwinięcia oraz eksploatacji stanowiska dowodzenia brygady (SD) oraz doraźnie funkcjonującego punktu dowódczo-obsługowego (PD-O), którego siły i środki są wydzielane z SD. Ponadto zadaniem kompanii jest [...] *przyłączenie stanowisk dowodzenia brygady do systemu łączności i informatyki wojsk operacyjnych/lądowych*⁶⁰. W trakcie działań zadania kompanii dowodzenia i zabezpieczenia BOT polegają na umożliwieniu prawidłowej pracy stanowiska dowodzenia, czyli jego rozwinięciu, ochronie i obronie, maskowaniu, szczególnej ochronie głównych osób funkcyjnych oraz miejsc przetwarzania i przechowywania dokumentacji niejawnej, przemieszczaniu, a także gotowości do doraźnego rozwinięcia PD-O.

Funkcjonowanie systemu łączności BOT z kolei wiąże się z koniecznością realizacji przez kompanię takich przedsięwzięć jak: zorganizowanie i przygotowanie do eksploatacji systemu łączności, dowiązanie systemu do sieci przełożonego i współdziałających oraz kierowanie i zarządzanie systemem. W ramach tych zadań pluton łączności kompanii rozwija i eksploatuje węzeł łączności SD i PD-O; zapewnia relacje łączności z wykorzystaniem środków satelitarnych, radioliniowych, radiowych KF i UKF oraz kablowych, a także wydziela siły i środki do grupy rekonesansowo-przygotowawczej (GR-P) SD⁶¹. Zadania związane z ochroną i obroną oraz zabezpieczeniem bojowym stanowiska dowodzenia wykonuje pluton ochrony i regulacji ruchu⁶².

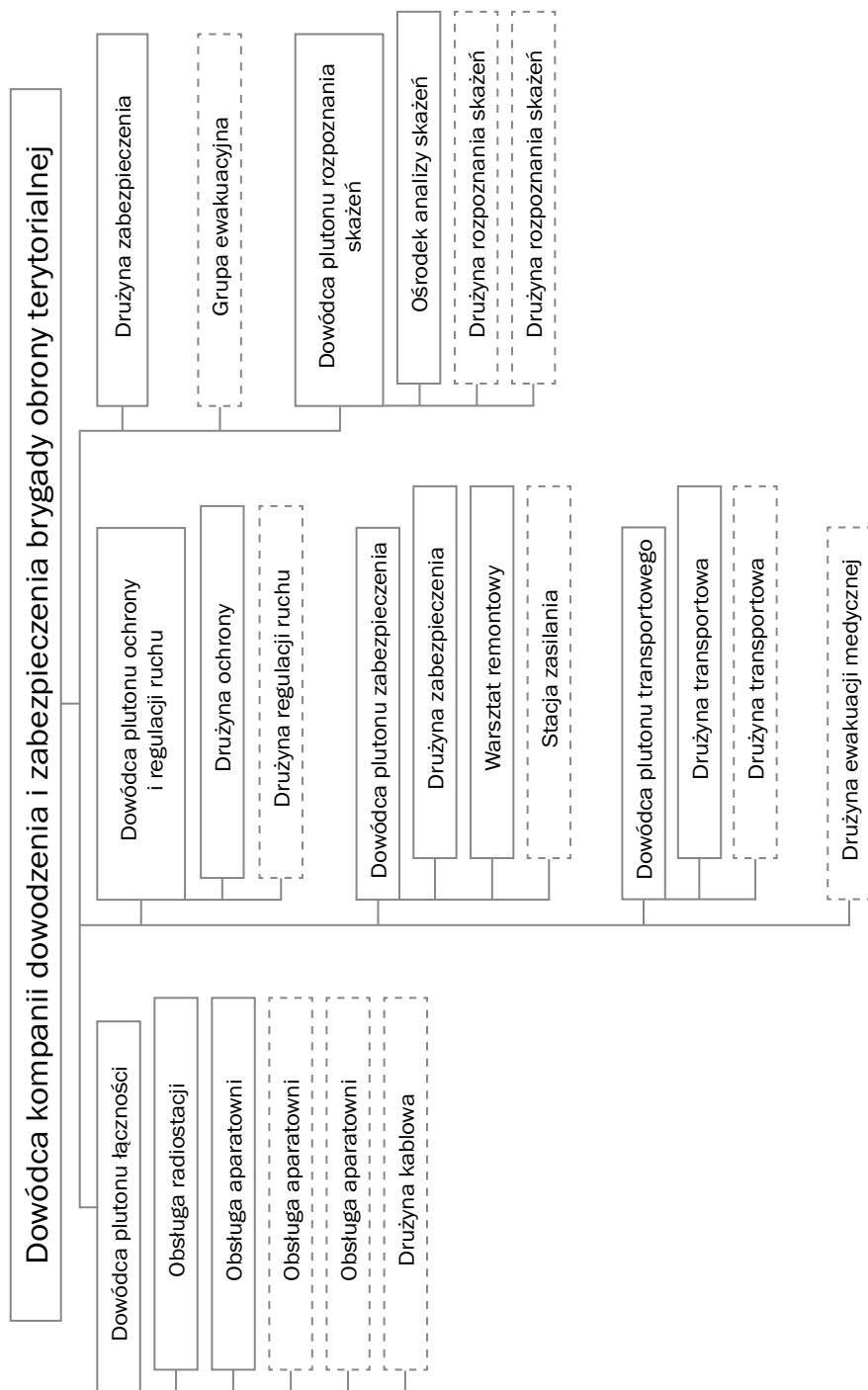
Analiza literatury daje podstawy do stwierdzenia, że zadania kompanii dowodzenia blp są zbliżone do zadań kompanii dowodzenia i zabezpieczenia BOT, a ich zakres jest dostosowany do szczebla batalionu. Kompania dowodzenia blp w odniesieniu do SD batalionu przygotowuje i wyposaża miejsca pracy, a także zapewnia ochronę i obronę, organowi dowodzenia zaś zapewnia obieg informacji z przełożonym, podwładnymi oraz współdziałającymi.

Z analiz wynika, że strukturę systemu łączności tworzą podsystemy: kierowania, wymiany informacji oraz zasilania. Właśnie taki podział przyjęto za podstawę badań nad organizacją systemu łączności brygady obrony terytorialnej.

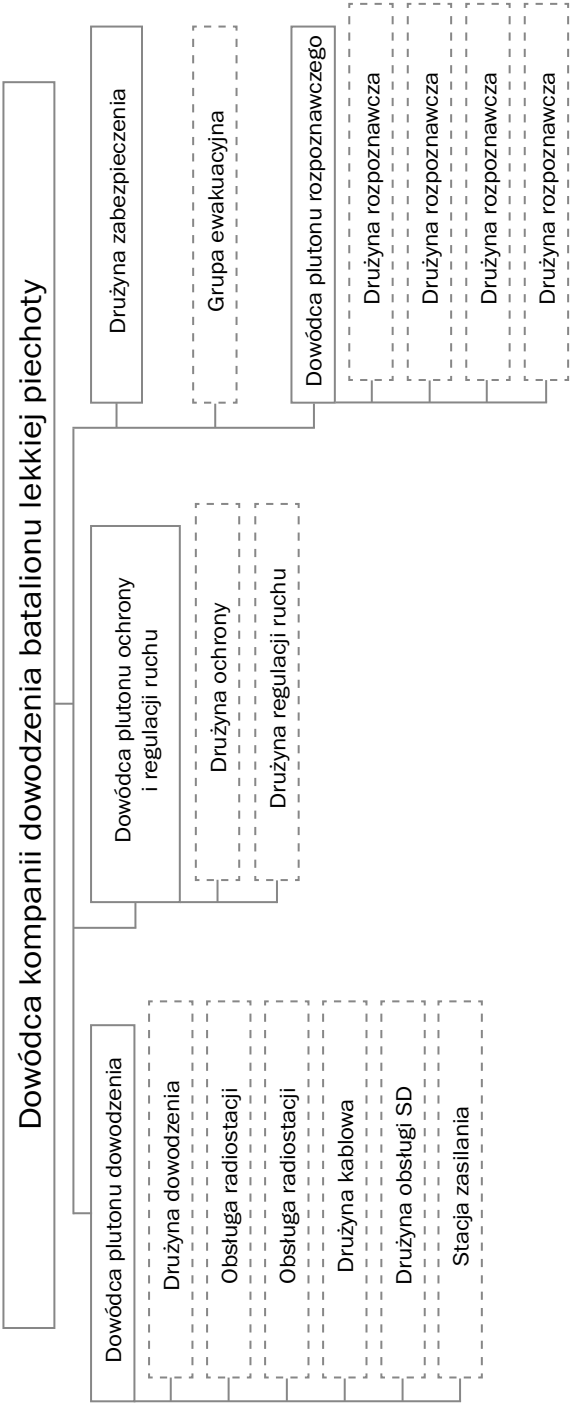
60. Ibidem, s. 79–80.

61. Grupa rekonesansowo-przygotowawcza stanowiska dowodzenia (GR-P SD) jest to element ugrupowania bojowego przeznaczony do przeprowadzenia rekonesansu rejonu przewidzianego do rozwinięcia stanowiska dowodzenia oraz dróg marszu do tego rejonu. Vide: *Regulamin działań...*, op.cit., pkt 14011, s. 285.

62. J. Janczak, M. Marczyk, *Organizacja systemu łączności i informatyki...*, op.cit., s. 80–85.

Rys. 4. Kompania dowodzenia i zabezpieczenia brygady obrony terytorialnej – struktura modelowa
 Opracowanie własne autorów na podstawie: J. Janczak, M. Marczyk, *Organizacja systemu łączności i informatyki Wojsk Obrony Terytorialnej*, Warszawa 2018, s. 80.

Rys. 5. Kompania dowodzenia batalionu lekkiej piechoty – struktura modelowa

Opracowanie własne autorów na podstawie: J. Janczak, M. Marczyk, *Organizacja systemu łączności i informatyki Wojsk Obrony Terytorialnej*, Warszawa 2018, s. 86.

Podsystem kierowania stanowią organy kierowania łącznością rozmieszczone w punktach kierowania łącznością (PKŁ) oraz punkty kierowania elementem stanowiska dowodzenia skupiającym siły i środki łączności, czyli węzłem łączności (PKWŁ). PKŁ obejmuje sekcję wsparcia dowodzenia znajdującą się na stanowisku dowodzenia w pionie wsparcia działań organu dowodzenia. PKWŁ tworzy pododdział wsparcia dowodzenia na szczeblu brygady (batalion dowodzenia). Dodatkowo w strukturze podsystemu kierowania wymienia się sieci kierowania siecią łączności.

Na podstawie analiz literatury można stwierdzić, że główne zadania podsystemu kierowania polegają na:

- planowaniu zabezpieczenia działań pod względem łączności i informatyki zgodnie z potrzebami organów dowodzenia;
- organizowaniu przedsięwzięć zapewniających bezpieczeństwo łączności;
- stałej znajomości bieżącej sytuacji bojowej w odniesieniu do eksploatowanej sieci łączności oraz jej nadzorowaniu;
- określaniu i kontrolowaniu ograniczeń w pracy środków łączności;
- rekonfigurowaniu sieci łączności wynikających z potrzeb dowodzenia;
- zapewnieniu bojowego i logistycznego zabezpieczenia systemu łączności przez pododdział wsparcia dowodzenia;
- nadzorowaniu pracy węzłów łączności oraz koordynowaniu zmian ich położenia.

Struktura podsystemu wymiany informacji jest uzależniona od wielu uwarunkowań, między innymi od:

- przyjętej struktury systemu dowodzenia wraz z więziami służbowymi między zespołami funkcjonalnymi organów dowodzenia;
- stałych procedur operacyjnych stanowisk dowodzenia;
- przyjętego ugrupowania bojowego, w tym odległości między elementami dowodzenia;
- wpływu otoczenia systemu łączności;
- posiadanego potencjału łączności;
- czasu osiągnięcia gotowości systemu łączności do pracy.

Za elementy, które jako całość stanowią sieć łączności, uznano sieć teleinformatyczną, sieć pocztową oraz sieć sygnalizacyjną. Próby kolejnych podziałów wspomnianych sieci można dokonać, stosując kryteria mobilności, struktury techniczno-funkcjonalnej oraz metody przesyłania informacji. Choć w źródłach regulaminowych⁶³ na podstawie kryterium mobilności zostały wyróżnione sieci stacjonarne i polowe, to jednak można przyjąć propozycję Piotra Deli używania pojęcia „sieci mobilne” zamiast określenia „sieci polowe”⁶⁴. W konsekwencji można więc uznać, że sieć łączności brygady obrony terytorialnej będzie siecią mobilną, umożliwiającą wymianę informacji z sieciami stacjonarnymi.

Z analizy literatury wynika, że w skład podsystemu zasilania wchodzi zabezpieczenie bojowe, zabezpieczenie logistyczne oraz odwód łączności. W ramach zabezpieczenia bo-

63 *Regulamin działań...*, op.cit., pkt 14030, ppkt 1a, s. 294.

64 P. Dela, *Sieci teleinformatyczne w procesie dowodzenia komponentem lądowym*. Rozprawa habilitacyjna, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2012, s. 21–22.

jowego są realizowane przedsięwzięcia mające na celu zmniejszenie negatywnego oddziaływania przeciwnika oraz umożliwienie wykonania zadań stawianych przed systemem łączności. Zabezpieczenie logistyczne obejmuje zapewnienie warunków socjalno-bytowych oraz ochronę medyczną personelu związanego z eksploatacją systemu łączności, a także utrzymanie w sprawności technicznej urządzeń i środków łączności. Odwód łączności natomiast stanowią siły i środki będące niezbędną rezerwą do wykonywania zadań dodatkowych, trudnych do przewidzenia i wynikających z rozwoju sytuacji.

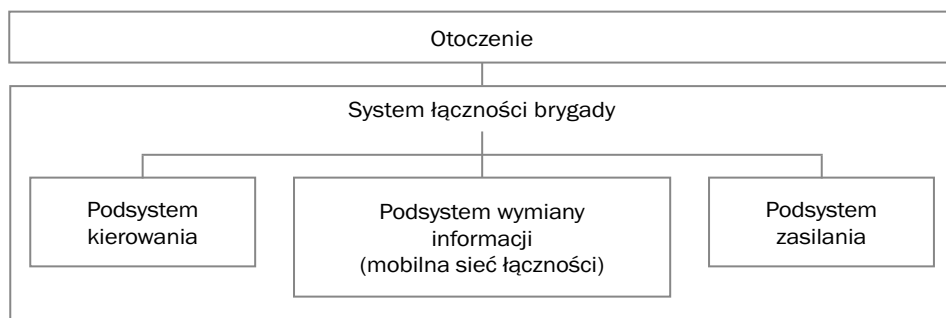
System łączności ma z jednej strony zaspokajać potrzeby dowodzenia, sterowania środkami walki, powiadamiania oraz współdziałania, z drugiej zaś spełniać wymagania dotyczące struktury sieci i jej przepustowości, a także mobilności oraz usług w niej udostępnianych. Wymagania te zostały usystematyzowane jako operacyjno-taktyczne (terminowość, wierność i skrytość wymiany informacji) oraz techniczno-eksploatacyjne (gotowość bojowa, przepustowość, trwałość, mobilność, bezpieczeństwo).

Przegląd literatury przedmiotu pozwala na wskazanie czynników determinujących strukturę systemu łączności brygady⁶⁵. Czynnikiem pierwotnym jest zapewnienie łączności personelowi odpowiedzialnemu za prowadzenie wymiany informacji między elementami własnego ugrupowania bojowego, przełożonym, sąsiadami oraz siłami wspierającymi. Uwarunkowane jest to realizacją wymiany informacji w aspektach: dowodzenia, sterowania środkami rażenia, współdziałania wojsk oraz powiadamiania. Wymiana odbywa się przy spełnianiu określonych wymagań, które w literaturze podzielono na operacyjno-taktyczne oraz techniczno-eksploatacyjne. Do czynników wtórnych, które istotnie wpływają na strukturę systemu łączności, można zaliczyć zasoby techniczne, organizacyjne i proceduralne. Zasobami proceduralnymi są stałe procedury operacyjne, regulaminy, instrukcje, wytyczne, zalecenia, czyli dokumenty normujące funkcjonowanie systemu łączności. Zasoby organizacyjne obejmują personel, zespoły funkcjonalne, więzi informacyjne, a także strukturę komórek ds. wsparcia dowodzenia i łączności oraz pododdziałów wsparcia dowodzenia. Zasoby techniczne natomiast tworzą te elementy, dzięki którym jest prowadzona wymiana informacji w systemie łączności (środki łączności radiowej, radioliniowej, kablowej, satelitarnej, środki pocztowe i sygnalizacyjne).

Wyniki badań pozwalają również na wniosek, że w systemie łączności brygady występują zjawiska niepożądane, określone jako bariery. Bariery w przedmiotowym systemie będą czynniki, które na poziomie technicznym, organizacyjnym oraz proceduralnym utrudniają lub uniemożliwiają osiągnięcie celów stawianych systemowi łączności⁶⁶. Bariery techniczne są związane z urządzeniami łączności, ich defektami, niesprawnościami, archaiczną technologią, a także z ograniczeniami wynikającymi z właściwości taktyczno-technicznych środków teleinformatycznych używanych do budowy sieci łączności. Na ograniczenia techniczne wpływają również specyfika środowiska i warunki walki, niekorzystne warunki klimatyczno-atmosferyczne, zmieniająca się pora doby i roku, ukształtowanie terenu oraz infrastruktura terenowa. Bariery organizacyjnymi będą zbyt mała liczba personelu odpowiedzialnego za przygotowanie i eksploatację systemu łączności i/lub

65 B. Terebiński, *Organizacja systemu łączności...*, op.cit., s. 113–115.

66 Ibidem, s. 116–119.

Rys. 6. Ogólna struktura systemu łączności

Opracowanie własne autorów na podstawie: J. Janczak, A. Wisz, *System łączności brygady*, Warszawa 2004, s. 21.

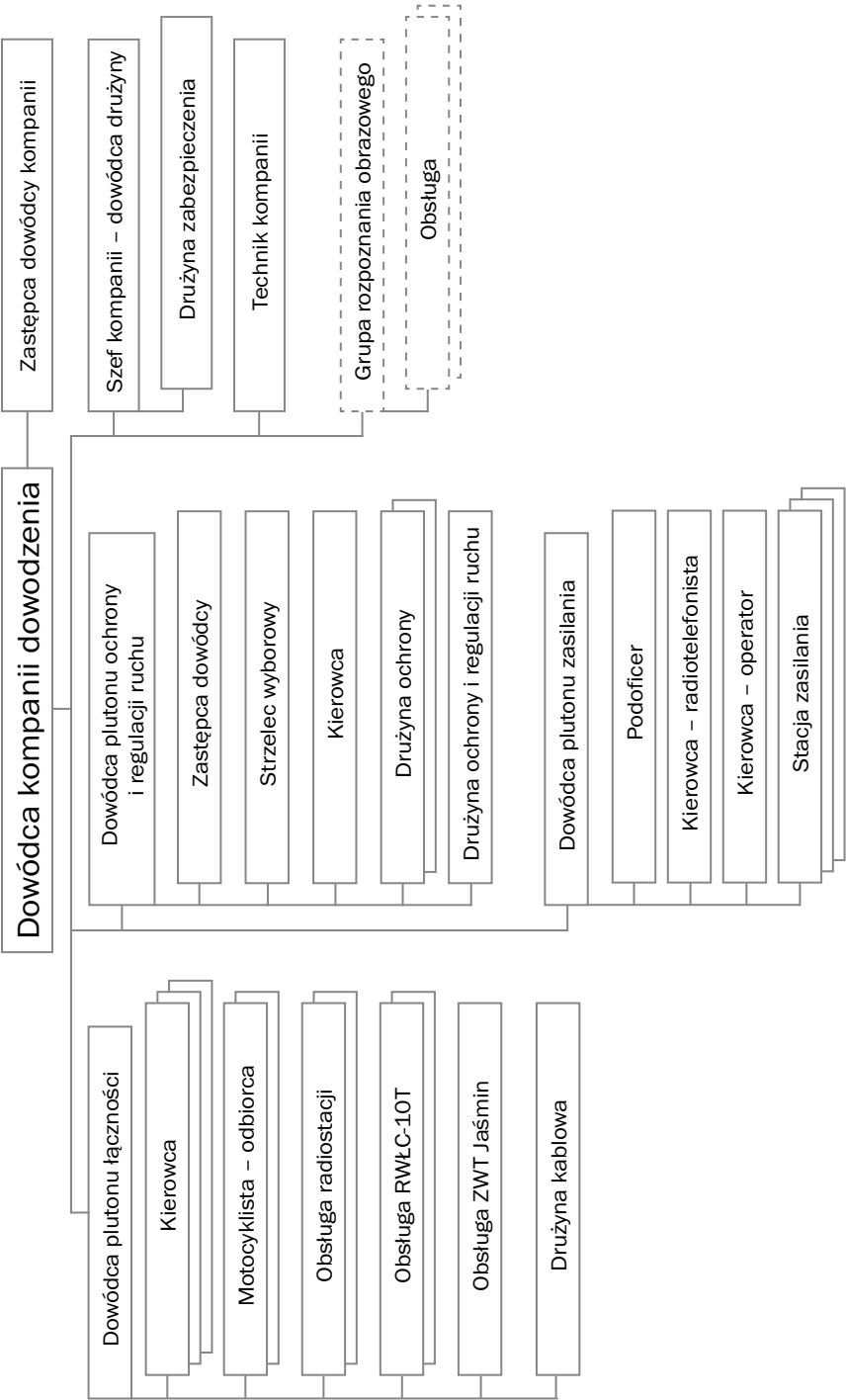
struktura organizacyjna nieprzystosowana do jego funkcjonowania. Natomiast bariery proceduralne obejmą wytyczne i procedury, które nie zapewniają sprawnego działania systemu łączności. Mogą się pojawić zarówno podczas planowania systemu łączności, jak i w czasie jego eksploatacji. Niesprawności systemu łączności powodują, że system nie umożliwia wymiany informacji lub wymiana informacji odbywa się niewłaściwie, czyli nie spełnia określonych wymagań. Bariery mają obiektywny i subiektywny charakter.

Podsumowanie

Mimo różnic w postrzeganiu przez badaczy składu systemu łączności można wyłonić, na podstawie kryterium funkcjonalnego, wspólne cechy jego struktury. Struktura systemu łączności brygady obrony terytorialnej funkcjonującego w określonym otoczeniu tworzą podsystemy: kierowania, wymiany informacji oraz zasilania (rys. 6). Podsystemy są powiązane zależnościami przyczynowo-skutkowymi w tym sensie, że podsystem kierowania odpowiada za funkcje regulująco-sterujące, dzięki sieci łączności jest realizowany podstawowy cel, czyli wymiana informacji, natomiast podsystem zasilania odpowiada za zabezpieczenie funkcjonowania systemu jako całości⁶⁷.

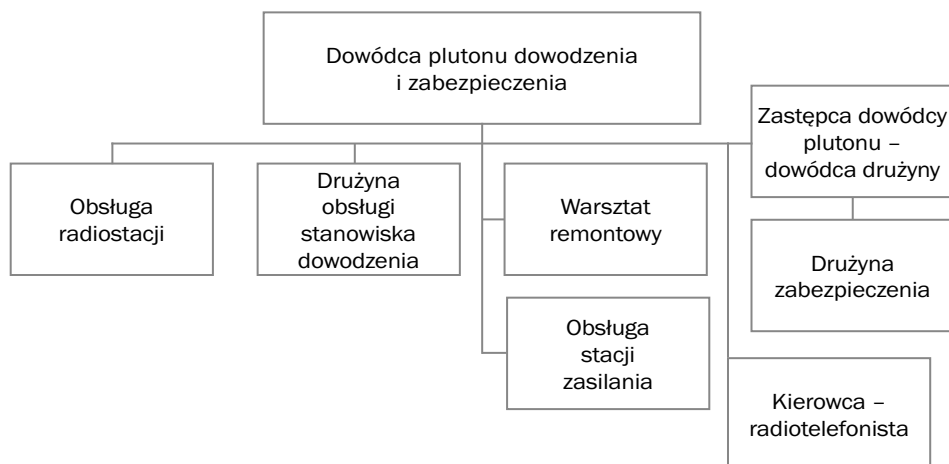
Wyniki badań w wojskach obrony terytorialnej skłaniają do stwierdzenia, że zarówno nazwa, jak i skład kompanii dowodzenia (kdow) brygady obrony terytorialnej odbiegają od zaprezentowanych wcześniej rozwiązań modelowych, będących rozważaniami koncepcyjnymi. Przedmiotową kompanię tworzą: pluton łączności, pluton ochrony i regulacji ruchu oraz pluton zasilania. Pododdział uzupełniają osoby funkcyjne zabezpieczające logistycznie dowódcę kompanii, czyli szef kompanii z drużyną zabezpieczenia oraz technik kompanii. Grupa rozpoznania obrazowego, mimo że etatowo znajduje się w składzie kompanii dowodzenia, nie wykonuje zadań na jej rzecz w czasie prowadzenia działań bojowych przez brygadę. Skład kompanii został zaprezentowany na rysunku 7.

67 Vide: B. Terebiński, *Organizacja systemu łączności...*, op.cit., s. 121.

Rys. 7. Kompania dowodzenia brygady obrony terytorialnej – wyniki badań

Źródło: B. Terebiński, *Organizacja systemu łączności 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej*. Rozprawa doktorska, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 190.

Rys. 8. Pluton dowodzenia i zabezpieczenia batalionu lekkiej piechoty – wyniki badań

Źródło: B. Terebiński, *Organizacja systemu łączności 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej*. Rozprawa doktorska, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 190.

Podobnie jak brygadowa kompania dowodzenia, pododdziały dowodzenia batalionów lekkiej piechoty mają odmienny skład od zaprezentowanych rozwiązań modelowych. Również szczebel pododdziałów funkcjonujących w brygadach obrony terytorialnej jest inny, niż wskazywałyby wnioski z wcześniejszych analiz. Pododdziały w błąp funkcjonują bowiem na szczeblu plutonu i mają nazwę plutonów dowodzenia i zabezpieczenia (pldowizab). Każdy pldowizab w błąp ma identyczny skład. Przedmiotowy pluton tworzą: obsługa radiostacji i drużyna obsługi stanowiska dowodzenia. Całość uzupełniają elementy logistyczne: warsztat remontowy, obsługa stacji zasilania oraz drużyna zabezpieczenia. Skład plutonu został przedstawiony na rysunku 8. ■

STRESZCZENIE:

W artykule podjęto próbę identyfikacji i deskrypcji systemu łączności współczesnej brygady obrony terytorialnej SZRP w wojskowym systemie telekomunikacyjnym resortu obrony narodowej.

Znaczenia łączności we współczesnych działaniach sił zbrojnych nie sposób nie docenić. Dowodzenie ugrupowaniem bojowym zależy bowiem od skutecznej wymiany informacji. Każda próba zakłócenia dowodzenia spowoduje reakcję łańcuchową, prowadzącą do destabilizacji pracy wszystkich elementów ugrupowania bojowego, co w konsekwencji utrudni lub wręcz uniemożliwi prowadzenie działań.

SŁOWA KLUCZOWE:

wojskowy system telekomunikacyjny, punkty dostępowe do segmentu stacjonarnego, system łączności i informatyki, brygada obrony terytorialnej, pododdziały dowodzenia

Bibliografia

„Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017 nr 3.

Dela P., *Sieci teleinformatyczne w procesie dowodzenia komponentem lądowym - rozprawa habilitacyjna*, Warszawa 2012.

Durbajło P., *Sieć Łączności Rządowej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2010 nr 3.

Frączek M., *Sieć łączności brygady. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2013.

Frączek M., *Wieloaspektowość kształtowania bezpieczeństwa sieci teleinformatycznej wojsk lądowych*, Warszawa 2015.

Hallberg B., *Sieci komputerowe. Kurs podstawowy*, Kraków 2001.

Jakubczak R., *Współczesne wojska obrony terytorialnej*, Warszawa 2015.

Janczak J., Marczyk M., *Organizacja systemu łączności i informatyki Wojsk Obrony Terytorialnej*, Warszawa 2018.

Kręcik J., Wolejszo J., *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007.

Łubkowski P., Dołowski J., *Charakterystyka systemów JAŚMIN i STORCZYK 2000 w kontekście wymagań środowiska sieciocentrycznego*, „Biuletyn WAT” 2008, vol. LVII, nr 4.

Marczyk M., *Wojskowe węzły teleinformatyczne w systemie obronnym państwa*, Warszawa 2016.

Marczyk, *Sieć łączności polskiego kontyngentu wojskowego*. Rozprawa doktorska, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.

Posobiec J., *Organizacja dowodzenia w środowisku sieciocentrycznym*, Warszawa 2008.

Terebiński B., *Organizacja systemu łączności 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej*. Rozprawa doktorska, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020.

Trejnis Z., Trzcińska L., *Dylematy współczesnej obronności Polski*, Toruń 2018.

Urbanek A., *Ilustrowany leksykon teleinformatyka*, Warszawa 2001.

Vademecum łącznościowca, Dela P. (red.), Warszawa 2012.

Akty prawne, dokumenty normatywne

Command post organization and operations. ATP 6-0.5, Headquarters, Department of the Army, Washington 2017.

NATO glossary of terms and definitions. AAP-06, Edition 2020, NATO NSO 2020.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo telekomunikacyjne. DzU z 2014 r., poz. 243.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z 27 czerwca 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo pocztowe. DzU z 2016 r., poz. 1113.

Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z 25 września 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie szczegółowych warunków wykonywania działalności telekomunikacyjnej. DzU z 2015 r., poz. 1669.

Procedury uruchamiania łączności w systemie teletransmisyjnym resortu obrony narodowej oraz kreowania połączeń w sieci IP-RON, wersja 2.3, Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni, Legionowo 2020.

Regulamin działań wojsk lądowych, Sygn. DWŁd Wewn. 115/2008, Warszawa 2008.

Regulamin udostępniania i rozliczania usług telekomunikacyjnych przez Centrum Zasobów Cyberprzestrzeni Sił Zbrojnych oraz Regionalne Centrum Informatyki Gdynia, Olsztyn, Warszawa, Bydgoszcz, Wrocław, Kraków, wersja 1.0, Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni, Legionowo 2020.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 roku w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronności państwa. DzU z 2004 r. nr 180, poz. 1855.

Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców. DzU nr 122, poz. 1320.

Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. DzU z 1967 r. nr 44, poz. 220.

Article history:	Received: 15.04.2021; Reviewed: 26.07.2021; Accepted: 25.10.2021
DOI:	10.5604/01.3001.0015.6659
Corresponding author:	Maciej Marczyk, PhD in Eng., War Studies University (ASzWoj), Warsaw, Poland; ORCID: 0000-0002-7991-8126; e-mail: m.marczyk@akademia.mil.pl LtCol Bartłomiej Terebiński, PhD in Eng., War Studies University (ASzWoj), Warsaw, Poland; ORCID: 0000-0002-6124-9905; e-mail: b.terebinski@akademia.mil.pl
Cite this article as:	Marczyk M., PhD in Eng.; Terebiński B., LtCol, PhD in Eng., "The Communication System of Territorial Defense Brigade in Military Telecommunications System. Theoretical Aspect", bellona quart. 2021(3): 13–36
Policy:	The content of the journal is circulated on the basis of the Open Access which means free and limitless access to scientific data.
Competing interests:	The authors declare that they have no competing interests.
Table of content URL:	https://kwartalnikbellona.com/issue/12943
Author's bio:	Maciej Marczyk, PhD in Eng. He is a long-term academic lecturer, and author of publications on modern solutions applied in the field of telecommunications in military formations. At present, he is an associate professor at the Department of Information and Communication Technologies, Military Faculty at War Studies University (ASzWoj) in Warsaw. LtCol Bartłomiej Terebiński, PhD in Eng. AHe gained his experience when holding positions in command support subunits as well as command and communication support cells, both in Poland and abroad. At present, he is the Head of the Department of Cybersecurity, Military Faculty at War Studies University (ASzWoj) in Warsaw.

Programy modernizacji Sił Obronnych Izraela w latach 2015–2024

mgr Joanna Zych

ORCID: 0000-0001-9187-8588

e-mail: j.zych@akademia.mil.pl

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa

dr Michał Przybylak

ORCID: 0000-0002-6830-2502

e-mail: m.przybylak@akademia.mil.pl

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa

ABSTRACT:

The authors, based on the analysis of programs adopted after 2015, attempt to determine the course of modernization of the Israel Defense Forces (IDF), and put them in the broader context of Israel's security environment. The analysis includes two most recent IDF modernization programs: Gideon and Momentum, adopted for the years of 2016–2019 and 2020–2024, as well as the land forces development plan implemented at the same time. The authors assess current implementation progress of these programs as well as the prospects for their further implementation in the context of the ongoing COVID-19 pandemic and changing security environment in the Middle East. The results of the analysis lead to a conclusion that the IDF modernization process is aimed at adjusting the structures, manpower, means and methods of warfare to combat asymmetric threats.

KEYWORDS:

Israel Defense Forces, Israel, armed forces, modernization, arms

OPEN ACCESS

© 2021 J. ZYCH, M. PRZYBYLAK PUBLISHED BY MILITARY PUBLISHING INSTITUTE, POLAND.
THIS WORK IS LICENSED UNDER THE CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION-NONCOMMERCIAL-NO DERIVATIVES 4.0 LICENSE

Wstęp

Dynamicznie zmieniające się środowisko bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie wymusza na liczących się w regionie państwach ciągłą modernizację sił zbrojnych. W przypadku Izraela zauważalne reformy w wojsku były przeprowadzane w ostatniej dekadzie i są planowane na najbliższe lata. Dotyczą one nie tylko modernizacji sprzętu i uzbrojenia, lecz także zmian w strukturze dowodzenia, szkolenia kadr, utrzymywania rezerw i gotowości obronnej. W oficjalnej strategii Sił Obronnych Izraela¹ (Israel Defense Forces – IDF) jasno wskazano na konkretne podmioty państwowe uznawane za zagrożenie. W ostatnich piętnastu latach głównymi przeciwnikami, z którymi izraelskie wojsko bezpośrednio mierzyło się na polu walki, były jednak podmioty niepaństwowe, działające w Strefie Gazy (Hamas i Palestyński Islamski Dżihad) oraz w Libanie (Hezbollah). Przygotowanie do walki z asymetrycznym przeciwnikiem, skutecznie wykorzystującym ograniczenia wynikające ze specyfiki działania regularnych sił zbrojnych, jest wyraźnym motywem przewodnim dwóch najnowszych programów modernizacji IDF. Pierwszy z nich, „Gideon”, ogłoszono w 2015 roku i wdrażano w latach 2016–2019, natomiast drugi – „Momentum” („Tnufa”) – przyjęto w 2020 roku, tuż przed pojawieniem się nowego, niemilitarnego zagrożenia bezpieczeństwa w postaci pandemii wirusa SARS-CoV-2. Możliwości realizacji nowego planu będą więc w dużej mierze zależały od rozwoju sytuacji epidemiologicznej, która wpływa na priorytety w dziedzinie bezpieczeństwa oraz podział środków z budżetu państwa.

Celem niniejszego artykułu jest ustalenie, jakie kierunki rozwoju armii izraelskiej wyznaczają dwa główne programy (plany) jej modernizacji przyjęte po 2015 roku oraz rozważenie ich w szerszym kontekście zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa Izraela. Analiza ma pozwolić na udzielenie odpowiedzi na następujące pytania problemowe:

- Jakie były główne założenia planu „Gideon” i w jakim stopniu udało się je zrealizować?
- Jakie kierunki modernizacji IDF wyznacza bieżący program „Momentum” („Tnufa”), realizowany od 2020 roku?
- W jaki sposób zmieniające się uwarunkowania bezpieczeństwa Izraela wpływają na kierunki modernizacji sił zbrojnych?

Wojny, jakie toczyły równorzędne, regularne armie Izraela i sąsiednich krajów, wydają się już przeszłością. Nawet w przypadku otwarcie wrogich państw, takich jak Iran, działania zbrojne skierowane przeciwko Izraelowi najczęściej mają formę wojen zastępczych (*proxy wars*), natomiast Izraelczycy ograniczają się do zwalczania obecności militarnej przeciwnika w sąsiednich państwach i selektywnych eliminacji postaci kluczowych dla Teheranu². W praktyce Siły Obronne Izraela najczęściej mierzą się więc z subpaństwowymi i niepaństwowymi organizacjami zbrojnymi, które nawet jeśli są wspierane przez Iran czy inne państwa bliskowschodnie, to w swoich działaniach pozostają organizacjami

1. *Detering Terror. How Israel Confronts the Next Generation of Threats. English Translation of the Official Strategy of the Israel Defense Forces*, Belfer Center for Science and International Affairs, Cambridge 2016.

2. A. Khan, H. Zhaoying, *Iran-Hezbollah Alliance Reconsidered: What Contributes to the Survival of State-Proxy Alliance?*, „Journal of Asian Security and International Affairs” 2020, Vol. 7(1), s. 101-123.

terrorystycznymi. Dlatego za wstępną hipotezę roboczą przyjęto założenie, że plany modernizacji IDF będą ukierunkowane przede wszystkim na dostosowanie struktur, liczebności i środków walki do zwalczania zagrożeń asymetrycznych.

Wartość poznawcza analizowanej problematyki wynika przede wszystkim z jej aktualności. Opracowanie może stanowić uzupełnienie wiedzy o rozwoju izraelskich sił zbrojnych, a także o obecnych i prognozowanych przemianach systemu obronnego Izraela, co z kolei wpływa na zmiany sytuacji bezpieczeństwa w regionie Bliskiego Wschodu. Należy uwzględnić, że w większości sporządzanych corocznie rankingów (opracowywanych z zastosowaniem różnej metodologii) Izrael pojawia się w pierwszej piątce najsilniejszych militarnie państw bliskowschodnich i wśród 25 największych potęg militarnych na świecie³. Z tego względu analiza kierunków rozwoju i modernizacji IDF może stanowić punkt wyjścia do dalszych badań nad budową siły militarnej Izraela w dynamicznym środowisku bezpieczeństwa w regionie. Problematyka przedstawiona w niniejszym opracowaniu po części może stać się przedmiotem zainteresowania praktyków odpowiedzialnych za planowanie i przeprowadzanie modernizacji Sił Zbrojnych RP w niesprzyjających warunkach globalnego kryzysu oraz problemów ekonomicznych wywołanych pandemią COVID-19.

Przegląd literatury

Analizowane w artykule zagadnienie jest słabo odzwierciedlone w literaturze naukowej. Ze względu na charakter przedmiotu badań – programy modernizacji, których wdrażanie jeszcze się nie zakończyło – dostępne opracowania ograniczają się głównie do artykułów publikowanych przez izraelskie ośrodki badawcze zajmujące się problematyką bezpieczeństwa, takie jak Instytut Badań nad Bezpieczeństwem Narodowym w Tel-Awiiwie⁴ i Centrum Studiów Strategicznych Begin-Sadatan na Uniwersytecie Bar-Ilan⁵. Tematykę tę można odnaleźć również w pojedynczych publikacjach ośrodków amerykańskich, jednak jest ona w nich analizowana dość pobieżnie. Wartościowe analizy dotyczące obu programów modernizacji sił zbrojnych Izraela pojawiały się też na łamach czasopisma naukowego „DADO Center Journal”, wydawanego przez Centrum Interdyscyplinarnych Studiów Wojskowych⁶, podległe szefowi Sztabu Generalnego IDF. W Polsce dotychczas nie ukazała się żadna publikacja naukowa na ten temat.

3 Vide: Ł. Kiczma, M. Sulek, *National Power Rankings of Countries 2020*, Warszawa 2020, s. 22; *Israel Military Strength (2021)*, Global Firepower [online], https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=israel [dostęp: 1.05.2021]. *National Rankings by Military Strength*, Military Watch [online], <https://militarywatchmagazine.com/forceapp/countries> [dostęp: 1.05.2021].

4 G.P. Finkel, *An IDF Multi-Year Plan for the Ground Forces*, „INSS Insight” 2020, no. 1344; S. Even, *The „Tnufa” Multi-Year Plan for the IDF: Where are the Cabinet Approval and the Budgets?*, „INSS Insight” 2020, no. 1357; G.P. Finkel, *„War Month”: A Test of the IDF’s Operational Concept and a Dress Rehearsal for the Next War*, „INSS Insight” 2021, no. 1457; A. Orion, U. Dekel, *The Planning Directorate in “Momentum”: „Tnufa” – the New IDF Multi-Year Plan*, „INSS Insight” 2020, no. 1266.

5 Y. Lappin, *IDF Budget Uncertainty and the Momentum Plan*, „BESA Center Perspectives” 2020, no. 1686; Idem, *The IDF in the Shadow of the Pandemic*, „BESA Center Perspectives” 2020, no. 1783.

6 G. Tzur, *„Land Ahead” – Formulating a Ground Maneuver Concept*, „DADO Center Journal” 2016, vol. 6.

Metodologia

Opracowanie oparto na analizie porównawczej głównych założeń dwóch programów modernizacji sił zbrojnych Izraela, znanych pod kryptonimami „Gideon” i „Momentum”. Ponieważ żaden z programów nie został w całości opublikowany w formie dostępnego dokumentu, analizę oparto na informacjach przedstawicieli izraelskiego rządu i wojska przekazywanych w oficjalnych komunikatach prasowych, na wywiadach z szefami Sztabu Generalnego IDF, a także na materiałach publikowanych na stronach internetowych Sił Obronnych Izraela. Jako pomocniczą potraktowano krytyczną analizę i ocenę treści nie-licznych dostępnych opracowań naukowych. Zastosowano również metodę abstrahowania, która pozwoliła na wyodrębnienie z badanego obszaru zagadnień ściśle związanych z modernizacją sił zbrojnych. Zakres badanej tematyki został ograniczony więc do samego rozwoju IDF oraz poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. W szczegółowej analizie pominięto towarzyszące wdrażaniu obu programów przetasowania na izraelskiej scenie politycznej, związane z wielokrotnie powtarzanymi wyborami parlamentarnymi, które choć utrudniały planowanie budżetu obronnego, to nie wpłynęły na same kierunki modernizacji sił zbrojnych.

Założenia programu „Gideon”

Jawną część *Strategii IDF*, pierwszego od 1953 roku formalnie przyjętego dokumentu strategicznego dotyczącego bezpieczeństwa narodowego Izraela, podano do publicznej wiadomości 13 sierpnia 2015 roku⁷. Strategia ogólnie charakteryzowała środowisko strategiczne i operacyjne, zasady użycia siły zbrojnej w obronie interesów państwa oraz nową koncepcję dowodzenia i kontroli. Zawarto w niej też obszerne wytyczne do rozbudowy i udoskonalania IDF⁸. Ówczesny szef Sztabu Generalnego IDF, gen. Gadi Eisenkot, podczas licznych konferencji prasowych przedstawiał strategię jako koncepcję ramową, wyznaczającą nowe kierunki modernizacji sił zbrojnych. Praktycznym jej rozwinięciem miał być plan modernizacji sił zbrojnych „Gideon”, zatwierdzony kilka miesięcy później przez rząd i przyjęty do realizacji od 2016 roku⁹. Plan oparto na rekomendacjach tzw. komitetu Lockera, powołanego przez premiera w 2014 roku w celu przeanalizowania i oceny budżetu obronnego¹⁰. Podobne jak inne dokumenty planistyczne izraelskiej armii, plan wyznaczał horyzont do pięciu lat, z możliwością aktu-

7 Jedyny oficjalny dokument strategiczny dotyczący bezpieczeństwa narodowego Izraela został przyjęty w 1953 r. za rządów premiera Dawida Ben-Guriona jako *Strategia (konceptcja) bezpieczeństwa narodowego*. Od tamtej pory wszelkie dokumenty strategiczne opracowywane przez rząd i IDF były niejawne, a do publicznej wiadomości nie przekazywano informacji o ich aktualizacji. W latach 2004–2007 tzw. komisja Meridora opracowała nową strategię bezpieczeństwa, jednak nie została ona zatwierdzona przez rząd. W 2018 r. rząd premiera Beniamina Netanjahu bezskutecznie dążył do przyjęcia nowej, kompleksowej strategii bezpieczeństwa narodowego. Strategia IDF z 2015 r. była więc pierwszym i jedynym od niemal 60 lat dokumentem tej rangi, podanym (w dużej części) do publicznej wiadomości. Szerzej: J. Nagel, J. Schanzer, *From Ben-Gurion to Netanyahu: The Evolution of Israel's National Security Strategy*, FDD, Washington 2019, s. 1–4.

8 *Deterring Terror. How Israel Confronts the Next Generation...*, op.cit.

9 M. Herzog, *New IDF Strategy Goes Public*, „Washington Institute Policy Watch” 2015, no. 2479, s. 1.

10 G. Eisenkot, „Gideon” – Lama we-ejch? *HaTochnit HaRaw-Shantit*, „Maarachot” 2017, no. 471, s. 7.

alizacji po okresowych przeglądach¹¹. Szczegółowy dokument, zawierający pełną wersję planu „Gideon”, był niejawnym, ale w oficjalnych komunikatach prasowych przedstawiono jego główne założenia, co pozwalało na prześledzenie wyznaczonych kierunków rozwoju izraelskiej armii.

Za nadrzędny cel planu „Gideon” uznano zwiększenie gotowości bojowej sił zbrojnych i osiągnięcie takiego jej poziomu, który zapewni pokonanie przeciwnika, skuteczną obronę państwa i ostateczne zwycięstwo w każdej wojnie¹². Autorzy planu przedstawili następującą wizję IDF do 2020 roku: *Armia o wysokim poziomie wyszkolenia, utrzymująca wysoką gotowość bojową, zdolna do pokonania przeciwnika i stałego rozwijania swoich zdolności w obliczu przyszłych zagrożeń, które mogą pojawić się na polu walki. Armia oparta na jakości, poświęceniu i wyszkoleniu żołnierzy, zaawansowanych platformach bojowych oraz stale zwiększanej przewadze na lądzie, w powietrzu, na morzu i w środowisku sieciowym. Armia oparta na misji, zdolnościach i koncentracji wysiłku oraz na efektywnej kulturze organizacyjnej, ciesząca się zaufaniem publicznym*¹³. Szacunkowy koszt realizacji wszystkich przedsięwzięć przewidzianych w planie „Gideon” miał wynieść 21 mld dolarów, z tego prawie 40% przeznaczono na zwiększanie zdolności manewrowych połączonych rodzajów wojsk oraz gotowości bojowej wojsk lądowych, szczególnie rezerwistów¹⁴. Do najważniejszych przedsięwzięć realizowanych w ramach tego planu zaliczono:

- zmniejszenie stanu liczebnego korpusu rezerw (o prawie sto tysięcy żołnierzy), brygad artylerii i lekkiej piechoty z jednoczesnym polepszeniem stanu wyszkolenia żołnierzy pozostających w służbie;
- restrukturyzację i zmniejszenie stanu liczebnego jednostek nieuznawanych za kluczowe dla wysiłku wojennego (m.in. rabinatu wojskowego, korpusu edukacji i młodzieży, urzędu cenzora wojskowego, radia wojskowego oraz urzędu doradcy ds. spraw kobiet w IDF);
- zmniejszenie liczebne dowództw wyższego szczebla o mniej więcej 6%¹⁵;
- utworzenie dowództwa obrony cyberprzestrzeni, równorzędnego z istniejącymi dotychczas dowództwami rodzajów sił zbrojnych¹⁶;
- utworzenie nowej brygady komandosów;
- większe nakłady na ogólnokrajowe ćwiczenia sztabowe, organizację ćwiczeń w trybie cyklicznym (wcześniej organizowane raz na kilka lat);

11. Większość wcześniejszych planów budżetowych na modernizację po dwóch–trzech latach anulowano lub zmieniano ze względu na zmiany priorytetów, wymuszone dynamiczną sytuacją wewnętrzną i międzynarodową oraz przetasowaniami politycznymi w rządzie.

12. G. Eisenkot, „Gideon” – *Lama we-ejch...*, op.cit., s. 9.

13. Ibidem, s. 8.

14. IDF Details „Plan Gideon” an Expansive 5-Year Modernisation Programme, „SoldierMod” 2015, vol. 16 [online], <https://www.soldiermod.com/volume-16/idf.html> [dostęp: 4.05.2021].

15. Ibidem.

16. IDF Scraps Plans for a Unified Cyber Command, „Israel Defense” [online], 15.05.2017, <https://www.israeldefense.co.il/en/node/29613> [dostęp: 8.05.2021]; M. Herzog, *New IDF Strategy...*, op.cit., s. 6.

- skrócenie obowiązkowej służby wojskowej mężczyzn z 36 do 32 miesięcy¹⁷ i docelowo zrównanie czasu służby kobiet i mężczyzn¹⁸;
- odmłodzenie kadr dowódczych – obniżenie maksymalnego dopuszczalnego wieku dowódców batalionów i brygad¹⁹;
- wsparcie finansowe żołnierzy służby zasadniczej pochodzących ze społeczności wykluczonych bądź odbywających służbę ochotniczo, w tym stypendia na kontynuowanie kształcenia zawodowego lub studia wyższe po przejściu do rezerwy;
- reformę systemu szkolenia i szkolnictwa wojskowego (utworzenie nowych ośrodków szkoleniowych i centralnej bazy logistycznej, renowacja istniejących baz wojskowych i przeniesienie części baz z centrum kraju na pustynię Negew; przeniesienie ośmiu szkół wojskowych i ośrodków szkoleniowych z bazy Gelilot koło Tel-Awiwu do nowego kampusu w dzielnicy Kirjat Menachem w Jerozolimie)²⁰;
- modernizację uzbrojenia i sprzętu, między innymi zakupienie nowych okrętów podwodnych, samolotów F-35 oraz nowych bezzałogowych statków powietrznych;
- dalszy rozwój systemu obrony powietrznej – oddanie do użytku nowego systemu David's Sling oraz zwiększenie liczby baterii systemu Iron Dome;
- dalszy rozwój programu produkcji czołgów Merkawa IV Barak, kołowych transporterów opancerzonych Eitan oraz aktywnych systemów obrony pojazdów²¹.

Podane do publicznej wiadomości plany reform skupiały się przede wszystkim na ograniczeniu liczebnym piechoty, polepszeniu jakości wyszkolenia żołnierzy oraz modernizacji sprzętu i uzbrojenia. W odróżnieniu od wcześniejszych, krótkotrwałych planów rozwoju sił zbrojnych, skupionych na zwiększeniu zdolności ofensywnych sił powietrznych, autorzy planu „Gideon” główny nacisk położyli na modernizację wojsk lądowych. „Gideon” wpisywał się też w szersze założenia reformy wojsk lądowych IDF, opracowanej w latach 2014–2016 i przyjętej do realizacji w perspektywie do 2030 roku. Program ten, znany pod hebrajską nazwą „Yabasha Ba’Ofek” (*Ground Horizon*), ma na celu dostosowanie roli wojsk lądowych IDF do zmieniających się wymagań wielowymiarowego pola walki i działań asymetrycznych. Reforma ma doprowadzić do zwiększenia zdolności do użycia wojsk lądowych jako odpowiedź na działania organizacji terrorystycznych ze Strefy Gazy i południowego Libanu. Dotychczas za takie działania w pierwszej kolejności odpowiadało lotnictwo, a wprowadzenie do walki wojsk lądowych uznawano za ostateczność²².

Pod koniec 2019 roku założenia planu „Gideon” oceniono jako w całości lub częściowo zrealizowane. Za duży sukces należy uznać postęp w rozbudowie systemu obrony

17 Shnatayim ve-Checi leTochnit HaRaw Shantit „Gideon” – Ma Hishtana ve-ma Caful?, Israel Defense Forces [online], 3.01.2018, <https://www.idf.il/מאמרים/כתבות/שנתיים-וחצי-לתרש-גדעון/> [dostęp: 8.05.2021].

18 Obecnie czas służby kobiet w IDF wynosi 2 lata.

19 Kol ma Tzarih al HaTochnit HaRaw Shantit shel Tzahal, Israel Defense Forces [online], 21.07.2016, <https://www.mit-gaisim.idf.il/כתבות/ראשי/כלי/תרש-גדעון/> [dostęp: 8.05.2021].

20 Shnatayim ve-Checi leTochnit..., op.cit.

21 Kol ma Tzarih al HaTochnit..., op.cit.

22 Szerzej: G. Tzur, „Land Ahead” – Formulating a Ground..., op.cit., s. 104–133.

przeciwrakietowej – w 2017 roku do użytku oddano nowy system David's Sling oraz zmodernizowaną wersję używanego od lat dziewięćdziesiątych minionego wieku systemu Arrow (wersja Arrow-3)²³. Największe przemiany zaszły jednak w wojskach lądowych. Zmniejszono korpus rezerw o tysiące żołnierzy z jednostek nieliniowych, wprowadzono nowe programy szkolenia oraz zreformowano system dowodzenia. W czasie realizacji programu „Gideon” widocznie zwiększyła się częstotliwość przeprowadzania ćwiczeń wojskowych, na które wydzielono dodatkowe środki z budżetu. Mimo wdrożenia pozytywnie ocenianych zmian i zwiększenia gotowości bojowej²⁴, w 2020 roku wojska lądowe wciąż były uznawane za piętę achillesową IDF²⁵. Problem ten pogłębił wybuch pandemii koronawirusa, drastycznie bowiem obcięto środki z budżetu na ćwiczenia i większość ich odwołano. Te założenia planu „Gideon”, których nie udało się zrealizować w całości bądź które przewidywały dłuższy horyzont czasowy, znalazły swoje odbicie w kolejnym planie modernizacji sił zbrojnych, opracowanym pod przewodnictwem nowego szefa Sztabu Generalnego.

Program „Momentum” („Tnufa”)

Teoretyczne założenia nowego planu modernizacji sił zbrojnych pod nazwą „Momentum” („Tnufa”) zaprezentował 13 lutego 2020 roku szef Sztabu Generalnego IDF gen. broni Aviv Kochavi. Sam plan, który obejmuje lata 2020–2024, został okrzyknięty najważniejszym wydarzeniem związanym z IDF w 2020 roku (należy pamiętać, że był to rok intensywnej walki z pandemią, w którą wojsko było mocno zaangażowane)²⁶. Plan „Momentum” – oprócz ogłoszonej w listopadzie 2020 roku koncepcji operacyjnej zwycięstwa²⁷ – jest wyrazem idei Kochaviego uczynienia z IDF organizacji uczącej się, tym samej mogącej skuteczniej odpowiadać na zmieniające się zagrożenia. Fundamentem przemian w IDF ma być zmiana postrzegania przeciwnika. Izrael nie będzie już postrzegał konfliktu jako starcia asymetrycznego z mniejszym przeciwnikiem, w którym należy dążyć do samoograniczenia własnej siły zgodnie z koncepcją „walki o serca i umysły”. Nowością ma być traktowanie Hamasu czy też Hezbollahu nie jako organizacji powstańczych, nieregularnych, lecz jako przeciwnika działającego w strukturze sieciowej, który potrafi poważnie zagrozić bezpieczeństwu, posługując się zaawansowaną taktyką i uzbrojeniem.

Za główne cele programu szef Sztabu Generalnego uznał rozwinięcie możliwości operacyjnych IDF, zwiększenie precyzji i skuteczności działań ofensywnych oraz skrócenie

23 J. Zych, *The Development of the Israeli National Missile Defense Concept*, „Kwartalnik Bellona” 2020, nr 2, s. 80–81.

24 Y. Lappin, *IDF Budget Uncertainty...*, op.cit., s. 2.

25 G.P. Finkel, *An IDF Multi-Year Plan...*, op.cit., s. 4.

26 *The IDF's 20 Biggest Events of 2020*, Israel Defense Forces [online], <https://www.idf.il/en/minisites/idf-activity/events-of-2020> [dostęp: 15.08.2021].

27 G.P. Finkel, *„War Month”: A Test of the IDF's...*, op.cit., s. 2.

do maksimum czasu trwania poszczególnych kampanii²⁸. Zaplanowana jest także zmiana priorytetów operacyjnych i zarzucenie ograniczonych działań na rzecz operacji rozstrzygających: *Plan „Momentum” obejmuje zdolności nie tylko do pokonania armii terrorystycznych, takich jak Hezbollah, ale także do zrobienia tego stosunkowo szybko, przy akceptowalnym koszcie dla naszych [izraelskich – przyp. autorów] sił i społeczeństwa oraz w sposób, który jest niepodważalny*²⁹. W wyartykułowanej przez Kochawiego koncepcji operacyjnej zwycięstwa cele te przyjęły formę trzech zasad działania: wielodomenowości, inteligentnego działania oraz podważania zdolności przeciwnika³⁰.

Program „Momentum” obejmuje 12 ogólnych celów, takich jak:

- selekcionowanie i zachowanie najlepszych rekrutów do służby w IDF;
- wzmocnienie zdolności operacyjnych jednostek bojowych IDF;
- zwiększenie możliwości odpowiedzi na zagrożenia pochodzące z tzw. trzeciego kręgu (zwłaszcza Iranu)³¹.
- wzmacnianie przewagi w sferze informacyjnej (wywiad, rozpoznanie);
- stworzenie infrastruktury łączności cyfrowej, dzięki której wszyscy będą mogli rozmawiać ze wszystkimi (dowódca batalionu z pilotem, dowódca załogi czołgu z operatorem bezzałogowego statku powietrznego itd.);
- zwiększenie zasięgu i możliwości oddziaływania ogniowego wszystkich rodzajów sił zbrojnych;
- wzmocnienie zdolności operacyjnych wojsk lądowych i poziomu ich gotowości;
- wzmocnienie wymiaru lotniczego (domeny powietrznej) w ogóle, a zdolności manewru w powietrzu w szczególności;
- dostosowanie szkolenia do wyzwań terenu zurbanizowanego oraz do profilu oczekiwanego przeciwnika (trening z wykorzystaniem rzeczywistości wirtualnej);
- rozbudowa zdolności obronnych w zakresie obrony powietrznej oraz ochrony granic;
- reorganizacja Sztabu Generalnego i Dowództwa Sił Obronnych Izraela;
- wdrożenie nowej kultury organizacyjnej wojska – służba wojskowa jako zawód, kultura rozwoju i badań, wzmocnienie morale żołnierzy³².

Ideą planu „Momentum” jest dostosowanie już istniejących zdolności IDF do zagrożeń stwarzanych przez przeciwnika asymetrycznego. Plan ten ma umożliwić Izraelowi kontynuowanie działań ofensywnych i przejęcie inicjatywy, a dzięki temu pozwolić na powrót do krótkich wojen, które prowadzą do szybkiego zwycięstwa. Chodzi też o pozbawienie przeciwnika możliwości oddziaływania ogniowego na terytorium Izraela, i to nie tylko

28 *HaTochnit Shetovil et Tzahal BeShanim HaKrovot Yotzot Lidoroch*, Israel Defense Forces [online], <https://www.idf.il/2020-תמונה/תור-ש-תנופה> [dostęp: 22.08.2021].

29 E. Ortal, „Momentum” *Multi-Year Plan...*, op.cit.

30 Ibidem.

31 Kręgi bezpieczeństwa Izraela – koncepcja typologii zagrożeń ze względów geograficznych oraz podatności na atak, przedstawiona m.in. w strategii bezpieczeństwa IDF. Dzieli ona środowisko bezpieczeństwa Izraela na trzy kręgi: pierwszy obejmuje grupy terrorystyczne działające wzdłuż granic Izraela (Palestyński Islamski Dżihad i Hamas), drugi odnosi się do większych zagrożeń (Hezbollah i siły zbrojne sąsiednich państw), natomiast do trzeciego zaliczono wroga nastawione kraje, które nie mają granicy z Izraelem (np. Iran).

32 *HaTochnit Shetovil et Tzahal BeShanim...*, op.cit.

za pomocą rakiet, lecz także improwizowanych urządzeń zapalających i wybuchowych, które od 2018 roku stanowią poważne wyzwanie³³. W planie założono odzyskanie i utrzymanie swobody działania przez uniemożliwienie pokonanemu przeciwnikowi odbudowy zarówno jego arsenału, jak i struktur. Izraelczycy przyjęli, że cele te można będzie osiągnąć w wyniku przekształcenia IDF w „inteligentną maszynę wojenną” dzięki modernizacji i przeskokowi do armii czwartej generacji³⁴.

W pierwszych miesiącach po ogłoszeniu plan „Momentum” pozostawał głównie w sferze deklaratywnej. Najważniejszą przeszkodą we wcieleniu go w życie stanowiły kwestie finansowe, kryzys rządowy uniemożliwił bowiem zatwierdzenie pełnego budżetu obronnego. Ale brak postanowień politycznych nie był decydujący – plan modernizacji sił zbrojnych zderzył się z rzeczywistością pandemii³⁵. Całkowity koszt programu nie został jeszcze ujawniony. Izraelskie media donosiły jedynie o prośbie o zwiększenia corocznego budżetu obronnego o 4 mld szekli (całość wydatków wojskowych w 2019 roku wraz z pomocą USA miała wynieść 73 mld szekli) właśnie ze względu na wdrażanie postanowień „Momentum”³⁶. Kwota ta wydaje się jednak nieosiągalna.

Nie oznacza to, że wszystkie punkty planu zostały zarzucone. Wprost przeciwnie, najwidoczniejszym i z perspektywy całego planu najważniejszym elementem modernizacji jest powołanie jednostki „Refa'im” (hebr. Duchy)³⁷. Pełni ona zadanie swoistego poligonu doświadczalnego zmian zakładanych w programie „Momentum”, zwłaszcza w obszarze wdrażania nowego systemu szkolenia, zwiększania zdolności rażenia oraz działania wielodomenowego. Jednostka „Refa'im” testuje nie tylko rozwiązania technologiczne, lecz także systemowe. W ramach realizacji planu „Momentum” powołano też nową dywizję – 99., która specjalizuje się w walce w środowisku zurbanizowanym oraz w prowadzeniu szybkich, manewrowych działań na terytorium przeciwnika (w Strefie Gazy, Libanie, być może Syrii)³⁸. Podobne działania podjęły również izraelskie siły powietrzne. Powołały one 7 Skrzydło Powietrzne³⁹, które może kompleksowo wspierać wojska lądowe i marynarkę wojenną. Zdolne jest do samodzielnego przygotowania i przeprowadzenia choćby tak skomplikowanych operacji, jak poszukiwanie i odzyskiwanie izolowanego personelu.

Zmiany są dokonywane również w Sztabie Generalnym: Zarząd Planowania ma być podzielony na dwie części – Wielooddziałowy Zarząd ds. Budowy Sił oraz Zarząd ds. Strategii

33 Szerzej o trwających od 2018 r. atakach ze Strefy Gazy z wykorzystaniem materiałów zapalających i improwizowanych urządzeń wybuchowych, przenoszonych nad granicą przez balony i latawce: J. Zych, *The use of weaponized kites and balloons in the Israeli-Palestinian conflict*, „Security and Defence Quarterly” 2019, vol. 27, s. 71–83.

34 E. Ortal, *We're Confused, Too. A Historical Perspective for Discussion of „Land Ahead”*, „Military Review” 2019, no. 3/4, s. 86.

35 Y. Lappin, *The IDF in the Shadow of the Pandemic...*, op.cit., s. 1–3.

36 S. Even, *The „Tnuva” Multi-Year Plan for the IDF...*, op.cit., s. 3.

37 J.A. Gross, *In 1st drill, IDF's Ghost Unit tests out new tactics with jets, tanks and robots*, „The Times of Israel” [online], 23.07.2020, <https://www.timesofisrael.com/in-1st-drill-idfs-ghost-unit-tests-out-new-tactics-with-jets-tanks-and-robots> [dostęp: 23.08.2021].

38 A. Ahronheim, *IDF's new multi-dimensional Division 99 to open next month*, <https://www.jpost.com/israel-news/idfs-new-multi-dimensional-division-99-to-open-next-month-638956> [dostęp 23.08.2021].

39 A. Ingel, D. Palkovic, *New Special Forces Wing in the IAF*, Israel Air Force [online], <https://www.iaf.org.il/9283-52287-en/IAF.aspx> [dostęp: 18.08.2021].

i Iranu⁴⁰. Nadal są podejmowane działania zmierzające do zmniejszenia obsady personalnej dowództw. Jedną z najważniejszych części planu „Momentum” stanowią reformy zasadniczej służby wojskowej. Zmienić ma się sposób szkolenia – będą stosowane najnowocześniejsze metody treningu z naciskiem na przygotowanie do działań w terenie zurbanizowanym. Kontynuowane są zmiany zapoczątkowane podczas realizacji planu „Gideon”. Rozważane jest między innymi skrócenie o sześć miesięcy służby mężczyzn, tak by zrównać czas jej trwania z czasem służby kobiet, który wynosi 24 miesiące. Na razie nie wiadomo jednak, kiedy miałyby to nastąpić.

Jako ważną część planu przyjęto modernizację techniczną sprzętu i uzbrojenia. Izraelczycy zamierzają wycofać z linii czołgi Merkawa III. W tym celu albo zlikwidują bataliony, w których się one znajdują, albo wprowadzą sprzęt w wersji IV. W wojskach lądowych jest planowane zwiększenie liczby platform bezałogowych i amunicji krążącej. W siłach powietrznych nacisk położono na pozyskanie kolejnych egzemplarzy samolotów F-35I Adir⁴¹. Marynarka wojenna wzbogaci się o cztery korwety klasy Sa’ar 6, których kadłuby już w sierpniu 2021 roku znalazły się w Izraelu i są wyposażane w rodzime uzbrojenie. Izraelska armia w ramach programu planuje także wzmocnienie obrony powietrznej, która ma zapewnić skuteczny parasol ochronny nawet w obliczu zmasowanego ostrzału raketowego ze Strefy Gazy, Libanu czy Syrii.

Kierunki modernizacji IDF w kontekście zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa

Plan „Gideon” opracowano w następstwie dwóch kluczowych z punktu widzenia bezpieczeństwa Izraela wydarzeń z przełomu lat 2014 i 2015. Pierwszym z nich była operacja wojskowa „Ochronny brzeg”, przeprowadzona między 8 lipca a 27 sierpnia 2014 roku jako odpowiedź na eskalację ostrzału raketowego ze Strefy Gazy. Przebieg operacji uzmysłowił Izraelczykom konieczność przeformułowania strategii odstraszenia oraz dostosowania organizacji i sposobu działania własnych sił zbrojnych do walki ze specyficznym, quasi-państwowym przeciwnikiem, wspieranym przez regionalne mocarstwa, który jednocześnie nie jest ograniczony zasadami prawa międzynarodowego⁴².

Drugim punktem wyjścia do opracowania planu modernizacji było przyjęcie 14 lipca 2015 roku przez Iran z pięcioma stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa ONZ, UE i Niemcami wspólnego kompleksowego planu działania (Joint Comprehensive Plan of Action – JCPOA). Z perspektywy Izraela porozumienie nuklearne światowych potęg w sprawie Iranu i zniesienie większości dotychczasowych sankcji stanowiło istotne zagrożenie. Oprócz domniemania prób wyprodukowania przez Iran broni nuklearnej obawy dotyczyły przewidywania większego zaangażowania Iranu we wspieranie organiza-

40 A. Orion, U. Dekel, *The Planning Directorate in „Momentum”...*, op.cit., s. 2–3.

41 K. Bakula, *Izrael z trzecią eskadrą F-35*, Defence24 [online], 5.07.2021, <https://www.defence24.pl/izrael-z-trzecia-eskadra-f-35> [dostęp: 23.08.2021].

42 R.S. Cohen et. al., *Lessons from Israel's Wars in Gaza*, RAND, Santa Monica 2017, s. 8–11.

cji terrorystycznych działających przy granicach Izraela⁴³. Pojawiła się realna możliwość pozyskania przez Hezbollah, Hamas oraz inne organizacje ze Strefy Gazy irańskiego uzbrojenia o dużo większym zasięgu i sile rażenia niż broń produkowana lokalnie. Przewidywania Izraela szybko się sprawdziły, czego dowodem było wykorzystywanie przez Palestyński Islamski Dżihad i Hamas irańskich rakiet podczas kolejnych eskalacji konfliktu w latach 2019 i 2021⁴⁴. Przemiany w środowisku bezpieczeństwa w największym stopniu wpłynęły na założenia nowej *Strategii IDF* oraz planu „Gideon”. Do głównych czynników, które kształtowały kierunki modernizacji izraelskich sił zbrojnych w latach 2014–2019 można zaliczyć:

- słabość państw w regionie (przede wszystkim Syrii), co ułatwiało działanie wrogich Izraelowi organizacji niepaństwowych;
- zauważalne zmniejszanie się ryzyka zagrożeń konwencjonalnych ze strony regularnych armii i jednocześnie stały wzrost zagrożeń asymetrycznych, w tym zagrożeń w cyberprzestrzeni;
- zbrojenie i finansowanie przez państwa bliskowschodnie organizacji terrorystycznych działających w pobliżu terytorium Izraela;
- wzrost zagrożenia ze strony Iranu, zwłaszcza przez zaangażowanie się Teheranu w wojnę w Syrii i zbrojenie Hezbollahu, Hamasu oraz Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu;
- znaczące zmniejszenie się gotowości obronnej IDF, wynikające z braku ciągłości planów budżetowych i niesystematyczności ćwiczeń⁴⁵.

Podsumowanie realizacji planu „Gideon” i przyjęcie kolejnego planu modernizacji zbiegło się w czasie z bezprecedensowym zagrożeniem, jakie stanowił wybuch pandemii wirusa SARS-CoV-2. To nowe, niemilitarne zagrożenie wymusiło na części izraelskiego wojska podjęcie działań związanych z ograniczaniem skutków pandemii i odsunęło w czasie realizację kosztownych przedsięwzięć przewidzianych w planie „Momentum”. Jednocześnie rok 2020 przyniósł pozytywne z perspektywy Izraela zmiany w stosunkach z państwami w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Na mocy tzw. porozumień Abrahama (*Abraham accords*) Zjednoczone Emiraty Arabskie i Bahrajn zdecydowały się na uznanie państwowości Izraela i nawiązanie z nim stosunków dyplomatycznych. Ich śladem poszły Sudan i Maroko, a kolejni dotychczas nieuznający Izraela członkowie Ligi Państw Arabskich (między innymi Arabia Saudyjska i Oman) zaczęli nawiązywać z nim kontakty dyplomatyczne drogą nieoficjalną⁴⁶. Kroki w kierunku normalizacji stosunków izraelsko-arabskich potwierdziły słuszność dotychczasowego podejścia Izraela do bezpieczeństwa militarnego: traktowania priorytetowo zagrożenia konfliktami asymetrycznymi i uznawania klasycznej wojny z regularnymi siłami

43 S. Brom, *Israel and the Negotiations on Iran's Nuclear Program*, w: *The Interim Deal on the Iranian Nuclear Program: Toward a Comprehensive Solution?*, E.B. Landau, A. Kurz (red.), The Institute for National Security Studies, Tel Aviv 2014, s. 69–72.

44 F. Hinz, *Iran Transfers Rockets to Palestinian Groups*, Wilson Center [online], 19.05.2021, <https://www.wilsoncenter.org/article/irans-rockets-palestinian-groups> [dostęp: 5.09.2021].

45 G. Eisenkot, „Gideon” – *Lama we-ejch...*, op.cit., s. 6.

46 W. Lizak, *Bliski Wschód: w oczekiwaniu na nowe otwarcie*, „Rocznik Strategiczny 2020/21”, Warszawa 2021, s. 319–321.

zbrojnymi państw w regionie za mało prawdopodobną. Kształtujące się w ostatnich dekadach takie podejście Izraela do swego bezpieczeństwa militarnego wynika też z redefinicji głównego przeciwnika, którego gen. Kochawi określa jako *rozproszone armie terroru operujące z wykorzystaniem rakiet*⁴⁷, oraz z konieczności wykorzystania potencjału zmian, zwłaszcza tych związanych z czwartą falą rewolucji przemysłowej (cyfryzacją i automatyzacją społeczeństwa oraz pola walki)⁴⁸.

Jeśli gen. Kochawiemu lub jego następcy uda się z sukcesem zakończyć modernizację sił zbrojnych zaplanowaną w programie „Momentum”, to w 2025 roku Izrael będzie dysponował armią o znacznie większych możliwościach niż ta z 2019 roku. Bataliony sił lądowych – podobnie jak jednostka „Refa'im” – będą dysponować siłą ognia porównywalną z brygadą sprzed modernizacji. Będą więc zdolne do samodzielnego działania nawet w trudnych warunkach zurbanizowanych Strefy Gazy czy Libanu. IDF zyskają nowe możliwości nie tylko w starciu z przeciwnikiem nieregularnym określanym jako „armie terroru”. Na podstawie analizy założeń planu „Momentum” można dojść do wniosku, że Jerozolima stara się również utrzymać i powiększyć przewagę nad swym największym obecnie deklarowanym przeciwnikiem – reżimem w Teheranie. Dlatego kładzie tak duży nacisk na zwiększenie manewrowości i siły ognia lotnictwa, któremu może być postawione zadanie przełamania irańskiej obrony przeciwlotniczej w celu zniszczenia instalacji jądrowych. Warto dodać, że oprócz nowego sprzętu służyć temu mogą również nowe struktury w Sztabie Generalnym, zwłaszcza Zarząd ds. Strategii i Iranu.

„Gideon” zapoczątkował, a „Momentum” kontynuuje starania Izraela o stworzenie armii wielodomenowej, opartej na najnowszych rozwiązaniach technologicznych i taktycznych. W zasadzie Izrael nie ma innego wyboru, niż nadal utrzymywać znaczną przewagę jakościową nad obecnymi i potencjalnymi rywalami. Tak podkreślane dążenie do prowadzenia szybkich, niszczących i przede wszystkim zwycięskich kampanii, skutkujących trwałym efektem w postaci obezwładnienia i zniszczenia przeciwnika⁴⁹, może jednak okazać się celem nieosiągalnym. Jak unaocznili wcześniejsze wojny i kampanie, trwały skutek może być osiągnięty jedynie w wyniku działań politycznych, nie zaś militarnych. Najświeższe zwycięstwa wojny sześciodniowej, a nawet traumatycznego dla Izraelczyków roku 1973, nie prowadziły same w sobie do zawarcia pokoju – konieczne były żmudne negocjacje polityczne. Zasada ta odnosi się tym bardziej do organizacji niepaństwowych, które znalazły sposób na uderzenie w tzw. miękkie podbrzusze Izraela – ludność cywilną i gospodarkę. Obecnie Jerozolima nie ma instrumentów militarnych pozwalających zlikwidować lub choćby trwale zminimalizować to zagrożenie. I wątpliwe, czy po zakończeniu programu „Momentum” zyska takie narzędzia.

Nie oznacza to, że plan modernizacji jest bezcelowy. Po pierwsze, jest konieczny ze względu na paradygmat utrzymywania przewagi jakościowej. Po drugie, ma on również za zadanie dostosować armię do zachodzących zmian społecznych. Sygnały alarmowe, jakie Izraelczycy wysyłają przez coraz powszechniejsze próby uchylania się od służby wojskowej,

47 E. Ortal, „Momentum” Multi-Year Plan..., op.cit.

48 Ibidem.

49 E. Ortal, „Momentum” Multi-Year Plan..., op. cit..

zostały przez IDF dostrzeżone⁵⁰. Stąd skrócenie czasu trwania służby, próby jej uatrakcyjnienia i stworzenia alternatyw w postaci służby zastępczej oraz – przede wszystkim – zmniejszenia w jak największym stopniu udziału ludzi w walce na rzecz platform bezzałogowych.

Wnioski

Ogólny sens modernizacji sił zbrojnych jest niepodważalny – muszą się one zmieniać przynajmniej tak szybko jak zagrożenia, którym mają stawiać czoła. Ale przebieg tych zmian i charakter poszczególnych programów może być już dwojaki. Mogą one odpowiadać na bieżące niebezpieczeństwa w celu dostosowania sił zbrojnych do ich zwalczania lub próbować je niejako przewidzieć, a dzięki temu wyprzedzić. Izrael wybrał drogę pośrednią. Decydenci starają się zmienić IDF w taki sposób, by były one zdolne skutecznie przeciwstawić się bieżącym zagrożeniom, do których zaliczono przede wszystkim organizacje terrorystyczne, a więc przeciwnika asymetrycznego. Stąd stopniowe odchudzanie IDF związane ze przeniesieniem punktu ciężkości z Korpusu Pancernego na siły i wojska specjalne. Warto zauważyć, że Izraelczycy z nieustającym uporem starają się przezwyciężyć swoją największą słabość – zasoby ludzkie. Liczba rezerwistów jest zmniejszana równoległe ze zwiększaniem zdolności do natychmiastowej reakcji i rażenia oraz z maksymalnym nasyceniem pododdziałów bezzałogowymi statkami powietrznymi i amunicją krążącą.

Próba podjęcia bieżących wyzwań związanych z bezpieczeństwem narodowym, jakie bez wątpienia stanowią przeciwnicy asymetryczni, przysłania nieco wysiłki modernizacyjne na wypadek starcia konwencjonalnego. I o ile obecnie konflikt taki z sąsiadami raczej nie jest możliwy, o tyle nie można wykluczyć z tych rozważań Iranu. Co prawda w planie „Momentum” podkreślono wagę przygotowania IDF do konfrontacji z reżimem ajatollahów, jednak oprócz zmian strukturalnych trudno wskazać inne przesłanki mówiące o poważnym braniu pod uwagę takiego scenariusza.

Podsumowując, plany modernizacji IDF są w głównej mierze odpowiedzią na bieżące problemy bezpieczeństwa. Z założeń obu planów wynika, że Izrael za swojego głównego przeciwnika na polu walki uważa i w najbliższej przyszłości będzie uważał organizacje terrorystyczne – Hamas, Hezbollah i inne, dysponujące coraz większym potencjałem bojowym. Nie oznacza to jednak, że lekceważy możliwości przeciwników konwencjonalnych – Iranu oraz państw arabskich. W tym wypadku Izrael dąży do zapewnienia swego bezpieczeństwa drogą środków politycznych i dyplomatycznych, tak jak większość państw na świecie. Już samo to jest sukcesem – po wielu dziesięcioleciach niepewności i walki o istnienie państwo żydowskie na Bliskim Wschodzie staje się dla coraz większej części sąsiadów akceptowanym podmiotem stosunków międzynarodowych, a siłom zbrojnym pozostaje zabezpieczenie tego stanu i przekonanie ostatnich nieprzekonanych o nieuchronności bytu Izraela. ■

50 Według najnowszych danych, przedstawionych przez ministra obrony we wrześniu 2021 r., już tylko połowa Izraelczyków w wieku poborowym zgłasza się do odbycia służby zasadniczej. Oprócz zwolnionych z tego obowiązku obywateli narodowości arabskiej, powszechne jest unikanie służby również przez Żydów z powodów religijnych (głównie przez ultraortodoksów) i z powodu problemów natury psychologicznej. Vide: J.A. Gross, *Gantz to form committee to consider universal conscription reform*, „The Times of Israel”, [online], 24.09.2021, <https://www.timesofisrael.com/gantz-to-form-committee-to-consider-universal-conscription-reform> [dostęp: 25.09.2021].

STRESZCZENIE:

Autorzy próbują ustalić kierunki modernizacji Sił Obronnych Izraela (IDF) na podstawie analizy programów przyjętych po 2015 roku i ujęcia ich w szerszym aspekcie uwarunkowań bezpieczeństwa państwa. Przeanalizowali dwa najnowsze programy modernizacji – „Gideon” i „Momentum”, przyjęte na lata 2016–2019 i 2020–2024, a także wdrażany w tym samym czasie plan rozwoju wojsk lądowych. Ocenili poziom zaawansowania realizacji wymienionych programów oraz perspektywy ich wdrażania w kontekście pandemii COVID-19 i dynamicznie zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie. Wnioski z analizy pozwoliły na ustalenie, że proces modernizacji IDF jest ukierunkowany na dostosowanie ich struktur i liczebności oraz metod i środków walki do zagrożeń o charakterze asymetrycznym.

SŁOWA KLUCZOWE:

Siły Obronne Izraela, Izrael, siły zbrojne, modernizacja, uzbrojenie

Bibliografia

Monografie i artykuły

- Brom S., *Israel and the Negotiations on Iran's Nuclear Program*, w: *The Interim Deal on the Iranian Nuclear Program: Toward a Comprehensive Solution?*, E.B., Landau, A. Kurz (red.), The Institute for National Security Studies, Tel Aviv 2014.
- Cohen R.S. et. al., *Lessons from Israel's Wars in Gaza*, RAND, Santa Monica 2017.
- Deterring Terror. How Israel Confronts the Next Generation of Threats. English Translation of the Official Strategy of the Israel Defense Forces*, Belfer Center for Science and International Affairs, Cambridge 2016.
- Eisenkot G., „Gideon” – Lama we-ejch? *HaTochnit HaRaw-Shantit*, „Maarachot” 2017, no. 471.
- Even S., *The „Tnufa” Multi-Year Plan for the IDF: Where are the Cabinet Approval and the Budgets?*, „INSS Insight” 2020, no. 1357.
- Finkel G.P., „War Month”: A Test of the IDF's Operational Concept and a Dress Rehearsal for the Next War, „INSS Insight” 2021, no. 1457.
- Finkel G.P., *An IDF Multi-Year Plan for the Ground Forces*, „INSS Insight” 2020, no. 1344.
- Herzog M., *New IDF Strategy Goes Public*, „Washington Institute Policy Watch” 2015, nr 2479.
- IDF Details „Plan Gideon” an Expansive 5-Year Modernisation Programme*, „SoldierMod” 2015, vol. 16.
- Khan A., Zhaoying H., *Iran-Hezbollah Alliance Reconsidered: What Contributes to the Survival of State-Proxy Alliance?*, „Journal of Asian Security and International Affairs” 2020, vol. 7(1).
- Kiczma Ł., Sulek M., *National Power Rankings of Countries 2020*, Warszawa 2020.
- Lappin Y., *IDF Budget Uncertainty and the Momentum Plan*, „BESA Center Perspectives” 2020, nr 1686.
- Lappin Y., *The IDF in the Shadow of the Pandemic*, „BESA Center Perspectives” 2020, nr 1783.
- Lizak W., *Bliski Wschód: w oczekiwaniu na nowe otwarcie*, „Rocznik Strategiczny 2020/21”, Warszawa 2021.
- Nagel J., Schanzer J., *From Ben-Gurion to Netanyahu: The Evolution of Israel's National Security Strategy*, FDD, Washington 2019.
- Orion A., Dekel U., *The Planning Directorate in „Momentum”: „Tnufa” – the New IDF Multi-Year Plan*, „INSS Insight” 2020, no. 1266.
- Ortal E., *We're Confused, Too. A Historical Perspective for Discussion of „Land Ahead”*, „Military Review” 2019, no. 3/4.

Tzur G., „Land Ahead” – *Formulating a Ground Maneuver Concept*, „DADO Center Journal” 2016, Vol. 6.

Zych J., *The Development of the Israeli National Missile Defense Concept*, „Kwartalnik Bellona” 2020, nr 2.

Zych J., *The use of weaponized kites and balloons in the Israeli-Palestinian conflict*, „Security and Defence Quarterly” 2019, vol. 27.

Źródła internetowe

Gross J.A., *Gantz to form committee to consider universal conscription reform*, „The Times of Israel” [online], <https://www.timesofisrael.com/gantz-to-form-committee-to-consider-universal-conscription-reform/>.

HaTochnit Shetovil et Tzahal BeShanim HaKrovot Yotzot Lidoroch, Israel Defense Forces [online], <https://www.idf.il/2020/מאמרים/תור-ש-תנופה/תור-ש-תנופה-2020>.

Hinz F., *Iran Transfers Rockets to Palestinian Groups*, Wilson Center [online], <https://www.wilsoncenter.org/article/irans-rockets-palestinian-groups/>.

IDF Scraps Plans for a Unified Cyber Command, „Israel Defense” [online], 15.05.2017, <https://www.israeldefense.co.il/en/node/29613/>.

Ingel A., Palkovic D., *New Special Forces Wing in the IAF*, Israel Air Force [online], <https://www.iaf.org.il/9283-52287-en/IAF.aspx/>.

Israel Military Strength (2021), Global Firepower [online], https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=israel/.

Kol ma Tzarih al HaTochnit HaRaw Shantit shel Tzahal, Israel Defense Forces [online], 21.07.2016, <https://www.mitgai-sim.idf.il/גדעון/תריש-כול/תריש-כול-2016>.

Shnatayim ve-Checi leTochnit HaRaw Shantit „Gideon” – Ma Hishtana ve-ma Cafui?, Israel Defense Forces [online], 3.01.2018, <https://www.idf.il/שנתיים-וחצי-לתריש-גדעון/שנתיים-וחצי-לתריש-גדעון-2018>.

Article history: Received: 25.09.2021; Reviewed: 30.11.2021; Accepted: 17.12.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0015.6660

Corresponding author: Joanna Zych, MA, War Studies University (ASzWoj), Warsaw, Poland;
ORCID: 0000-0001-9187-8588; e-mail: j.zych@akademia.mil.pl
Michał Przybylak, PhD, War Studies University (ASzWoj), Warsaw, Poland;
ORCID: 0000-0002-6830-2502; e-mail: m.przybylak@akademia.mil.pl

Cite this article as: Zych J., MA; Przybylak M., PhD, “Modernization Programs of the Israel Defense Forces (2015–2024)”, *bellona quart.* 2021(3): 37–52

Policy: The content of the journal is circulated on the basis of the Open Access which means free and limitless access to scientific data.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Table of content URL: <https://kwartalnikbellona.com/issue/12943>

Author's bio: Joanna Zych, MA

She graduated from War Studies University (ASzWoj) and holds a major in national security. She is now a PhD student at ASzWoj Faculty of National Security. Her academic interests include civil defense organization, security system of Israel, and contemporary armed conflicts in the Middle East.

Michał Przybylak, PhD

He works as assistant professor at the War Studies University (ASzWoj)'s Art of War and Polemology Department at the Faculty of Military Studies. His academic interests include history of the art of war, conflicts in the Middle East, and the history of Polish-Israeli relations, with particular emphasis on Poland's relations with the revisionist-zionist movement.

Development of Military Space Capabilities of the Leading Asian Countries

LtCol Radosław Bielawski, PhD in Eng.

ORCID: 0000-0002-5701-4476

e-mail: radoslaw.bielawski@wat.edu.pl

Military University of Technology, Warsaw, Poland

ABSTRACT:

The paper addresses selected and leading Asian countries: Iran, China, India. Theoretical research methods used in this paper include analysis, synthesis, abstraction, generalization and conclusion. It describes the chronological development and implementation of national military space programs by Iran, China and India. Special attention was focused on the militarization and weaponization stages of space by these countries. Determinants of the development of space programs and the formation of space policy, which has a decisive influence on the acquisition of military capabilities by the states of this region, were indicated. International legal regulations were pointed out as limitations. The paper also describes various technical solutions acquired by the analyzed state actors and the possibilities of their military applications. Directions of further actions for military development in the fifth combat domain – space – were also determined. It is shown that in the implementation of national space programs a clear new stage of militarization and weaponization of space is visible. For Asian countries, this not only has the character of prestige in the Asian region, but also changes military balance, reducing the power of superpowers in favor of the countries of this region.

KEYWORDS:

militarization, space, Asian countries, military capabilities

© 2021 R. BIELAWSKI PUBLISHED BY MILITARY PUBLISHING INSTITUTE, POLAND.

THIS WORK IS LICENSED UNDER THE CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION-NONCOMMERCIAL-NO DERIVATIVES 4.0 LICENSE

Introduction

Asian countries are currently witnessing dynamic economic growth. It is stated that in the future this will translate into their power. One of its types will be space power, understood as the capability of a nation to use the space environment in pursuit of national goals.¹ It is identified not only with the development of a country in space, but also with its militarization and weaponization. Literature has developed a term – the Asian space race,² which describes the competition in space by Asian states. The degree of this competition is determined by the number of satellites placed in space, as well as the degree of development of space weapons. Currently, in relation to this region of the world, this process has an upward trend, in contrast to other powers such as the United States and the Russian Federation. It should also be noted that the rivalry concerning activities in space between Asian countries has a prestigious character for them and can also be the basis for achieving military power in this region.

The proposed research material is a review paper. Its aim is to determine the capacity and the degree of militarization and the directions of its development by selected Asian countries. State actors included are Iran, China, and India. According to contemporary reports³ and potentiometric studies⁴ these countries have the most developed space sector and high capabilities of militarization and weaponization of space. The theoretical research methods used in this study consist of analysis, synthesis, abstraction, generalization, and conclusion.

Development of Space Capabilities by Iran

The first space initiatives of Iran were the desire to develop a national satellite communications system in 1977. Subsequent concepts were plans to launch satellites into space to acquire data for intelligence purposes. Iran also sought bilateral agreements in 1999 with other countries to transfer the technology necessary to build its own research satellite. The Iranian Space Agency (ISA) was established in 2003 to coordinate space activities. Its beginnings depended on other countries with a well-developed space sector, mainly Russia. This cooperation has allowed the acquisition of scientific research results, staff training, as well as the possibility of using Russian spaceports. Examples of such cooperation results include the development of the Safir rocket, capable of launching satellites weighing up to 50 kg into the orbit 350 km away from the launch site. This design was based on the technology used to construct the Russian Shahab-3 missile. The end of the Russian-Iranian cooperation was influenced by the adoption of UN Security Council Resolution 1929, under which member states committed to prohibit the transfer of ballistic missile technology. This period is referred to as Iran's first developmental stage in space.

1 Jusell, J.J. *Space Power Theory: A Rising Star*. 1998.

2 Peoples, C. "Asia's Space Race: National Motivations, Regional Rivalries, and International Risks." *Space Policy*, 28(3), 2012, pp. 202–203; Lee, S., *Explaining Contemporary Asian Military Modernization The Myth of Asia's Arms Race*. Routledge, 2021.

3 Harrison et al. *Space Threat Assessment 2020*. Center for Strategic and International Studies, 2020.

4 Bielawski, R. *Potegometryczny wymiar militarności przestrzeni kosmicznej*. Wydawnictwo Wojskowej Akademii Technicznej, 2022.

The second phase is the development of a national civilian space program.⁵ As a part of this effort, Iran's space policy led to Iran's first independent success, which was the launch of a domestically produced satellite called Omid on February 3, 2009, using a Safir-2 launcher. In June 2011, Iran launched another domestically produced object into space, the Rasad-1 observation satellite, which was placed in Low Earth Orbit (LEO) at a distance of 260 km from the launch of the Safir-2 launcher.⁶ As a result, Iran stands among the nine countries in the world that have built and launched their own satellite into space.

The second stage of development of Iran's space program, dating from 2008 to 2019, is characterized by numerous problems. More than two-thirds of Iranian satellites have failed to reach their intended orbit. In addition, three of Iran's rocket tests have failed. This situation made Iranians suspect and accuse the United States of sabotage activities.

The implementation of the third stage of Iran's space program has resulted in the military development of space. Under these activities, among others, the Zuljanah ballistic missile was developed. It consists of a three-stage structure with a height of over 25 meters. The first and second stage of the propulsion unit are powered by solid fuel, while the last – the third – is powered by liquid propellant. This design allows to carry a payload of about 500 kg to an altitude of about 500 km and a distance of up to 5,000 km. Due to its high payload-carrying capability, the rocket's test, which took place on February 1, 2021, became subject to criticism from the United States. The U.S. believes that the ballistic device can be used to carry nuclear weapons, which the Iranian side denies, pointing to the peaceful use of the newly built ballistic facility. From a legal point of view, it poses a real international threat. This is due to legal provisions included in international agreements with Iran. Annex B of UN Security Council Resolution 2231 calls on Iran not to engage in activities related to ballistic missiles designed to carry nuclear weapons, including launching such missiles using ballistic missile technology. Iran proves legitimacy by arguing that the missile means are produced to launch satellites and not to carry warheads, including nuclear warheads.⁷

Development of Space Capabilities by China

The first successful implementation of China's space program took place on April 24, 1970 and was related to the launch of the first artificial satellite, Dong Fang Hong 1. The following years of exploration did not bring any breakthroughs. It was not until October 15, 2003 that China accomplished the Shenzhou 5 mission – carrying a man into space using its own rocket. China became the third country, after the United States and Russia, to successfully complete a manned space mission. This event, in terms of the Asian space race, put China significantly ahead

5 Hanna, A. "Iran's Ambitious Space Program, United States Institute of Peace." <https://iranprimer.usip.org/blog/2020/jun/23/iran-s-ambitious-space-program/>, 2020.

6 Lele, A. "West Asia's Investments in Space Technologies." [in:] *Asian Space Race: Rhetoric or Reality?* India: Springer India, p. 32.

7 Rubin, M. (2021) *Zuljanah: Iran's New Solid-Fuel Rocket*. <https://www.aei.org/articles/zuljanah-irans-new-solid-fuel-rocket/>, 2021.

of other countries in the region.⁸ The Chinese space power has been recognized since the Chinese State Council issued its first White Paper, which dates back to the year 2000. This publication became the first public declaration by this country regarding the development of space activities. On the one hand, the country indicates the use of space for peaceful purposes, on the other, the protection of national interests and security. The 2006 and 2011 updates of this document do not fundamentally change the two directions set earlier for the development of China's space policy. The development of dynamic space capabilities by China is determined by a significant increase in the military budget allocated to the modernization and expansion of military capabilities. This capability development aims to defend key national interests and guarantee security and non-aggression, especially by the United States.⁹

China has acquired military reconnaissance space capabilities. These are carried out through signal intelligence satellites, which conduct the task to detect transmissions of radio communication systems. Detection of these types of signals allows to determine the location of the emitting devices, often of low power. The disadvantage of such systems is the inability to intercept signals from wired systems – e.g. optical fibre. Based on the analysis of Chinese satellites, it can be indicated that China's greatest capabilities are in the area of signals intelligence (SIGINT). The most likely Chinese executive elements to realize this kind of reconnaissance are the Shijian-6 (SJ-6) series satellites. By 2011, nine satellites of the system, designated sequentially from A to F, were launched into space, followed by 7, 11-01 and 12. Official data indicate that these objects will be a scientific tool for studying the space environment – the study of cosmic radiation emissions. However, the position of China regarding the purpose of the ascended space objects is questionable for two reasons. Firstly, there are no scientific publications resulting in data collected by SJ-6 satellites. Secondly, information on the launch of objects into space was disclosed several hours before the launch of their carrier.

Another capability of the People's Republic of China in military terms is the implementation of C4I (command, control, communications, computers and intelligence) tasks. These tasks are carried out for the armed forces by the Feng Huo-1 (FH-1) satellites. The first of these was launched into space in January 2000. This satellite is the first Chinese space object to provide communications in both C-band, Ku-band and UHF. The C4I capability is particularly used by Chinese ground troops as well as in combined and multi-domain operations, providing real-time tactical data to commanders at various levels along with distinguishing between enemy and own elements.¹⁰

A key effort to enhance military capabilities is the implementation of anti-satellite (ASAT) programs. These usually include mainly ground-based high-energy weapons, as well as surface-to-air or orbiting space-based hunter-killer missiles. One modern Chinese concept is the parasitic ASAT. The system consists of three major components – a carrier satellite, so-called Mother, a ground control system and a jamming element. A single parasitic ASAT contains nanometer-sized components: solar panels, batteries, computers, CCD cameras, communications and

8 Liao, S.-H. "Will China become a military space superpower?." *Space Policy*, 21(3), 2005, pp. 205–212.

9 Suzuki, K. "The contest for leadership in East Asia: Japanese and Chinese approaches to outer space." *Space Policy*, 29(2), 2013, p. 103.

10 Weik, M.H. "Joint Tactical Information Distribution System." [in:] *Computer Science and Communications Dictionary*. Boston, MA: Springer US, 2000, pp. 849–849.

propulsion systems, auxiliary equipment, and combat systems. The use of microelectronics, mechanics, and electronics in their designs results in devices weighing from a few to tens of kilograms. A single parasitic ASAT is launched into space using a mother satellite. After being launched into space, it is released from its carrier. With the help of on-board equipment – radiolocator and thermal imaging sensors – it performs proximity and physical integration with the target. Its operation consists in physical destruction of the attacked space object or its jamming. The system can be applied to many types of satellites such as COMSAT, early warning sats, navsats, and recon sats in different orbits; military or civilian satellites; a single satellite or a satellite constellation; space-based laser systems; and even space stations. If activated, parasitic ASATs against multiple satellites at one time can effectively degrade an adversary's military capabilities, which also fits into the modern concept of asynchronous warfare. Additionally, an argument in favor of further system development is the cost of a single device. It is in the range of 0.1-1% of the production cost of a typical satellite.¹¹

Recently, China has significantly intensified its activities in space. During 4 days, it successfully launched 3 payloads. On July 2, 2021, a Chang Zheng 2D rocket was launched from the Taiyuan spaceport to carry the Jilin-1 satellite into space, which is designed to observe the Earth from heliosynchronous orbit at the altitude of 808 km, and can transmit data to develop high-resolution video images as well as optical and hyperspectral data for environmental monitoring, forestry, energy, mining, and urban planning (capability to capture high definition video imaging, optical and hyperspectral imagery for various mapping applications including environmental monitoring, forest management, energy, mining, land planning, and more). On July 4, 2021, another space object, the Fengyun 3E satellite, was launched into space. Weighing 2,250 kilograms, the object belongs to the Polar Orbiting Satellites, the trajectory of which passes through both poles of the Earth. The device is equipped with Visible and Infrared Radiometer, an Infrared Atmospheric Sounder, a Microwave Temperature Sounder, a Microwave Humidity Sounder, a Medium Resolution Spectral Imager, a Solar Backscattering UV Sounder, a Total Ozone Unit, a Microwave. This equipment is necessary for the satellite to perform its tasks, which include monitoring weather conditions on the surface of the Earth, sea and ocean surface temperatures, climate change and changes in the satellite's direct space environment. The third object launched by China on July 6, 2021 is the Tianlian 1-05¹² communications relay satellite. The mission of this series of satellites is to provide communications for China's manned space missions as well as for securing the Tiangong space station.¹³

Another development direction of China's space program is the development of a megaconstellation of Guowang satellites, used to build a local national Internet network. The constellation will eventually include 12,992 satellites, orbiting within the 145–500-km altitude range. So far, a few satellites of the system have been launched into space, the task of which is to verify

11 Ho, C. *China Eyes Anti-Satellite System*. <https://www.spacedaily.com/news/china-01c.html/>, 2001; Nair, K.K. *Space: The Frontiers of Modern Defence*. Knowledge World, 2006, p. 124.

12 Tianlian 1-01 was launched on April 25, 2008, Tianlian 1-02 on July 11, 2011, Tianlian 1-03 on July 25, 2012, and Tianlian 1-04 on November 22, 2016.

13 Erickson, A.S. "China's Space Development History: A Comparison of the Rocket and Satellite Sectors." *Acta Astronautica*, 103, 2014, pp. 142–167.

the technology under construction. It is planned that by the end of 2022, there will have been 60 satellites of the system in space. From the political point of view, the construction of the local Internet can be used for several purposes: support domestic technology, development of industrial space cluster, meeting the demand for a national communications system, economic development of the country, and increasing soft power.¹⁴ However, the increase in the number of satellites in space will also increase the risk of space junk and the threat level of visible astronomy.¹⁵ Despite the fact that the Internet is not a military support system, assuming it will be a local system supervised by China, it may find wide application in its armed forces.

It is also worth noting the ASAT (anti-satellite weapon) system being developed by China.¹⁶ A calendar of conducted tests indicates that the country has so far carried out ten tests of this type of weapon. The first two tests of the SC-19 measure were conducted in 2005 and 2006. Although they failed, it contributed to the acquisition of the necessary technology and development of China's ASAT weapon. Thanks to this, the first successful test took place on January 11, 2007. Its result was the destruction of the Chinese FY-1C weather satellite, which was orbiting at an altitude of 865 km. Subsequent tests of Chinese ASAT measures (SC-19, DN-2, DN-3), in addition to the 2017 test – a failed interception attempt – were successful. In late 2020, the Secure World Foundation (SWF) reported that one of China's ASAT systems had reached full operational readiness. This means that it is capable of destroying satellites orbiting in low earth orbit (LEO).¹⁷ Another example of a Chinese ASAT measure is the Aolong-1 spacecraft launched into space in 2016, and its primary mission is to neutralize space junk. However, there is reasonable speculation that it is a dual-use technology that can also be used to permanently or temporarily disrupt other satellites.¹⁸

Development of Space Capabilities by India

The India's international environment – China and Pakistan – are forcing the country to strive for hegemonic regional status. At present, India is in the early stages of developing its space capabilities. In order to enhance them, the country maintains proper diplomatic relations with other powers in order to create conditions for the development of space sector. With the gradual growth of India's political, economic and military power in the early 21st century, the country's diplomatic stance has begun to evolve. An example of such international diplomatic activity is the objections that India raised to the EU Code of Conduct on Space Activities. One of the main reasons for this position was that the European Union formulated the code without consulting India.¹⁹

14 Ohnesorge, H.W. *Soft Power*. Cham: Springer International Publishing (Global Power Shift), 2020.

15 Jones, A. *China is Developing Plans for a 13,000-Satellite Megaconstellation*. 2021, <https://spacenews.com/china-is-developing-plans-for-a-13000-satellite-communications-megaconstellation/>.

16 Kulik, T. "The Selected Aspects of Contemporary Air Threats." *Safety & Defense*, 6(1), 2020, p. 19; Czajkowski, M. "Anti-Satellite Weapons." *Safety & Defense*, 7(1), 2021, pp. 107–116.

17 Weeden, B., and Samson, V. *Global Counterspace Capabilities: An Open Source Assessment*. 2020.

18 Dawson, L. *War in Space*. Cham: Springer International Publishing, 2018, p. 20.

19 Aliberti, M. *India in Space: Between Utility and Geopolitics*. Cham: Springer International Publishing (Studies in Space Policy), 2018, p. 177.

The beginning of India's space program was focused on civilian applications. However, for the past decade, India's interest in security and defense space activities has been noticeable. An example of such activities is an observed trend of shifting dual-use satellite technologies to military applications. Such shifts have developed three lines of military development: use of space assets for passive military applications, development and testing of offensive space capabilities, and change in institutional architecture to meet India's space-related security needs more effectively. In its pursuit for international policy, from the very beginning of its space activities, India has sensitively opposed any effort to militarize space. Ballistic missile defense programs and the development of ASAT measures have been particularly criticized. The objective of such actions on India's part was to prevent an arms race, including a race for nuclear weapons. In addition to being signatories to international legal regulations such as: Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies; Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space; Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects; and Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space, India also cooperates with such actors in this area as: the European Space Agency (ESA), France, Germany, Hungary, Indonesia, Israel, Italy, Mauritius Netherlands, Norway, Peru, Russia, Sweden, Syria, Thailand, the United Kingdom, Ukraine, and the United States. One of the documents published in May 2010 – Technology Perspective and Capability Roadmap (TPCR) indicates that India has been developing anti-satellite weapons, operating on the principle of electronic or physical destruction of satellites orbiting in both Low Earth Orbit (LEO) and Geosynchronous Orbit (GEO). India has ASAT capabilities – the ability to destroy any object in space up to a distance of 200 km.

A noticeable change in India's space policy was the 1999 Kargil War between India and Pakistan. This event verified Indian capabilities in the space domain, revealing serious program gaps. As early as 2001, the Indian Space Research Organization (ISRO) launched the first military satellite into space, which had high resolution reconnaissance capabilities – up to one meter. One example of the satellite's use was the U.S. combat operation Enduring Freedom in Afghanistan, conducted from October 7, 2001 to late April 2002.²⁰ Over the next few years, the first two satellites of the new Cartosat series were launched for topographic mapping. Two of them, Cartosat-1 and Cartosat-2, were high-resolution satellites, 2.5 m and 1 m, respectively. They also had significant military applications, especially for surveillance and reconnaissance operations.

A radical change in India's space policy followed China's 2007 ASAT test. It not only proved to be a surprise, but also became a trigger to engage more dedicated resources and efforts in space militarization. These involved an increase in the number of military purpose satellites. Accordingly, in 2010, the Headquarters Integrated Defense Staff (IDS), Ministry of Defense issued a Technology Perspective and Capability Roadmap (TPCR) for enhancing the country's space capabilities. The document highlights the need to develop satellite technologies for reconnaissance, surveillance, meteorological, navigation and communication activities. It also pointed out the need for access to satellite information in real time, which defined the requirements – the development of submetric satellites to support communications, capable of operating in

20 Paracha, S., "Military Dimensions of the Indian Space Program," *Astropolitics*, 11(3), 2013, pp. 156–186.

all weather conditions.²¹ Such satellite assets have enabled India to achieve reconnaissance capabilities in: Signal Intelligence (SIGINT), Geospatial Intelligence (GEOINT), Imagery Intelligence (IMINT), Cyber Intelligence (CYINT) and Measurement and Signature Intelligence (MASINT) – as well as for navigation and communications.²² Upon reaching another milestone in space remote sensing, the Indian Space Research Organization supervised the launch of another satellite Cartosat-2C, which was launched into space in 2016. It has micro-electromechanical systems and adaptive optics to compensate for optical effects between the object and the image. In addition, it was equipped with acousto-optics devices to allow interaction between sound waves and optical waves.

In response to China's 2007 ASAT test and to secure its own space assets, including a regional satellite navigation system, India has been developing kinetic ASAT agents. A successful test of a Kill Vehicle orbital agent took place on January 27, 2019. It resulted in the destruction of an object – the military satellite Microsat-R (43947). Currently, India after the United States, China and Russia is the fourth country with this type of capability at the operational level.

The current vision of the Indian Air Force (IAF) by 2025 is integration, which will focus on the use by the air force (as well as other types of Indian Armed Forces) of communications satellites and satellites for precision asset mapping, missile systems, unmanned supersonic aircraft, and electronic and communications systems. These acquired capabilities will give the air force an advantage in electronic warfare in multi-domain environments – particularly in space, on water, and underwater – as well as against ballistic missile agents,²³ which currently pose a major global threat.

Conclusions

Based on the above research material, several general conclusions can be drawn:

1. In the development of space sector by Asian countries, changes and the phased nature of tasks carried out are clearly visible. The beginning of the implementation of space programs had a civilian nature. The second stage was the use of dual-use equipment – mainly various types of satellites. Current times, in addition to a clear regional space race (Asian arms race) indicate the militarization and weaponization of this environment – testing and placement of space weapon elements, including kinetic means.
2. Determinants in the development of military space capabilities of the leading Asian countries are space policy, and international legal regulations as limitations to this process. All of the analyzed countries are against the global militarization of space. This approach is argued by the need to prevent arms races, in particular nuclear arms races. Despite such official declarations, the current nature of the implementation of space programs by these state actors has a military nature, with the development and testing of ASAT means.

21 Rajagopalan, R.P. "India's Changing Policy on Space Militarization: The Impact of China's ASAT Test." *India Review*, 10(4), 2011, p. 179.

22 Nagendra, N.P. "Diversification of Indian Space Program in the Past Decade: Perspectives on Implications and Challenges." *Space Policy*, 36, 2016, pp. 38–45.

23 Rajagopalan, R.P. "India's Changing Policy...., op.cit., pp. 354–378.

3. Possession of a reservoir of technology and space weapons by Asian countries has ambivalent short- and long-term strategic objectives. In the short term, Asian countries have the opportunity to strengthen, in terms of controlling the use of space, and also influence the changing Asian-American (especially in the relationship with China) military balance. The goal of these actions is to reduce U.S. influence on the politics of Asian countries. As for long-term objectives, having ASATs will establish a balance between the superpowers, and break the monopoly on the use of space that the superpowers have previously held.
4. The acquisition of satellite technology has provided Asian states with military reconnaissance capabilities as well as ASAT assets. In terms of reconnaissance, they are capable of implementing: Signal Intelligence (SIGINT), Geospatial Intelligence (GEOINT), Imagery Intelligence (IMINT), Cyber Intelligence (CYINT) and Measurement and Signature Intelligence (MASINT). Today, these capabilities continue to be developed and refined by advancing technology, and thus acquiring more accurate imagery and telemetry data for the armed forces. ■

STRESZCZENIE:

W artykule omówiono wojskowe programy kosmiczne rozwijane przez Iran, Chiny i Indie. Uwagę skoncentrowano na etapie militaryzacji i weaponizacji przestrzeni kosmicznej przez te państwa. Wskazano determinanty rozwoju programów kosmicznych oraz kształtowania się polityki kosmicznej, decydującej o zdolnościach militarnych państw regionu azjatyckiego. Jako ograniczenia wskazano międzynarodowe regulacje prawne. Przedstawiono rozwiązania techniczne oraz możliwości ich wojskowego wykorzystania. Określono również kierunki dalszych działań na rzecz rozwoju militarnego w piętej domenie walki – przestrzeni kosmicznej.

Udowodniono, że prace nad narodowymi programami kosmicznymi wyraźnie wpisują się w nowy etap militaryzowania i uzbrajania przestrzeni kosmicznej. Działania te pozwalają Iranowi, Chinom i Indiom na umocnienie swego prestiżu w regionie, wpływają także na zmianę równowagi militarnej, zmniejszając bowiem potęgę supermocarstw na rzecz państw regionu azjatyckiego.

SŁOWA KLUCZOWE:

militaryzacja, kosmos, państwa azjatyckie, zdolności militarne

References

- Aliberti, M. *India in Space: Between Utility and Geopolitics*. Cham: Springer International Publishing (Studies in Space Policy), 2018.
- Bielawski, R. *Potegometryczny wymiar militaryzacji przestrzeni kosmicznej*. Wydawnictwo Wojskowej Akademii Technicznej, 2022.
- Czajkowski, M. "Anti-Satellite Weapons." *Safety & Defense*, 7(1), 2021, pp. 107–116.
- Dawson, L. *War in Space*. Cham: Springer International Publishing, 2018.
- Erickson, A.S. "China's space development history: A comparison of the rocket and satellite sectors." *Acta Astronautica*, 103, 2014, pp. 142–167.
- Hanna, A. *Iran's Ambitious Space Program*, United States Institute of Peace. <https://iranprimer.usip.org/blog/2020/jun/23/iran's-ambitious-space-program>, 2020.
- Harrison, T. et al. *Space Threat Assessment 2020*. Center for Strategic and International Studies, 2020.
- Ho, C. *China Eyes Anti-Satellite System*. <https://www.spacedaily.com/news/china-01c.html/>, 2001.
- Jones, A. *China is Developing Plans for a 13,000-Satellite Megaconstellation*. <https://spacenews.com/china-is-developing-plans-for-a-13000-satellite-communications-megaconstellation>, 2021.

- Jusell, J.J. *Space Power Theory: A Rising Star*. 1998.
- Kulik, T. "The Selected Aspects of Contemporary Air Threats." *Safety & Defense*, 6(1), 2020, pp. 11–21.
- Lee, S. *Explaining Contemporary Asian Military Modernization. The Myth of Asia's Arms Race*. Routledge, 2021.
- Lele, A. "West Asia's Investments in Space Technologies." [in:] *Asian Space Race: Rhetoric or Reality?* India: Springer India, 2013.
- Liao, S.-H. "Will China Become a Military Space Superpower?." *Space Policy*, 21(3), 2005, pp. 205–212.
- Nagendra, N.P. "Diversification of the Indian Space Program in the Past Decade: Perspectives on Implications and Challenges." *Space Policy*, 36, 2016, pp. 38–45.
- Nair, K.K. *Space: The Frontiers of Modern Defence*. Knowledge World, 2006.
- Ohnesorge, H.W. *Soft Power*. Cham: Springer International Publishing (Global Power Shift), 2020.
- Paracha, S. "Military Dimensions of the Indian Space Program." *Astropolitics*, 11(3), 2013, pp. 156–186.
- Peoples, C. "Asia's Space Race: National Motivations, Regional Rivalries, and International Risks." *Space Policy*, 28(3), 2012, pp. 202–203.
- Rajagopalan, R.P. "India's Changing Policy on Space Militarization: The Impact of China's ASAT Test." *India Review*, 10(4), 2011.
- Rubin, M. *Zuljanah: Iran's New Solid-Fuel Rocket*. <https://www.aei.org/articles/zuljanah-irans-new-solid-fuel-rocket>, 2021.
- Suzuki, K. "The Contest for Leadership in East Asia: Japanese and Chinese Approaches to Outer Space." *Space Policy*, 29(2), 2013, pp. 99–106.
- Weeden, B. and Samson, V. *Global Counterspace Capabilities: An Open Source Assessment*. 2020.
- Weik, M.H. "Joint Tactical Information Distribution System." [in:] *Computer Science and Communications Dictionary*. Boston, MA: Springer US, 2000.

Article history: Received: 8.07.2021; Reviewed: 22.07.2021; Accepted: 22.07.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0015.6661

Corresponding author: LtCol Radosław Bielawski, PhD in Eng., Military University of Technology, Warsaw, Poland; ORCID: 0000-0002-5701-4476; e-mail: radoslaw.bielawski@wat.edu.pl

Cite this article as: LtCol Radosław Bielawski, PhD in Eng., "Development of Military Space Capabilities of the Leading Asian Countries". *bellona quart.* 2021(3): 53–62

Policy: The content of the journal is circulated on the basis of the Open Access which means free and limitless access to scientific data.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Table of content URL: <https://kwartalnikbellona.com/issue/12943>

Author's bio: LtCol Radosław Bielawski, PhD in Eng.
HHe is a graduate of Military University of Technology (WAT) in 2004, National Defense University (AON) in 2004, and Warsaw University of Technology (PW) in 2016. He's a Chief Editor of the Defense Science Review academic journal.

Contemporary Military Threats in Space Domain

Aleksandra Radomska, MA

ORCID: 0000-0003-4486-8437

e-mail: aleksandra.radomska@wat.edu.pl

Military University of Technology (WAT) Doctoral School in Warsaw, Polska

ABSTRACT:

Deliberations presented in the paper concern the problem of formation of a new type of military threats in space as a result of activities carried out by states. The aim of this research was to identify modern military threats in space, to make an assessment of the possibility of their destructive impact and operational use by the armed forces in different countries of the world. Theoretical research methods were applied, including: analysis, synthesis, conclusion, generalization. They allowed to achieve the research objective. In the course of research procedure it was established that among the most dynamically developing military threats in the space domain regarding the third decade of the 21st century are: the lack of situational awareness development on military activities in space, the prospect of using anti-satellite weapons as an element of military aggression and threats coming from cyberspace with keeping their division into cyber and information ones. It is forecasted that another development of military threat in space will be the possibility of launching hypersonic missiles and using them to destroy any component of technical infrastructure with the intention of achieving the set political goals or causing a specific psychological effect by state actors.

KEYWORDS:

military threats in space, militarization and weaponization of space, space domain, space security, security and defense

© 2021 A. RADOMSKA PUBLISHED BY MILITARY PUBLISHING INSTITUT, POLAND.
THIS WORK IS LICENSED UNDER THE CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION-NONCOMMERCIAL-NO DERIVATIVES 4.0 LICENSE

Introduction

The activities of state actors in space create so far unknown sources of military threats coming from space to the national security of each state. These threats will evolve in the future in accordance with the increased activity of state actors based on the creation of military capabilities.¹ Then it will be necessary to take preventive measures aimed at reducing the risk of their negative impact both in the given sectors of space and on the surface of the Earth. Today there is no formally accepted classification of military threats arising in space. For this reason, the classification proposed in the publication *Space as a New Category of Threats to National Security* by Radosław Bielawski was used.² Reference has been made to the particular types of threats in the space domain posed by this author, namely: the need to develop situational awareness of military activities in space, the use of anti-satellite weapons and cyber and information threats. The use of hypersonic missiles has not been considered because of limited length of the paper. In view of this, they do not constitute the research subject of the presented manuscript.

Space Domain Awareness

Addressing the necessity of developing Space Domain Awareness (SDA), it is important to first take a closer look at the essence of the term Space Situational Awareness, which constitutes its foundation. Space gradually becomes an environment for the implementation of various endeavors, and as a result, the probability of collisions of moving space objects in it increases. In order to prevent such incidents, the concept of space situational awareness was introduced and defined for the purpose of maintaining at least an acceptable level of space security of activities performed by the armed forces. The term originated relatively early in consideration of space exploration. It was first used in 1957 in the then Joint Space Operations Center (JSpOC)³ established within the organizational structure of the United States Strategic Command (USSTRATCOM), while the Union of Soviet Socialist Republics launched the first artificial satellite, Sputnik 1⁴, into extraterrestrial space. Thus, it can be assumed that the United States was the country that spread the term and meaning of space situational awareness.

Nowadays, some countries are developing their own concepts of space situational awareness. Among them, it is possible to mention the Russian Federation, Japan, Australia and France, among others. On the other hand, an example of the international organization of European countries actively participating in the development of a program to improve the premises of situational awareness is the European Space Agency (ESA). In 2009, it initiated the creation of components dedicated mainly to civilian space activities, with particular emphasis on the scientific and development section. The work undertaken resulted in the unification of situational awareness

-
- 1 Geppert, A.C.T. and T. Siebeneichner. *Spacewar! The Dark Side of Astroculture*. [in:] *Palgrave Studies in the History of Science and Technology*. J.R. Fleming, R.D. Launius (eds.), Series Editors Fleming, James Rodger, Launius, Roger D, New York 2021, pp. 3–42.
 - 2 Bielawski, R. "Space as a New Category of Threats to National Security." *Safety & Defense*, vol. 5(2), 2019, pp. 1–7.
 - 3 The name of this unit has now been changed to the Combined Space Operations Center (CSpOC).
 - 4 Żylicz, M. "Podstawowe elementy prawa astronautycznego – wybrane zagadnienia." *Zeszyty Prawnicze*, no. 1, 1960, pp. 184–187.

segments, which included Space Surveillance and Tracking (SST), Space Weather (SWE), and Near-Earth Objects (NEO). Moving on, in 2014, European Commission took action to enable the creation of European Space Surveillance and Tracking (EU SST) support, through which the EU's ability to operationalize space situational awareness was demonstrated.⁵ Operationally, SSA focuses on: collecting data, organizing it automatically and systematically, achieving information processing capabilities, as well as forecasting future events and threats based on archived data.⁶

The implementation of military operations in space by the armed forces requires a different approach from the concept of a situational situation formulated by ESA. Currently, they distinguish five essential pillars of space security. These include:⁷

Space Situational Awareness (SSA) – constitutes the basic segment of exercising space control. It allows to undertake and execute all the tasks of control nature, it is a guarantor of security of space operations as it enables proper preparation of space infrastructure for them, supervises collision avoidance. More specifically, it is also responsible for: detection, tracking and identification of foreign space objects, warning against potential danger on the flight trajectory, as well as risk assessment of ongoing projects;

Space Force Enhancement (SFE) – is a component that creates favorable conditions for performing military activities in the space domain with an increased degree of effectiveness. These may include surveillance, intelligence, artificial satellite launch and deployment, and missile trajectory tracking. Increasing force in space by the armed forces may depend on precise Positioning, Navigation and Timing (PNT) measurements;

Space Support (SS) – represents a comprehensive set of all necessary activities, functions, tasks, and capabilities to sustainably execute a military operation under optimal conditions. It engages and consolidates required space forces and assets. Space support should include artificial satellites dedicated to delivering a specific type of spacelift. Their tasks usually consist of configuration, maneuvering and operations aimed at leaving the spacelift in a dedicated orbit;

Space Control (SC) – includes military operations aimed at supporting the space activities of allied forces. They may also relate to the destruction of enemy forces and include preventive, denial, and offensive ventures such as the destruction or disruption of enemy military capabilities by subjecting them to deliberate electromagnetic effects, degradation, the use of deception, and the use of precision fire weapons;

Space Force Application (SFA) – refers exclusively to the application of single combat operations by the space domain that may be an important factor in the final outcome of a conflict between two or more state actors. Space force application should include maintaining the ability to launch missiles performing suborbital flight, as well as protecting against missile flares.

The assumptions included in the various phases of SSA outlined above refer to defensive and offensive military actions carried out in the space domain by the armed forces of state actors under peaceful conditions. However, the space domain has not been considered as an environment that constitutes a battlefield comparable to a state of war. For this reason, in the United States Space

5 Polkowska, M. "Space Situational Awareness (SSA) for Providing Safety and Security in Outer Space: Implementation Challenges for Europe." *Space Policy*, no. 51, 2020, p. 2.

6 Kaiser, S.A. "Legal and policy aspects of Space Situational Awareness." *Space Policy*, no. 31, 2015, pp. 5–12.

7 Polkowska, M. *Prawo bezpieczeństwa w kosmosie*. EuroPrawo Publishing Institute, Warsaw, 2018, pp. 63–64.

Forces Command created in 2019, there was a proposal to update the assumptions of SSA and adapt them also to offensive military operations in a situation of ongoing armed conflict in space. For this purpose, General J. Shaw in a staff memo dated October 4, 2019 of the U.S. Air Force Command made a recommendation to implement a concept that is translated freely as Space Domain Awareness (SDA) of military operations in the space domain. The rationale for the appropriateness of introducing this term is based on the need to view the space domain in the context of a dimension of conducting military operations, including armed combat, in view of which it cannot be considered in the future as a friendly environment for all state actors. General J. Shaw emphasized that the acronym SDA refers to the development of combat situational awareness in space. The U.S. Navy has also adopted similar directions by developing Maritime Domain Awareness (MDA) and the U.S. Air Force by referring to Air Domain Awareness (ADA).⁸ The United States was the first country with a proposal to systematize the essence of SDA, leaving the freedom to expand its assumptions. Regardless of the course for its further development in the future, it is recommended that SSA be phased out if the space domain is viewed as a forward-looking battlefield.

In reference to the above, the lack of situational awareness development of military operations in the space domain may represent a new source of military threats coming from space, as a relatively recent development of public awareness treating extraterrestrial space as an environment for offensive combat operations. However, the state actors, which may include the Russian Federation and the People's Republic of China, among others, are actively involved in testing anti-satellite weapons and have electromagnetic impact capabilities on space infrastructure, which may have a disruptive effect on space assets or be perceived in the context of a military provocation. With these types of actions, the concept of SDA should find application in military doctrines. Given this, a key roadblock to the development of combat situational awareness in space is the mindset of societies that hold perceptions of this dimension as a friendly environment representing an international asset.

Anti-Satellite Weapons

Anti-satellite weapon (ASAT) can be defined as a complex system, containing various mechanisms, by means of which it is possible to neutralize or destroy space objects located on the orbit and posing the risk of causing a collision in space. Anti-satellite weapons are primarily dedicated to combating artificial satellites.⁹ They can be launched as spacelifts hung in the pylons of combat aircraft, launched from the spaceport into space immediately before the attack or placed in space beforehand. It also has a wide range of effects including conventional and nuclear explosive warheads, laser, electromagnetic (microwave) kinetic, including guided and unguided.

Due to the specific criterion of destruction against the adopted target of attack, a division of ASAT is made. The following list (Table 1) presents a proposal for the classification of anti-satellite weapons. The table unifies information on the possibility of classifying anti-satellite weapons

8 „SDA zamiast SSA. Zmiana w amerykańskiej wizji świadomości sytuacyjnej w kosmosie.” *Space24* [online], <https://www.space24.pl/sda-zamiast-ssa-amerykanska-swiadomosc-sytuacyjna-coraz-bardziej-konfrontacyjna> [Accessed: July 9, 2021].

9 Office of Technology Assessment. “Ballistic Missile Defense Technologies.” *University Press of Pacific* [online], <https://ota.fas.org/reports/8504.pdf> [Accessed: July 2, 2021], p. 187.

on the basis of English-language literature. The criterion of destruction was distinguished, within which four divisions of ASATs were formulated according to: area of stationing and how to achieve the range of attack, mode of impact, intended purpose of attack, course of deployment.

The countries most frequently testing anti-satellite weapons include the United States, the Russian Federation, and the People's Republic of China.¹⁰ The United States conducted two recorded ASAT launch tests in 1997 and 2008.¹¹ Their activity in this area has recently been curtailed. Meanwhile, the Russian Federation has been very active in testing ASATs. In 2020, an anti-satellite weapon dedicated to the elimination of satellites moving in orbits around Earth was launched from the Plesetsk Cosmodrome, which received the working designation PL-19. The Ministry of Defense of the Russian Federation did not make any official statement on this issue, while the Pentagon registered as many as eight ASAT launch attempts between 2014 and 2020, including six successful ones (Military Research and Analysis Team, 2020). Therefore, this event can be perceived in two ways. First, it may be part of the development of Russia's A-235/RTC-181M anti-ballistic missile defense system, which is expected to replace the A-135 Amur system in use today. Secondly, the testing of anti-satellite weapons could be perceived by other state actors as an effort to militarize space in order to make it a convenient environment for the implementation of operational activities and, ultimately, for military combat. The People's Republic of China, on the other hand, stands out for its increased ASAT testing activity between 2005 and 2007, during which the Chinese meteorological satellite, designated FY-1C, was destroyed. This event received much international criticism, as the decommissioning of the facility was associated with the creation of new space debris. Meanwhile, in 2013, tests of an anti-satellite weapon launched by an interceptor launcher were reported, the flight altitude of which reached about 10,000 km above the Earth's surface. Medium Earth Orbit (MEO) is distributed at a similar altitude. Many critical objects are located there, including Global Navigation Satellite Systems (GNSS). Another important issue is the statement issued by the Secure World Foundation (SWF), which contains information on one of China's anti-satellite weapon systems, based on a single DF-21 ballistic missile. It reached full operational status in 2020. It is estimated to have a contemporary capability to destroy space objects traveling in Low Earth Orbit (LEO).¹²

In view of the above characteristics and classifications of anti-satellite weapons, and in view of the states' activities of testing them, a number of military threats from space are generated. The ASAT-type space technologies require the necessary testing to verify their operational capabilities, but their use can create a sense of threat in other state actors both on the surface of Earth and in the space domain. It is generally accepted that planned and low-frequency tests of anti-satellite weapons are acceptable as long as they do not violate international humanitarian law¹³ and do not use ASAT systems against the interests of another state.¹⁴

10 Bernat, P. "The Inevitability of Militarization of Outer Space." *Safety & Defense*, vol. 5(1), 2019, pp. 51–52.

11 Polkowska, M. *Prawo bezpieczeństwa...*, op.cit., p. 116.

12 Kanawka, K. "Pierwszy chiński system ASAT operacyjny." *Kosmonauta.net* [online] <https://kosmonauta.net/2020/05/pierwszy-chinski-system-asat-operacyjny/> [Accessed: May 15, 2021].

13 De Lima, A.S. "The Militarization of Outer Space as a Factor of Innovation of International Humanitarian Law: A Comparative Research." *71st International Astronautical Congress of International Astronautical Federation*. France 2020, October, p. 89.

14 Gąska, M. *International Humanitarian Law of Armed Conflicts. Responsibility for Non-Observance of this Law Standards*. [in:] *Contemporary Diplomacy and Problems of International Law and Security*. Łukaszuk, L. (ed.), National Defense Academy Publishing House, Warsaw, 1999, pp. 101–114.

Table 1. Classification of anti-satellite weapons according to the adopted destruction criterion

Division by Area of Stationing and Means of Achieving Attack Range						
Weapons launched from Earth and destroying objects in space			Weapons placed in orbit around Earth			
- also known as direct ascent weapons - consists of launcher and interceptor, which is the main intercepting element during the target destruction - interceptor is required to be equipped with a guidance and control system - launcher must be capable of reaching the desired altitude in order to destroy a given space object, but without the need to reach the velocity dedicated to putting satellites into orbit around the Earth (circular velocity) - this type of weapon is dedicated to neutralize space objects at relatively low altitudes			- interceptor can be placed on the orbit of the target to be destroyed or in the same orbital plane in orbit around Earth (co-orbital ASAT) - weapon can follow a specific target at a relatively short distance, being a component of tracking weapon, or at a large distance, requiring the interceptor to perform numerous maneuvers, and thus a developed guidance and control system - in the future, the development of parasitic ASAT weapons is considered, the principle of functioning will be based on the pattern of parasitic animal species and will destroy targets in a specified time - weapon can be fired immediately before the scheduled destruction or earlier in order to delay the interceptor ignition (space mines)			
Division by Impact Mode						
Kinetic weapon		Weapon with explosive warheads	Energy weapon			
guided	unguided	- uses mainly nuclear and conventional warheads - has a very long range of impact, it can also strike objects close to the target - does not guarantee a precise strike, as ignition occurs by detonation - the use of ASAT weapons with explosive warheads by a State is expected to jeopardize its own interests in space	laser	microwave	destructive	non-destructive
- requires a guidance system - in the final phase of flight optical guidance is used - constitutes the main development trend of ASAT - greater precision of attack	- partly requires guidance system - used to scatter missile elements on target trajectory - used by countries which do not have a guidance interceptor - lower attack precision		- its use may lead to temporary and reversible disruption of the satellite's optical system, known as dazzling, or to irreversible destruction of the satellite	- uses electromagnetic waves - may be located in space or on Earth - it affects equipment temporarily or permanently, causing interference or destruction depending on the power used (jamming, spoofing)	- irreversibly destroys space objects by strong radio wave emission - its use causes the creation of space debris	- temporarily disables objects by jamming or blinding - its use does not generate space debris

Division by Target of Attack			
Weapons targeting satellites	Weapons targeting a ground station	Weapons targeting the signal connecting the satellite and the ground station	
		passive measures	proactive measures
– the target of attack is a satellite travelling in an artificial orbit or a geosynchronous satellite in space – intention to use the weapon is to temporarily disrupt or permanently destroy the satellite	– the target of attack is a ground station located on the Earth's surface and maintaining communication with a satellite in space – intention to use the weapon is temporary disruption or permanent destruction of the ground station	– consist of concealing, relocating weapons to prevent their detection in space – focus on the elimination of adversary reconnaissance satellites under peaceful conditions, if there is reason to believe that these objects are conducting intelligence activities threatening the interests of any state	– consist in gaining control over a satellite by means of cyber-attacks (hacking) or electromagnetic influence (jamming, spoofing) – focus on temporary or complete disruption of space assets in order to disrupt their continuous functioning and consequently access to information – these measures can only be used in conditions of ongoing conflict
Division by Deployment Process			
Concealed weapon		Open weapon	
– developed in view of the increasing perception of attack on satellites as an act of military provocation – includes various types of temporary impact – stealth of anti-satellite weapons can be promoted by launching them along with other satellites and officially declaring only the "unclassified" satellites – stealth can also be achieved by launching a launcher using an aircraft for the initial launch instead of a conventional spaceport launch		– it is usually overtly deployed in orbit around the Earth, but in such a way as to conceal its intended use – if the system is placed in a different orbit than the target – it can then be identified as a satellite with a different intended use – if the object is relatively small and does not maneuver autonomously, it may even be treated as space junk – placement of a weapon in space is accomplished by launching a launcher from a spaceport	

Source: own work based on Kopeć, R. "Broni antysatelitarna – u progu drugiego etapu militarizacji kosmosu." *Politeja*, no. 2(53), 2018, pp. 51–55; Herbert, K. D. "Regulation of Space Weapons. Ensuring Stability and Continued Use of Outer Space." *Astropolitics. The International Journal of Space Politics & Policy*, vol. 12(1), 2014, p. 11; Wright, D. and L. Grego, L. Gronlund. *The Physics of Space Security. A Reference Manual*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge, 2005, pp. 17–18; Housen-Couriel, D. "Cybersecurity and AntiSatellite Capabilities (ASAT). New Threats and New Legal Responses." *Journal of Law and Cyber Warfare*, vol. 4(3), 2015, pp. 116–149; Pelton, J. N. *The New Gold Rush. The Riches of Space Beckon!*. Springer, Cham, 2017, p. 120.

Cyber Threats and Information Threats in Space

Cyber threats and information threats are another example of modern military threats from the space domain. They are characterized by unique properties by which they can deliberately affect two environments simultaneously, including both cyberspace and space. It should be noted that cyberspace was recognized as the fourth domain of warfare by North Atlantic Treaty Organization member states in 2016.¹⁵ In addition, it is believed that due to the lack of delineated boundaries and physical environment, cyber space can permeate other warfighting domains, enabling hybrid operations.

With regard to cyber threats, they are defined as the activities associated with the use of various networks, systems, and other means of information and communication technology, especially the Internet, through which the desired influence on individuals and social groups is pursued. This means that they do not have a destructive effect on the functioning of technical devices, but use ICT networks and systems to influence social awareness. Various divisions of cyber threats are accepted, but in general terms the following can be distinguished among them:

non-technical threats – also interchangeably called social threats. They concern phenomena occurring in relations between participants of a given virtual community. They can also affect their behavior, and in extreme circumstances, constitute criminal activity. These include cyberstalking (malicious harassment of individuals or groups on the Internet), flaming (actions aimed at causing conflict in a particular, virtual social group), trolling (intentional user behavior aimed at ridiculing a certain situation or person in social media);¹⁶

technical threats – aimed at disrupting the functioning of computer systems and networks. These include, among others, spreading viruses (malicious software designed to damage other computer programs), worms (malicious software that attacks and damages information channels via a computer network), Kruegerware and Kruegerapps (malicious software and applications that have the ability to return on their own even if their source on a computer is removed), hacking (gaining unauthorized access to a computer system, its stored data or information), spyware (spyware software designed to track information processed by institutions), crimeware (software that spies on and collects sensitive user data), spam (bulk, usually anonymous and unsolicited e-mail correspondence Spam (mass, usually anonymous and unwanted e-mail correspondence, in which links are often attached, and after clicking on them personal data is phished), rootkit (software used to hide the presence of malicious software in the computer), trojans (software dedicated to perform uncontrolled operations in the user's computer without the user's interference), DoS (a network attack based on the exploitation of system vulnerabilities, causing its complete suspension), phishing (a method of phishing that consists in impersonating another person or institution with the intention of obtaining personal data in order to generate specific benefits, usually material), vishing (a type of criminal activity in which via Internet telephony fraudsters impersonate financial institutions).¹⁷

15 Brent, L. "NATO's role in cyberspace." *NATO Review* [online], <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2019/02/12/rola-nato-w-cyberprzestrzeni/index.html> [Accessed: July 20, 2021].

16 "Rodzaje cyberzagrożeń – zagrożenia nietechniczne (społeczne)." *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej* [online], <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/zagroz-nietechniczne-spoeczne> [Accessed: July 5, 2021].

17 "Rodzaje cyberzagrożeń – zagrożenia techniczne." *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej* [online], <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/zagr-techniczne> [Accessed: July 5, 2021].

Information threats, on the other hand, should be considered in the category of information warfare, through which physical damage can be done to the infrastructure of technical devices. It has been defined by the Joint Chiefs of Staff of the United States as conscious and planned actions taken to achieve advantage in the information domain by exerting a specific kind of influence on the adversary's information resources, processed data, used systems and telecommunication networks in the aspect of military force operations.¹⁸ It can include offensive and defensive actions. Accordingly, they focus on the following types of activities:¹⁹

information-psychological warfare – a type of defensive influence. It is directed primarily at the personnel of the armed forces and civilians, which is carried out continuously in peaceful conditions to achieve the assumed psychological effect;

information-technology warfare – a type of offensive impact on technical systems that receive, collect, process, and transmit information conducted under conditions of armed conflict.

In the subject literature, the electronic warfare is often distinguished from the concept of information and technology warfare. It refers to passive and active information undertakings carried out by armed forces in various combat domains in order to exert a specific effect on the enemy or to obtain a larger amount of information. Contemporary and most commonly used radio-electronic techniques include jamming and spoofing of signals transmitted by technical devices. These techniques interfere with the propagation of electromagnetic waves, gradually suppressing their transmission or modulating the frequency of transmission.

In space, two basic sources of radio wave interference can be distinguished: unintentional, i.e. natural, which arise as a result of disturbances occurring in the ionosphere, anthropogenic noise and changes in space weather (solar activity), and intentional, meaning the deliberate act of directing electromagnetic energy at the source of radio transmission in order to interfere with it.²⁰ The operation of technical infrastructure, including space assets, involves a closed loop of information taking place via the propagation of electromagnetic waves between components. The incoming signal must traverse dimensions such as land, sea, air and space. It can then be located and intercepted. Jamming is based on the use of jamming devices (jammers) that transmit an interference signal contained in a particular frequency band transmitted by a space, user or ground segment. It leads to disruption or complete extinction of the transmission. Nowadays, jammers are readily available in the market for both civilian users and for the armed forces. Compared to military jammers, it should be emphasized that they have further range of effect, greater mass and interference power.²¹ Jamming, unlike spoofing, can be detected within a relatively short period of time after an attack on space assets.

In view of signal spoofing, it must be emphasized that it is a more complex process than jamming. It consists in demodulation of a fragment or the whole signal transmitted in a certain frequency band of electromagnetic waves. Standard course of radio transmission jamming consists

18 Giles, K. *Handbook of Russian Information Warfare*. NATO Defense College, Rome, 2016, pp. 3–8.

19 Ibidem, p. 9.

20 Trzaskowski, Z.R. "Security of Global Navigation Satellite Systems and their Jamming Possibilities." [in:] *Security in the Aviation and Space Environment*. R. Bielawski, B. Grenda (eds.), Semper Publishing House, Warsaw, 2018, p. 160.

21 Rügamer, A. and Kowalewski, D. "Jamming and Spoofing of GNSS Signals – An Underestimated Risk?!" *FIG Working Week 2015 – From the Wisdom of the Ages to the Challenges of the Modern World*, 2015, p. 4.

of three stages. In the first one, false signal is transmitted within the same frequency range as the real one. Then, it is gradually increased, forcing the device to tune to a new radio band. As a result, its proper functioning is gradually suppressed. As in the case of jamming, dedicated technical devices operated by the operator (spoofer) are used to carry out signal spoofing²². Detection of this phenomenon can be done by carrying out continuous control over the parameters, observing the changes occurring in them, as well as making an analysis of the direction of incoming false signal.

Classification of threats arising from cyberspace, maintaining the division into cyber and information threats, can also be applied during the implementation of operational activities in the space domain. It is important to note that informational threats, especially electronic warfare with the use of jamming and spoofing techniques of space assets, can be the basis for achieving an advantage during the creation of military capabilities in space. It is estimated that non-technical and technical cyber threats will not find widespread use when armed forces conduct military endeavors in space as they do not present opportunities for operational exploitation. However, these threats undeniably pose a significant challenge to the need to develop protective measures as a part of cyberspace security development.

Conclusions

The new types of military threats in the space domain include: the lack of situational awareness development on military activities carried out in space so far, the use of anti-satellite weapons in the context of military aggression, and threats coming from cyberspace with their division into cyber and information threats. The need to introduce the SDA acronym to operational undertakings in extraterrestrial space has been recognized by the United States, which has declared to abandon the SSA assumptions as they do not fully meet the current needs of defining space. This environment is widely viewed as an international asset with unlimited exploration possibilities. It is estimated that the implementation of SDA will simultaneously increase public awareness that extraterrestrial space can be an area for conducting combat through conventional, radioelectronic, precision-guided and nuclear weapons. In turn, testing anti-satellite weapons generates favorable conditions for deteriorating international relations. States may find that conducting test flights of such weapons threatens their national interests – both on the surface of the Earth and in space. In addition, using ASATs to destroy artificial space objects creates space debris, which leads to littering of the natural space environment. There are also opportunities to impact space infrastructure from cyberspace. Among the classified cyber and information threats, it is assumed that only information and technology warfare, also referred to as electronic warfare, with the use of jamming techniques and spoofing the signal of electromagnetic waves provides opportunities for their use during military operations in the space domain. In addition, it is predicted that radioelectronic interaction capabilities in cyberspace will form the basis for the creation of further military capabilities in space. ■

22 Magiera, J. and Katulski, R. "Techniques for protecting GPS receivers from spoofing attacks." *Telecommunications Review and News*, no. 11, 2014, p. 20; Bielawski, R. "Safety of the Unmanned Aircraft Systems in a Harsh Interference Environment." *De Securitate et Defensione. Security and Defense Journal*, vol. 5(2), 2019, p. 195.

STRESZCZENIE:

W artykule wskazano współczesne zagrożenia militarne w kosmosie, a także oceniono możliwości ich destrukcyjnego oddziaływania oraz operacyjnego wykorzystania przez siły zbrojne różnych państw. Zastosowano teoretyczne metody badawcze: analizę, syntezę, wnioskowanie i uogólnienia. Podkreślono, że dotychczas nie kształtowano świadomości sytuacyjnej działań militarnych w przestrzeni kosmicznej. Do największych zagrożeń militarnych w domenie kosmicznej w trzeciej dekadzie XXI wieku zaliczono perspektywę użycia broni przeciwsatelitarnej jako elementu agresji militarnej oraz działania o charakterze cybernetycznym i informacyjnym pochodzące z cyberprzestrzeni. Innym zagrożeniem militarnym w przestrzeni kosmicznej będzie możliwość wystrzelenia pocisków hipersonicznych oraz rażenie nimi dowolnych komponentów infrastruktury technicznej z zamiarem osiągnięcia założonych celów politycznych lub wywołania określonego efektu psychologicznego przez aktorów państwowych.

SŁOWA KLUCZOWE:

zagrożenia militarne w kosmosie, militaryzacja i weaponizacja kosmosu, domena kosmiczna, bezpieczeństwo kosmiczne, bezpieczeństwo i obronność

References

- Bernat, P. "The Inevitability of Militarization of Outer Space." *Safety & Defense*, vol. 5(1), 2019, pp. 49–54.
- Bielawski, R. "Safety of the Unmanned Aircraft Systems in a Harsh Interference Environment." *De Securitate et Defensione. Security and Defense Journal*, vol. 5(2), 2019, pp. 193–212.
- Bielawski, R. "Space as a New Category of Threats to National Security." *Safety & Defense*, vol. 5(2), 2019, pp. 1–7.
- Brent, L. "NATO's role in cyberspace." *NATO Review* [online], <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2019/02/12/rola-nato-w-cyberprzestrzeni/index.html/>.
- De Lima, A.S. "The Militarization of Outer Space as a Factor of Innovation of International Humanitarian Law: A Comparative Research." *71st International Astronautical Congress of International Astronautical Federation, France*, vol. October, 2020, p. 89.
- Gaska, M. "International Humanitarian Law of Armed Conflicts. Responsibility for Non-Observance of This Law Standards." [in:] *Contemporary Diplomacy and Problems of International Law and Security*. Łukaszuk L. (ed.), National Defense Academy Publishing House, Warsaw, 1999, pp. 101–114.
- Geppert, A.C.T. and Siebeneichner T. "Spacewar! The Dark Side of Astroculture." [in:] *Palgrave Studies in the History of Science and Technology*. Fleming, J.R., and Launius, R.D. (eds.), Series Editors Fleming, James Rodger, Launius, Roger D, New York, 2021, pp. 3–42.
- Giles, K. *Handbook of Russian Information Warfare*. NATO Defense College, Rome, 2016.
- Herbert, K.D. "Regulation of Space Weapons. Ensuring Stability and Continued Use of Outer Space." *Astropolitics. The International Journal of Space Politics & Policy*, vol. 12(1), 2014, pp. 1–26.
- Housen–Couriel, D. "Cybersecurity and AntiSatellite Capabilities (ASAT). New Threats and New Legal Responses." *Journal of Law and Cyber Warfare*, vol. 4(3), 2015, pp. 116–149.
- Kaiser, S. A. "Legal and Policy Aspects of Space Situational Awareness." *Space Policy*, no. 31, 2015, pp. 5–12.
- Kanawka, K. "Pierwszy chiński system ASAT operacyjny". *Kosmonauta.net*, [online] <https://kosmonauta.net/2020/05/pierwszy-chinski-system-asat-operacyjny/>.
- Kopeć, R. "Broń antysatelitarna – u progu drugiego etapu militaryzacji kosmosu." *Politeja*, no. 2(53), 2018, pp. 45–71.
- Magiera, J. and Katulski R. "Techniques for protecting GPS receivers from spoofing attacks." *Telecommunications Review and News*, no. 11, 2014, pp. 19–21.

Office of Technology Assessment. "Ballistic Missile Defense Technologies." *University Press of Pacific* [online], <https://ota.fas.org/reports/8504.pdf/>.

Pelton, J.N. *The New Gold Rush. The Riches of Space Beckon*. Springer, Cham, 2017.

Polkowska, M. *Prawo bezpieczeństwa w kosmosie*. EuroPrawo Publishing Institute, Warsaw, 2018.

Polkowska, M. "Space Situational Awareness (SSA) for Providing Safety and Security in Outer Space: Implementation Challenges for Europe." *Space Policy*, no. 51, 2020, pp. 1–7.

"Rodzaje cyberzagrożeń – zagrożenia nietechniczne (społeczne)." *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej* [online], <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/zagroz-nietechniczne-spoeczne/>.

"Rodzaje cyberzagrożeń – zagrożenia techniczne." *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej* [online], <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/zagr-techniczne/>.

Rügamer, A. and Kowalewski D. "Jamming and Spoofing of GNSS Signals – An Underestimated Risk?!" *FIG Working Week 2015 – From the Wisdom of the Ages to the Challenges of the Modern World*, 2015, pp. 1–21.

"SDA zamiast SSA. Zmiana w amerykańskiej wizji świadomości sytuacyjnej w kosmosie." *Space24* [online], <https://www.space24.pl/sda-zamiast-ssa-amerykanska-swiadomosc-sytuacyjna-coraz-bardziej-konfrontacyjna/>.

"Stany Zjednoczone oskarżają Rosję o test broni przeciwsatelitarnej." *Military Research and Analysis Team* [online], <https://zbiam.pl/stany-zjednoczone-oskarzaja-rosje-o-test-broni-przeciwsatelitarnej/>.

Trzaskowski, Z.R. "Security of Global Navigation Satellite Systems and Their Jamming Possibilities." [in:] *Security in the Aviation and Space Environment*. Bielawski, R. and Grenda, B. (eds.), Semper Publishing House, Warsaw, 2018, pp. 159–163.

Wright, D. and Grego L., and Gronlund L. *The Physics of Space Security. A Reference Manual*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge, 2005.

Żylicz, M. "Podstawowe elementy prawa astronautycznego – wybrane zagadnienia." *Zeszyty Prawnicze*, no. 1, 1960, pp. 175–210.

Article history: Received: 9.12.2021; Reviewed: 14.12.2021; Accepted: 14.12.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0015.6662

Corresponding author: Aleksandra Radomska, MA, Military University of Technology (WAT) Doctoral School in Warsaw, Poland; ORCID: 0000-0003-4486-8437; e-mail: aleksandra.radomska@wat.edu.pl

Cite this article as: A. Radomska, MA, "Contemporary Military Threats in Space Domain". *bellona quart.* 2021(3): 63–74

Policy: The content of the journal is circulated on the basis of the Open Access which means free and limitless access to scientific data.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Table of content URL: <https://kwartalnikbellona.com/issue/12943>

Ontologia Iraku: spór o sztuczność państwa

mgr Witold Repetowicz

ORCID: 0000-0001-8112-5371

e-mail: witold.repetowicz@gmail.com

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa

ABSTRACT:

After the Islamic State took over Mosul, Iraq was considered by some to have been an artificial creation, the disintegration of which would be imminent. It was argued that this country had been created in effect of the Sykes-Picot Agreement. However, those opinions ignored both, the fact of historical usage of the term 'Iraq' (and its meaning, especially in the 19th century), as well as the relations between Baghdad, Mosul and Basra vilayets and the role of Iraqi nationalists in the creation of Iraq within its present borders. A thesis about the artificiality of Iraq has been used by other countries, particularly Great Britain, to justify the necessity of a protectorate over this country.

KEYWORDS:

Iraq, artificial state, Sykes-Picot Agreement, Middle East, Ottoman Empire

Wstęp

W współczesnej literaturze naukowej i opracowaniach analitycznych powszechnie stwierdza się, że Irak jest państwem sztucznym, że sztuczne są jego granice. Pojęcie państwa sztucznego budzi jednak wątpliwości definicyjne, a niektórzy autorzy kwestionują je jako europocentryczne¹. Opinie takie wypowiadają jednak głównie autorzy spoza Iraku. Wskazuje się także, zwłaszcza w drugiej dekadzie XXI wieku, jakoby Irak powstał w wyniku układu Sykes–Picot. Problem sztuczności Iraku ma kluczowe znaczenie dla udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy kraj ten w okresie do XX wieku może wykazać się swoją własną historią, wpływa również na percepcję tożsamości irackiej oraz stabilności państwa, a zatem na jego bezpieczeństwo narodowe.

Opracowania, analizy i komentarze zawierające tezę o sztuczności Iraku licznie ukazywały się po zajęciu Mosul przez Państwo Islamskie w czerwcu 2014 roku, ale opinie takie pojawiały się już wcześniej, w tym u zarania współczesnej państwowości irackiej, tj. bezpośrednio po pierwszej wojnie światowej. Debata o sztuczności Iraku, która odżyła w czerwcu 2014 roku, nie miała charakteru teoretycznego ani historycznego, lecz generowała wnioski i propozycje dotyczące urealnienia mapy Bliskiego Wschodu przez oparcie jej na rzekomo bardziej naturalnych granicach i bytach państwowych, przeważnie tworzonych na podstawie kryterium etnosektariańskiego. Sara Pursley zwraca uwagę, że dyskusję tę, wraz z próbami narysowania mapy Bliskiego Wschodu od nowa, zapoczątkowało samo Państwo Islamskie, gdy wyemitowało nagranie wideo pt. *Koniec Sykes–Picot* i ogłosiło likwidację granicy syryjsko-irackiej oraz państw narodowych jako reliktu epoki kolonialnej². Paradoksalnie, narracja ta szybko została zaakceptowana i rozwinięta w publikacjach europejskich i amerykańskich. W czerwcu 2014 roku amerykański tygodnik „Time” opublikował na swojej okładce kontury Iraku z płonącymi granicami i wielkim napisem pośrodku „The end of Iraq” (Koniec Iraku). W czasopiśmie tym Michael Crowley w artykule pod takim samym tytułem jak napis na okładce odwołuje się do książki Jamesa Barra *A line in the Sand*³ i wskazuje na układ Sykes–Picot jako genezę Iraku, wyraża także opinię, że *raz rozbite elementy nigdy nie mogą zostać na nowo zmontowane*⁴, tym samym powtarza tezę o odwiecznej nienawiści szyitów do sunnitów. W artykule pojawiło się również pojęcie hipotetycznego państwa o nazwie „Sunnistan”, które jakoby miało powstać na sunnickich terenach Iraku⁵. W podobnym tonie pisał Michael Williams na łamach Reutersa. W artykule *Sykes–Picot drew lines in the Middle East’s sand that blood is washing away* podzielał pogląd, że granice Iraku i Syrii narysowali dwaj dyplomaci, Anglik Mark Sykes i Francuz François-Georges Picot, i że zostały one bez-

1 N. Nuri, *Iraq is not artificial: Iraqi trends and the refutation of the artificial state hypothesis*, „Al Muntaha” 2009, vol. 1, nr 3, s. 9–29, https://www.jstor.org/stable/10.31430/almuntaha.1.3.0009#metadata_info_tab_contents [dostęp: 2.10.2021].

2 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map: Iraq’s borders and the legend of the artificial state (part 1)*, Jadaliyya [online], 2.06.2015, <https://www.jadaliyya.com/Details/32140/%60Lines-Drawn-on-an-Empty-Map%60-Iraq%E2%80%99s-Borders-and-the-Legend-of-the-Artificial-State-Part-1> [dostęp: 2.10.2021].

3 J. Barr, *A line in the Sand*, Simon & Schuster 2012.

4 M. Crowley, *The end of Iraq*, „Time”, vol. 183, nr 25, s. 18–24 [online], 30.06.2014, <https://time.com/magazine/us/2899479/june-30th-2014-vol-183-no-25-u-s/> [dostęp: 2.10.2021].

5 Ibidem.

powrotnie rozerwane na strzępy, a sektariańskie podziały powodują, iż nie jest możliwy powrót do stanu wyjściowego⁶. Autor uznał, że oba kraje istnieją już tylko formalnie, że w rzeczywistości są konglomeratem enklaw etnosektariankich, które walczą ze sobą i pozostają pod wpływem innych państw. Dostrzegł analogię do rozpadu Jugosławii i Czechosłowacji.

Jeszcze dalej wybiegł myślą Jeffrey Goldberg. W czerwcu 2014 roku w artykule *The New Map of the Middle East*, zamieszczonym w „The Atlantic”, zapytał, dlaczego mamy przeciwdziałać nieuchronnemu rozpadowi Iraku⁷. Nawiązał do swojej wcześniejszej publikacji, ze stycznia 2008 roku, w której znalazła się nowa mapa Bliskiego Wschodu. Irak został na niej rozdzielony na Szyckie Państwo Islamskie Iraku, Sunnicką Republikę Iraku oraz Kurdystan. Goldberg podkreślił, że obecna mapa stanowi wyraz *imperialnej arogancji Sykesa i Picota*⁸, dodał, że koncepcja stworzenia wieloetnicznych, wieloreligijnych i wielokulturowych państw na Bliskim Wschodzie, którą przypisywał Sykesowi i Picotowi, była postępową, ale całkowicie nie sprawdziła się, ponieważ *nie jest to miejsce, gdzie takie idee mogą funkcjonować*⁹. Wydarzenia z 2014 roku uznał natomiast za potwierdzenie swoich prognoz, zakładających, że w przypadku Iraku *żaden klej nie utrzyma tego miejsca w jednym kawałku*¹⁰.

Układ Sykes–Picot stał się głównym punktem odniesienia, a w powszechnym odbiorze – przyczyną chaosu na Bliskim Wschodzie, zwłaszcza w Iraku jako państwie sztucznym. Równie popularna była teza o jakoby odwiecznej nienawiści szyitów do sunnitów oraz niemożności ich wspólnego życia w jednym państwie. Często pojawiała się też koncepcja „Sunnilandu” jako hipotetycznego państwa, które miało powstać na gruzach Iraku, po odłączeniu się od niego Kurdystanu oraz terenów szyickich. Te ostatnie miały zostać protektoratem Iranu.

Przegląd literatury

Literatura ujmująca całościowo problematykę sztuczności Iraku jest uboga i przeważnie nie definiuje problemu w sposób abstrakcyjny, lecz opiera się na kazuistyce. W licznych opracowaniach na temat historii Iraku powstałych poza Irakiem dominuje pogląd o sztuczności tego państwa lub przynajmniej o sztuczności jego granic, jednak nie jest on należycie uargumentowany. Uboga jest również literatura autorów niearabskich poświęcona historycznym związkom społecznym, politycznym i gospodarczym na obszarze dzisiejszego Iraku. Istnieje natomiast wiele opracowań autorów arabskich, głównie irackich, zarówno arabskojęzycznych, jak i anglojęzycznych, w których jest odrzucana teza o sztuczności Iraku i jego granic, a także kwestionowane samo pojęcie sztuczności państwa jako europocentryczne i narzędzie kolonializmu. Podważana jest także zachodnia metodologia badań politologicznych jako nieadekwatna do polityczno-społecznej rzeczywistości Iraku i – szerzej – Bliskiego Wschodu.

6 M. Williams, *Sykes Picot drew lines in the Middle East's sand that blood is washing away*, Reuters [online], 24.10.2014, <https://www.reuters.com/article/idUS318130462520141024> [dostęp: 2.10.2014].

7 J. Goldberg, *The new map of the Middle East*, „The Atlantic” [online], 19.06.2014, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/the-new-map-of-the-middle-east/373080> [dostęp: 2.10.2021].

8 Ibidem.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

Metodologia

W niniejszym artykule zastosowano metodologię opartą na krytycznej analizie źródeł, głównie literatury dotyczącej historii Iraku, kształtowania jego nowożytnej państwowości oraz obecnych granic, a także pojęć teoretycznych, takich jak „państwo sztuczne”. Posłużono się również metodami obserwacji uczestniczącej, wywiadu środowiskowego oraz analizy dokumentów. W badaniach uwzględniono odmienną podejść i metodologii stosowanych przez autorów europejskich, amerykańskich i bliskowschodnich, zwłaszcza irackich. Podjęto próbę wypracowania specyficznej metodologii na podstawie metodologii właściwych dla nauk o bezpieczeństwie oraz politologii. W szczególności zastosowano metodologię badaczy irackich, takich jak Ali al-Wardi, opartą na porównawczej socjologii historycznej.

Pojęcie państwa sztucznego

Historia negatywnie zweryfikowała głosy o sztuczności Iraku, niemniej są one warte wnikliwej analizy. Próbę zdefiniowania pojęcia „państwo sztuczne” podjęli w 2011 roku między innymi Alberto Alesina, Wiliam Easterly i Janina Matuszeski. W artykule *Artificial states* (Państwa sztuczne) napisali oni: [...] *państwa sztuczne to takie, których granice polityczne nie są zgodne z podziałem narodowościowym pożądanym przez miejscową ludność*¹¹. O sztuczności granic miałyby decydować dwa czynniki: to, w jaki sposób granice te dzielą różne grupy etniczne między dwa różne państwa, oraz założenie, że granice wytyczone jako linie proste najprawdopodobniej są sztuczne. Zdaniem autorów państwa sztuczne to potworki stworzone przez państwa kolonialne lub mocarstwa w traktatach powojennych, na mocy których różne grupy etniczne, językowe czy religijne zostały łączone lub odseparowane bez poszanowania aspiracji tych grup. Sztuczność państw uznają oni za przyczynę ekonomicznej nędzy oraz zjawiska państw upadłych w Afryce i na Bliskim Wschodzie, w tym w Iraku. Wymieniają cztery źródła problemów związanych ze sztucznością granic: przekazanie jakiegoś terytorium jednemu państwu, mimo że inne rościło do niego pretensje; podział określonych grup etnicznych, religijnych czy też językowych między dwa państwa; połączenie w jednym państwie grup, które dążyły do niepodległości oraz [...] *nawet jeśli nie występowały w nich znaczące podziały etniczne, to były one przypadkowym zbiorem klanów, wiosek i rodów, pozbawionych silnego poczucia zbiorowej identyfikacji narodowej*¹². Jako przykład państwa sztucznego podają między innymi Irak, wiążąc jego genezę z układem Sykes–Picot, który miał skleić razem trzy różne prowincje osmańskie z Kurdami, szyitami i sunnitami¹³.

Takie ujęcie budzi jednak wątpliwości, gdyż wskazane w zaproponowanej definicji kryteria sztuczności spełnia większość granic na świecie. Linearność granic wcale nie musi oznaczać ich sztuczności, wręcz przeciwnie, może wynikać z ich naturalnego charakteru, tj. oparcia ich na barierach geograficznych. Za takie uważa się między innymi akweny – morza,

11 A. Alesina, W. Easterly, J. Matuszeski, *Artificial states*, „Journal of the European Economic Association” 2011, vol. 9, nr 2, s. 246–277, https://www.jstor.org/stable/25836066?read-now=1&refreqid=excelsior%3A55d3bc9b758f49-f1bb5b0f16b515ce2d&seq=1#page_scan_tab_contents, [dostęp: 2.10.2021].

12 Ibidem.

13 Ibidem.

oceany oraz jeziora. W wypadku pierwszych dwóch granice wód terytorialnych nie mają linearnego charakteru tylko dlatego, że są wytyczane w odniesieniu do linii brzegowej, a poza nimi rozciągają się wody międzynarodowe. Niemniej granice wyłącznych stref ekonomicznych przeważnie mają już kształt linii prostych. Granice na jeziorach zwykle też przypominają linie proste (np. granica między USA a Kanadą) lub są wytyczone na zasadzie ograniczenia suwerenności do terenów brzegowych, z uznaniem międzynarodowego statusu pozostałej części akwenu (Jezioro Bodeńskie). W tym sensie wielkie, niezamieszkane tereny, szczególnie pustynie, są takimi samymi naturalnymi granicami jak akweny i trudno wyznaczać na nich granice inne niż linie proste. Przykładem – granice między państwami rozdzielonymi Saharą. Alternatywą byłoby albo przyznanie jurysdykcji nad całą pustynią jednemu z państw, co jest rozwiązaniem nierealnym, albo potraktowanie jej jak akwenów, z wyznaczeniem „linii brzegowej”, pasa „piasków terytorialnych” oraz wyłącznych stref ekonomicznych i „piasków międzynarodowych”. Brak jednak postulatów takiego rozwiązania, które zresztą generowałoby znacznie więcej problemów. Odcinki linii prostej na granicach Iraku pojawiają się wyłącznie na pustyni oddzielającej to państwo od Arabii Saudyjskiej, Jordanii oraz Syrii (na odcinku od południowego brzegu Eufratu do granicy z Jordanią). Nie jest to zatem granica sztuczna, wręcz przeciwnie, przebiega ona w sposób naturalny i na tym obszarze trudno było wytyczyć ją inaczej. Gęstość zaludnienia oraz odległość między osadami nie budzi też wątpliwości co do tego, że jest to naturalna bariera, nawet jeśli przebiegają przez nią szlaki wędrowek pustynnych plemion. Ponadto granice USA na znacznie większej długości niż w przypadku Iraku mają kształt linii prostych i nie generuje to opinii, że jest to państwo sztuczne oraz że grożą mu ekonomiczna nędza i tendencje odśrodkowe powodujące przekształcenie się w państwo upadłe.

Wątpliwości budzą również pozostałe elementy tej definicji. Większość granic w Europie nabierała kształtu i zmieniała się w wyniku wojen, których jeden z powodów stanowiły pretensje terytorialne argumentowane historycznie oraz etniczną tożsamością miejscowej ludności. W wielu przypadkach jednak tereny pogranicza były etnicznie, językowo i religijnie wymieszane, co skutkowało wzajemnie sprzecznymi aspiracjami miejscowej ludności. Wyraźnie uwidoczniły to rozpad imperiów po pierwszej wojnie światowej, zmiana mapy Europy po drugiej wojnie światowej oraz rozpad różnych federacji, w tym Jugosławii czy ZSRR. W każdym wspomnianym wypadku nie było możliwe wytyczenie granicy zgodnie z aspiracjami poszczególnych grup etnicznych, religijnych czy językowych oraz bez rozdzielenia jednych grup i łączenia innych. Jak wskazuje Sara Pursley, postulat etnosektariańskiej homogeniczności państw narodowych w Europie był realizowany w XX wieku przez *masowe przesiedlenia dokonywane siłą, a czasem bardziej śmiertelne metody*, rezultatem zaś była nie homogeniczność, lecz państwa z wyraźnie *dominującą etnosektariańską większością*¹⁴, co nie wpływało pozytywnie na sytuację pozostałych w danym państwie mniejszości. Autorka podkreśla, że obecnie w prawie międzynarodowym takie metody osiągania homogeniczności są uznawane za zbrodnie i definiowane jako czystki etniczne lub ludobójstwo. Dodaje, że [...] *narracja dotycząca Iraku jako państwa sztucznego [...] oparta jest na fantazji etnosektariańskiej homogeniczności jako podstawy stabilnej państwowości bez uwzględnienia nieuchronnych konsekwencji*

14 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map: Iraq's borders and the legend of the artificial state (part 1)*, op.cit.

*takiej fantazji, w szczególności w regionie tak heterogenicznym, jakim jest Irak*¹⁵. Z kolei charakteryzowanie niektórych krajów jako *przypadkowego zbioru klanów, wiosek i rodów, pozbawionych silnego poczucia zbiorowej identyfikacji narodowej*¹⁶ nosi znamiona europocentrycznego paternalizmu i rodzi pytanie o to, w jaki sposób określone tereny mają być administrowane. W wielu wypadkach odpowiedzią był system oparty na terytoriach mandatowych lub protektoratach, przez miejscową ludność uznawany za okupację lub kolonializm, co negatywnie wpływało na bezpieczeństwo regionalne. W szczególności dotyczy to Iraku. Teza o sztuczności tego państwa była wykorzystywana już w pierwszych latach po pierwszej wojnie światowej jako argument przeciwko przyznaniu mu niepodległości i równocześnie jako argument za objęciem go kontrolą przez Wielką Brytanię.

Inna definicja pojęć „państwa sztuczne” oraz „granice sztuczne”, choć niewiele różniąca się od już wspomnianej, jest oparta na rozróżnieniu rzeczywistości i jej wyobrażeniu. Państwo sztuczne ma być wyrysowanym na „pustej mapie” wyobrażeniem, które nie jest rzeczywistością i nie jest z nią zgodne¹⁷. Założenie „pustej mapy”, jak zwraca uwagę Pursley, powoduje jednak, że to, co jest rzeczywistością, tak naprawdę staje się niewiadomą, a właściwe jej wyobrażenie – kwestią domysłów¹⁸. Nowe wytyczenie granic wcale nie musi lepiej odzwierciedlać rzeczywistości, skoro nie wiadomo, co nią jest.

Układ Sykes–Picot: mit a rzeczywistość

Częste głoszenie tezy, że Irak jest tworem wymyślonym, wyrysowanym przez Sykesa i Picota, wynikało nie z solidnych podstaw, na których miałyby być ona oparta (jest wręcz przeciwnie), lecz z tego, że twierdzenie takie działało na wyobraźnię i idealnie wpisywało się w narrację o kolonialnej sztuczności Iraku. Obraz dwóch europejskich dyplomatów pochylających się nad mapą z ołówkami i linijkami, by dokonać rozbioru Imperium Osmańskiego w chwili (początek stycznia 1916 r.), gdy losy wojny jeszcze nie były przesądzone, był nieporównywalnie atrakcyjniejszy niż analiza kolejnych deklaracji, umów i traktatów zawieranych przez mocarstwa kolonialne oraz lokalne podmioty. Propagowanie mitu układu Sykes–Picot nie wiązało się więc z faktyczną sztucznością granic, przeciwnie, kreowało tę tezę. Dlatego w Iraku w taki sposób postępowali ci, którzy tę mapę chcieli zmienić: Kurdowie marzący o własnej państwowości oraz dżihadyści dążący do stworzenia kalifatu. O ile w tych dwóch przypadkach można takie podejście zrozumieć, gdyż było ono propagandowym narzędziem realizacji określonego celu politycznego, to inaczej należy ocenić tego rodzaju działania autorów spoza Iraku, głównie Europy i USA. W ich wypadku bowiem był to przejaw ignorancji, a także, paradoksalnie, europocentrycznej arogancji, którą sami zarzucali rzekomym twórcom Iraku.

Nieliczne głosy podważające tezę o zasadniczym znaczeniu układu Sykes–Picot dla ustalenia współczesnych granic na Bliskim Wschodzie, tym samym o praźródle problemów bezpieczeństwa regionalnego, zaczęły się pojawiać już w 2014 roku. Pursley zwraca uwagę, że

15 Ibidem.

16 Ibidem.

17 T. Mitchell, *Colonising Egypt*, University of California Press, Berkeley 1991, s. 172–173.

18 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map: Iraq's borders and the legend of the artificial state (part 1)*, op.cit.

główny argument przeciwko tej tezie był zawarty niemal w każdym popularyzującym ją artykule czy opracowaniu, a jest nim mapa układu Sykes–Picot, która zupełnie nie przypomina obecnej mapy politycznej regionu¹⁹. W szczególności nie ma na niej Iraku. Zamiast tego terytorium obejmujące większość obszaru wilajetów bagdadzkiego i basryjskiego, w tym tereny znajdujące się dziś w Iraku, ale również Kuwejt, Katar i część Arabii Saudyjskiej (które od 1875 roku były częścią należącego do wilajetu basryjskiego sandżaku Nadżd), natomiast nieobejmujące wilajetu mosulskiego, a także dzisiejszej prowincji Al-Anbar oraz południowej, pustynnej części dzisiejszych prowincji An-Nadżaf i An-Nasirijja miało pozostawać pod bezpośrednią władzą Wielkiej Brytanii. Północna część wilajetu bagdadzkiego, pokrywająca się mniej więcej z dzisiejszą prowincją Salahaddin, wraz z częścią wilajetu mosulskiego, obejmującą między innymi Kirkuk (ale nie całość sandżaku Szahrizor, którego Kirkuk stanowił centrum administracyjne) oraz As-Sulajmanijje, a także tereny wchodzące dziś w skład Jordanii, Autonomii Palestyńskiej i Izraela, miały razem tworzyć arabskie państwo pod protektorem brytyjskim, natomiast resztę wilajetu mosulskiego zamierzano połączyć z większością dzisiejszego terytorium Syrii jako inne państwo arabskie, pozostające pod protektorem francuskim. Dzisiejszy Irak, według koncepcji Sykesa–Picota, miał więc być podzielony na trzy państwa, które w dodatku obejmowałyby terytoria sześciu innych, obecnie istniejących państw. Pursley zwraca uwagę, że jedynym odcinkiem granicy Iraku, który pokrywa się z „liniami na piasku” wytyczonymi przez Sykesa i Picota, jest pustynna granica iracko-syryjska na odcinku od brzegu Eufratu w Al-Kaim do styku granic Syrii, Iraku i Jordanii²⁰. To niespełna 250 km z 3631 km lądowej granicy Iraku. Zdaniem Pursley taki jej przebieg wynikał raczej z postulatów irackich kręgów nacjonalistycznych, nie zaś dowolnej wizji dwóch europejskich dyplomatów²¹.

Z kolei Matt Salyer w artykule pod znamienym tytułem *The end of „The end of Sykes–Picot”* wskazał, że większość debat nad problemami bezpieczeństwa w postsaddamowym Iraku prędkiej czy później schodzi na temat układu Sykes–Picot jako rzekomej przyczyny tych problemów²². Salyer uważa, że powszechna narracja dotycząca układu Sykes–Picot jest *uproszczeniem i karykaturą strategicznych celów Imperium Brytyjskiego*²³. Podkreśla, że Wielka Brytania i Francja w tym czasie kierowały się nie inżynierią demograficzną, tj. tworzeniem ethnohistorycznego wzorca, według którego można byłoby stworzyć „rzeczywistą” mapę Bliskiego Wschodu, lecz interesami ekonomicznymi, dążyły bowiem do tego, by podział zajętych terytoriów *sprzyjał handlowi wschód–zachód, transportowi ropy, rozwojowi linii kolejowych oraz zdolności przerzutu wojsk*²⁴. W tym kontekście mapa

19 Ibidem.

20 Z dzisiejszą granicą Iraku z Turcją pokrywa się też mniej więcej północna granica protektoratu francuskiego, ale wynikało to z osmańskich granic wilajetu mosulskiego oraz sandżaku Deir az-Zaur. Natomiast granica irańsko-iracka wynika z wcześniejszej granicy między Persją a Imperium Osmańskim, powstała zatem bez ingerencji Europejczyków.

21 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map: Iraq's borders and the legend of the artificial state (part 1)*, op.cit.

22 M. Salyer, *The end of „The end of Sykes–Picot”*, Modern War Institute [online], 24.08.2018, <https://mwi.usma.edu/end-end-sykes-picot> [dostęp: 2.10.2021].

23 Ibidem.

24 Ibidem.

narysowana przez Sykesa i Picota była logiczna, gdyż tworzyła, przynajmniej z założenia, organizmy zdolne do gospodarczego funkcjonowania. Czynniki etnosektariański czy nacjonalistyczny (tworzenie państwa narodowego) nie grał przy tym roli.

Pojęcie Iraku przed XX wiekiem. Związki między Bagdadem, Basrą i Mosulem w okresie osmańskim

Odrzucenie tezy o ukształtowaniu granic Iraku na podstawie układu Sykes–Picot powoduje, że konieczne staje się wyjaśnienie ich genezy oraz samej ontologii Iraku: czym on jest i czy istniał przed proklamowaniem w 1921 roku podczas kairskiej konferencji mandatowego Królestwa Iraku. Czy można mówić o historii Iraku przed XX wiekiem? Na to pytanie trzeba odpowiedzieć twierdząco. I choć taka odpowiedź jeszcze nie rozstrzyga, że Irak istniał jako coś więcej niż tylko pojęcie geograficzne, to jednak uprawnia do używania nazwy „Irak” jako geograficznego odniesienia do różnych wydarzeń, jakie miały miejsce na tym terenie. Terminem „Irak” posługiwali się między innymi słynny arabski geograf Al-Masudi, urodzony w Bagdadzie w 896 roku, oraz żyjący w XV wieku Al-Bukawi. Ten ostatni utożsamiał Irak z całą Mezopotamią, sięgającą na północy do ówczesnych granic Armenii, a więc obejmującą cały region Al-Dżaziry, czyli Górnej Mezopotamii, obecnie podzielony między Irak, Syrię i Turcję²⁵. Marek Dziekan pisze, że we wczesnych wiekach islamu nazwą *al-irakani* (dwa Iraki) określano dwa główne wówczas miasta Dolnej Mezopotamii – Kufę i Basrę²⁶. Ponadto od średniowiecza używano jeszcze pojęcia *Irak al-Ajam* na oznaczenie obszarów graniczących od północy z irańskim Azerbejdżanem, od wschodu z Persją właściwą (prowincja Fars), od południa z Chuzestanem, a od zachodu z Irakiem (zwanym dla rozróżnienia *Irak al-Arabi*)²⁷. Tereny te pozostawały pod rządami różnych irańskich dynastii i były zamieszkałe przez spokrewnionych z Persami Kurdów oraz Lorów.

Zasadnicze znaczenie dla odpowiedzi na pytanie, w jakiej mierze Irak jako podmiot polityczny jest tworem sztucznym, a w jakiej opiera się na wcześniejszych politycznych, ekonomicznych i społecznych więziach na tym terytorium, ma okres osmański, liczony od połowy XVI wieku do końca pierwszej wojny światowej. Osmańscy sułtani kontrolę nad całym terytorium Iraku przejęli w krótkich odstępach: w 1534 roku zdobyli Bagdad, w 1536 roku Basrę, a w 1538 roku – Mosul. Władza sułtańska na tych terenach była jednak słaba, co wynikało z peryferyjnego charakteru owych ziem. Dotyczyło to zwłaszcza Basry, nad którą zwierzchnictwo Imperium Osmańskiego długo było problematyczne²⁸. Kluczowe znaczenie dla Iraku

25 M. Dziekan, *Historia Iraku*, Warszawa 2007?), s. 8.

26 Ibidem.

27 Ibidem, s. 9.

28 Basra po 1536 r. była wasalem sułtana pozostającym pod rządami lokalnego władcy Raszida bin Mughamisa i jego następców. W 1546 r. kolejny władca Basry usiłował zmienić stronę i zawrzeć sojusz z perskim szachem Tahmaspem I, ale skończyło się to zajęciem Basry przez armię osmańską. W latach 1596–1668 Basra stała się dziedzicznym ejaletem pod rządami Afrasijaba i jego następców. W tym okresie wzrosły wpływy portugalskie w Basrze, a w latach 1697–1701 znalazła się ona ponownie pod kontrolą Safawidów. R. Matthee, *Between Arabs, Turks and Iranians, the town of Basra, 1600–1700*, „Bulletin of the School of Oriental and African Studies” 2006, vol. 69, nr 1, https://www.jstor.org/stable/20181989?read-now=1&refreqid=excelsior%3Ab851ebf31496875ff0ab2f40f54ba-8e9&seq=23#page_scan_tab_contents [dostęp: 2.10.2021].

miało natomiast przejście w 1747 roku władzy nad ejaletami bagdadzkim, basryjskim i szahrizorskim (w tym m.in. Irbilu) przez Sulejmana Paszę i faktyczne uniezależnienie się od sułtana, przy czym kontrola bagdadzkich walich (gubernatorów) nad ejaletem basryjskim została ustanowiona już w 1708 roku (po podporządkowaniu sobie przez Hasana Paszę plemiennej konfederacji Muntafik, a następnie mianowaniu swojego syna Ahmeda walim Basry), a nad ejaletem szahrizorskim w 1715 roku. W ten sposób do 1831 roku większość terytorium dzisiejszego Iraku znalazła się pod panowaniem rządzących z Bagdadu mameluckich paszów²⁹. W obrębie ich wpływów znalazły się też Soran i Baban, emiraty kurdyjskie, obejmujące między innymi Rawenduz, Kirkuk i dzisiejszą As-Sulajmaniję, założoną w 1784 roku³⁰. Ale na początku XIX wieku zaczęły w nich wybuchać bunt, tłumione przez ostatniego mameluckiego władcę, Dawuda Paszę. Rządy mameluków nie miały charakteru plemennego, gdyż byli oni pochodzenia gruzińskiego. Trudno więc twierdzić, że przejęli rządy w wyniku jakichś narodowych aspiracji, z pewnością jednak tworzyli spójny politycznie i gospodarczo, stabilny organizm, zarządzany z Bagdadu i nazywany Irakiem³¹, w którym – jak pisze Dziekan – *ucichły konflikty plemienne, zaczęły także odżywać zniszczone przez najazdy mongolskie w XIII wieku miasta*³². Dawud Pasza zorganizował też armię paszałyku na nowoczesny wzór europejski i do obrony rubieży wykorzystywał miejscowe plemiona, między innymi Szammarów (zachodnie pogranicze) oraz Muntafików (południowe pogranicze). Jego dążenia do osiągnięcia pełnej niezależności doprowadziły jednak do wysłania przez sułtana Mahmuda II ekspedycji militarnej pod dowództwem Alego Paszy, który w 1831 roku obalił Dawuda Paszę. Sułtan nie rozdzielił jednak ejaletów basryjskiego i bagdadzkiego, Alemu Paszy nadał władze nad oboma i w korespondencji nazywał je *al-khitta al-irakija*³³.

Koniec rządów mameluckich w Iraku nie oznaczał zerwania ścisłych związków między Bagdadem a sąsiednimi ejaletami (od reformy 1864 roku – wilajetami), zwłaszcza basryjskim. Rządzący w Bagdadzie w latach 1869–1872 Midhat Pasza założył Ramadi, dzisiejszą stolicę prowincji Al-Anbar, a prowadząc zręczną politykę wobec plemion (lojalnych szejków włączał w strukturę polityczną) doprowadził do powstania miasta An-Nasirijja jako siedziby plemienia Al-Muntafik, dominującego w okolicach Basry. Mimo to pogląd o sztuczności Iraku i jego granic jest dość mocno rozpowszechniony, zwłaszcza w zachodniej literaturze i publicystyce. Pogląd o sztuczności irackich granic podziela między innymi M. Dziekan, który uważa, że *terytorium nowego państwa nakreślone zostało bez poszanowania granic plemiennych i narodowych*³⁴. Natomiast Charles Tripp pisze, że [...] *przesadą byłoby twierdzić, że w latach poprzedzających brytyjską okupację Mezopotamii państwo irackie w jakiś sposób zapowiadało się we wspólnych doświadczeniach tych prowincji, przyznaje jednak, iż [...] kilka cech kształtującego się społeczeństwa politycznego w trzech wilajetach pomogło zadzierzgnąć szczególne więzi [...] Bagdad jako ważna siedziba administracji i sztabu korpusów armii osmańskiej,*

29 M. Dziekan, *Historia Iraku*, op.cit., s. 114.

30 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map': Iraq's borders and the legend of the artificial state (part 1)*, op.cit.

31 N. Nuri, *Iraq is not artificial...*, op.cit., s. 14.

32 M. Dziekan, *Historia Iraku*, op.cit., s. 115.

33 N. Nuri, *Iraq is not artificial...*, op.cit., s. 15.

34 M. Dziekan, *Historia Iraku*, op.cit., s. 144.

w pewien sposób przyciągał dwa pozostałe wilajety, silniej Basrę niż Mosu³⁵. Konkluduje, że w warunkach politycznych Imperium Osmańskiego stworzenie „wewnętrznej konstrukcji oddzielnego państwa” było niemożliwe, co zmieniło się jednak po pierwszej wojnie światowej.

Z poglądem o sztuczności Iraku i jego granic nie zgadza się natomiast iracki historyk Nahar Muhammed Nuri. Swoją tezę opiera na trzech podstawach: po pierwsze – administracyjnej centralizacji, obejmującej trzy wilajety pod przywództwem Bagdadu, w połączeniu z socjo-ekonomiczną integracją wynikającą z czynników geograficznych; po drugie – używania terminu „Irak”, zwłaszcza od końca XIX wieku, jako niemal substytutu trzech wilajetów łącznie, w tym w dyplomatycznej korespondencji i oficjalnych raportach; po trzecie – stosowania terminu „Irak” przez irackie elity jako oznaczenia zarówno geograficznego, jak i tożsamościowego³⁶. Nuri uważa, że teza o sztuczności Iraku jest wyrazem [...] *europocentrycznej konceptualizacji tworzenia nowoczesnego państwa i nie bierze pod uwagę alternatywnych wzorców powstawania nowoczesnych państw oraz integracji i homogenizacji ich populacji w ramach granic administracyjnych*³⁷. Podając liczne przykłady ekonomicznych powiązań trzech wilajetów, wynikających w dużej mierze z geografii, szczególnie ze szlaku handlowego północ-południe, dodaje, że związany z tym przepływ ludzi i towarów przekraczał domniemane bariery spowodowane złożonością społecznej (etnosektariańskiej) struktury Iraku³⁸. Nuri podkreśla też, że [...] *„zjednoczony Irak” od Basry po tereny na północ od Bagdadu istniał przez większość XVIII wieku i znaczną część XIX wieku [...], północne regiony widziały w bagdadzkim wilajecie swoją regionalną stolicę, zwłaszcza w latach 1780–1880 [...], Bagdad był już wcześniej przez stulecia stolicą dla ludzi mieszkających od Basry do Sulejmaniji*³⁹.

Osmańskie mapy i dokumenty nie pozostawiają wątpliwości, że tereny wilajetów (a wcześniej ejaletów) basryjskiego i mosulskiego były uznawane za Irak. Znacznie więcej wątpliwości budzi jednak kwestia, czy dotyczy to również ejaletu/wilajetu mosulskiego oraz terenów kurdyjskich. Nuri odpowiada na to pytanie twierdząco i podaje wiele przykładów użycia pojęcia „Irak” (obejmowało również Mosul i tereny kurdyjskie) w takim rozumieniu w dokumentach osmańskich⁴⁰. Były to jednak tereny peryferyjne i słabo zaludnione. Według danych osmańskich z 1896 roku liczba ludności całego wilajetu mosulskiego, w tym również terenów kurdyjskich, wynosiła zaledwie 300 tys., z tego dwie trzecie stanowili Arabowie (określani jednak mianem „syryjskich Arabów” oraz „Arabów nomadów”)⁴¹. Tymczasem populacja wilajetu bagdadzkiego wynosiła w tym czasie 850 tys. mieszkańców, a wilajetu basryjskiego (wraz z sandżakiem Nadżd) – 950 tys.⁴² Wprawdzie przez następne ćwierćwie-

35 Ch. Tripp, *Historia Iraku*, t. K. Pachniak, Warszawa 2009, s. 55–56.

36 N. Nuri, *Iraq is not artificial...*, op.cit., s. 11.

37 Ibidem.

38 Ibidem, s. 13.

39 Ibidem, s. 14.

40 Np. protokół z 1886 r. z narady z udziałem wielkiego wezyra, w którym jest mowa o wysłaniu stacjonującego w Bagdadzie VI Korpusu Imperialnego w celu stłumienia kurdyjskich niepokojów w Kirkuku. Uzasadniano te działania stwierdzeniem, że Mosul i Basra są naturalnymi towarzyszami Bagdadu, Kirkuk zaś określono jako część irackiej *khitty*.

41 N. Nuri, *Iraq is not artificial...*, op.cit., s. 25.

42 R. Huber, *Empire Ottoman division administrative*, 1899, wersja HTML pliku, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/R._Huber_-_1899_-_Empire_Ottoman%2C_division_administrative.jpg [dostęp: 5.10.2021].

cze populacja wilajetu mosulskiego radykalnie się zwiększyła i wyniosła niemal 800 tys. w 1924 roku, niemniej wciąż chodziło o rozległy, ale słabo zaludniony obszar północnych peryferiów Bagdadu. Innego metropolitalnego punktu odniesienia tereny te nie mogły mieć ze względu na odległość.

Nuri twierdzi również, że administracyjnemu zespoleniu trzech irackich wilajetów towarzyszyło poczucie tożsamości irackiej ich mieszkańców, które na początku XX wieku przybierało formę tożsamości narodowej⁴³. Autor tezę tę opiera na używaniu w tym kontekście wyrażenia *watan* oraz pojawieniu się w Iraku, jako odpowiedź na centralizacyjne reformy *tan-zimatu* i nacjonalizm młodoturecki, nacjonalistycznych ugrupowań arabskich. Zrzeszały one zarówno sunnitów, jak i szyitów. Po wybuchu pierwszej wojny światowej aktywne były na terenie Iraku dwa ugrupowania nacjonalistyczne: probrytyjskie Al-Ahd al-Iraki oraz Haras al-Istiklal (Stróż Niepodległości), przy czym promowały one nacjonalizm arabski, ale o wyrażnym irackim charakterze. Sformułowały również postulat niepodległości Iraku „w naturalnych granicach”⁴⁴.

Podobnego zdania jest też Fanar Haddad, który twierdzi, że [...] z całą pewnością, przynajmniej w odniesieniu do części ludzi w tych trzech wilajetach, można powiedzieć, że mieli poczucie przynależności do Iraku w jakimś znaczeniu, dodaje jednak, że tożsamość ta nie była na tym etapie relewantna politycznie⁴⁵.

Geneza tezy o sztuczności Iraku

Nuri konkluduje, że teza o sztuczności Iraku została stworzona przez Brytyjczyków w celu uzasadnienia brytyjskich rządów nad tym krajem ze względu na jego rzekomą niesamodzielność⁴⁶. Podobnego zdania jest Pursley, która odrzuca opinie, że współczesny Irak nie ma nic wspólnego z historycznym terminem „Irak” oraz podkreśla, że są one arbitralne i nie wyjaśniają ewolucji Iraku w historii, choć akceptują samo pojęcie⁴⁷. Autorka ta stwierdza również, że pierwsze określenia Iraku jako państwa sztucznego pojawiły się w prasie brytyjskiej już w latach dwudziestych XX wieku – między innymi w 1922 roku na łamach londyńskiego „The Times” jako uzasadnienie, że Irak nie może uzyskać niezależności i musi być rządzony przez Brytyjczyków⁴⁸.

Niekiedy jako argument na poparcie tezy o rzekomej sztuczności Iraku wskazuje się memorandum Fajsala z 1932 roku, w którym stwierdzono, że [...] w Iraku nie ma ludu irackiego, a jedynie tłum istot ludzkich pozbawiony narodowej świadomości, zanurzony w religijnych tradycjach i fałszach, podatny na zło i zawsze gotowy do buntu przeciwko jakimukolwiek

43 N. Nuri, *Iraq is not artificial...*, op.cit., s. 27.

44 M. Dziekan, *Historia Iraku*, op.cit., s. 140.

45 F. Haddad, *Political awakenings in an artificial state: Iraq, 1914–1920*, „International Journal of Contemporary Iraqi Studies” 2012, vol. 6, nr 1.

46 N. Nuri, *Iraq is not artificial...*, op.cit., s. 32.

47 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map: Iraq's borders and the legend of the artificial state (part 1)*, op.cit.

48 Ibidem.

rządowi⁴⁹. Według Pursley to stwierdzenie irackiego monarchy świadczy nie tyle o Irakijczykach, ile o sytuacji, do której się odnosiło, gdyż *Irakijczycy w pierwszej dekadzie istnienia Iraku nie buntowali się przeciwko „jakimkolwiek rządowi”, jak twierdził Fajsal, ale przeciwko rządowi Fajsala, w tym systemowi brytyjskiego mandatu, na którym były one oparte*⁵⁰. Pursley zwraca uwagę, że podobny schemat narracyjny tłumaczący konflikty w Iraku jego rzekomą sztucznością i naturalną niezdolnością do bycia zarządzanym funkcjonuje również obecnie. Jest to więc swoista ucieczka od przyznania się do własnych błędów w sferze polityki wobec Iraku i próba przerzucenia odpowiedzialności na wspomniany schemat, w rzeczywistości fałszywy. Niczego to nie tłumaczy i prowadzi do kolejnych błędów.

Memorandum świadczy więc o tym, że Fajsal nie był w stanie zrozumieć Iraku. Pod jego rządami cała elita rządząca, zarówno polityczna, jak i militarna, pochodziła z sunnickiej mniejszości, a sam Fajsal uznawał Kurdów i szyitów za ignorantów niezdolnych do uczestnictwa we władzy i myślących ciągle o buncie⁵¹. W memorandum przyznał wprawdzie, że szyici byli zawsze prześladowani i że ich *przeznaczeniem są podatki i śmierć, a sunnitów przywilej urzędów. Cóż zatem należy do szyitów? Nawet nie uznajemy ich religijnych świąt*⁵², nie wyciągnął z tego jednak żadnych wniosków. Mudżtahidowie szyicki i mardżowie po stłumieniu powstania w 1920 roku zostali uznani przez Brytyjczyków za wrogów, których wpływy duchowe należało zwalczyć. Już na samym początku swojej obecności w Mezopotamii Brytyjczycy postanowili postawić na sunnicko-arabską mniejszość, stanowiącą mniej niż 20% populacji Iraku, i oprzeć swoje rządy na byłych osmańskich elitach administracyjnych oraz sunnickich warstwach uprzywilejowanych, natomiast *dla innych – jak stwierdza Tripp – takich jak alimowie szyicki, przywódcy kurdyjscy oraz niedawno przybyli Asyryjczycy, którzy także aspirowali do udziału w nowym porządku [...] nie mieli wiele wyrozumiałości*⁵³. Duży wpływ na taką budowę nowego państwa miała Gertrude Bell, która za największą siłę uznawała arabski nacjonalizm. Tripp pisze, że jej zdaniem *Brytyjczycy powinni współpracować z przeważnie miejską i sunnicką grupą nacjonalistów, aby zmodernizować kraj i położyć kres temu, co uważała za reakcyjny i uwsteczniący wpływ szyickich duchownych i ich plemiennych zwolenników*⁵⁴. Reakcją szyickiego duchowieństwa było odrzucenie państwa irackiego jako wrogiego tworu, a Fajsal w swym memorandum przyznał, że *ignorancie i prymitywne umysłowo masy* pozostają pod wpływem swych szyickich liderów. Przez Fajsala, gdy pisał memorandum, przemawiała gorycz porażki jego panowania. Miał być królem zjednoczonej Arabii, a skończył jako brytyjska marionetka. Tymczasem iraccy szyici i sunnici już w 1920 roku pokazali, że potrafią się zjednoczyć.

49 Wszystkie cytowane słowa Fajsala I pochodzą z jego memorandum z 1932 roku i przytoczone są na podstawie: A. Allawi, *The Occupation of Iraq: Winning the War, Losing the Peace*, 2007, s. 17 i nast.

50 S. Pursley, *Lines drawn on an empty map: Iraq's borders and the legend of the artificial state (part 2)*, <https://www.jadaliyya.com/Details/32153> [dostęp: 2.10.2021].

51 A. Allawi, *The Occupation of Iraq...*, op.cit., s. 17 i nast.

52 Ibidem.

53 Ch. Tripp, *Historia Iraku...*, op.cit., s. 63.

54 Ibidem.

Podsumowanie

Problem tożsamości, a także kwestia sztuczności państwa i jego granic mają kluczowe znaczenie dla pozycji geopolitycznej oraz kształtowania potęgi. Potencjał demograficzny państwa może być wykorzystany tylko wtedy, gdy obywatele utożsamiają się ze swoim państwem. Specyfika Iraku jako kraju o skomplikowanej strukturze etnosektariańskiej może okazać się czynnikiem osłabiającym spójność państwa i umożliwiającym państwu konkurencyjnym oddziaływanie osłabiające czy wręcz dezintegrujące (separatyzm), determinujące konieczność zaangażowania znacznych środków państwa w utrzymanie spójności i jedności zamiast wykorzystania tych środków w rywalizacji z innymi podmiotami o potęgę. Taka specyfika może stanowić także atut, o ile państwo potrafi ją wykorzystać jako swój zasób naturalny (demograficzny) czy wręcz jako broń. Warunkiem wykorzystania tych czynników demograficznych jest wytworzenie w poszczególnych grupach etnicznych i religijnych poczucia tożsamości z państwem, tak by mogły one oddziaływać na tożsame grupy w innych państwach i w ten sposób stawać się czynnikami projekcji wpływu państwa, którego są częścią, a nie jego dezintegracji. W jakim kierunku procesy te będą ewoluowały w Iraku, na razie trudno przewidzieć. Istotne znaczenie mają jednak postrzeganie przez Irakijczyków własnej tożsamości oraz ich stosunek do tezy o sztuczności Iraku i jego granic. A Irakijczycy tezę o sztuczności swego państwa, lansowaną głównie przez zagraniczne media oraz kraje zainteresowane osłabieniem Iraku, odrzucają. Ma to fundamentalne znaczenie dla kształtowania pozycji geopolitycznej tego państwa. ■

STRESZCZENIE:

Gdy Państwo Islamskie zajęło Mosul, pojawiły się opinie, że Irak jest tworem sztucznym i nieuchronny będzie jego rozpad. Wskazywano, że państwo to powstało w wyniku układu Sykes–Picot. W poglądach tych nie uwzględniano jednak ani historycznego faktu funkcjonowania pojęcia „Irak”, ani jego znaczenia, zwłaszcza w XIX wieku, ignorowano również powiązania wilajetów bagdadzkiego, mosulskiego i basryjskiego oraz rolę irackich nacjonalistów w doprowadzeniu do powstania Iraku w obecnych granicach. Tezę o sztuczności Iraku wykorzystywały inne państwa, zwłaszcza Wielka Brytania, do uzasadniania konieczności objęcia tego kraju protektorem.

SŁOWA KLUCZOWE:

Irak, państwo sztuczne, układ Sykes–Picot, Bliski Wschód, Imperium Osmańskie

Bibliografia

Alesina A., Easterly W., Matuszeski J., *Artificial states*, „Journal of the European Economic Association” 2011, vol. 9, nr 2, s. 246–277, https://www.jstor.org/stable/25836066?read-now=1&refreqid=excelsior%3A55d3bc9b758f49f1bb5b0f16b515ce2d&seq=1#page_scan_tab_contents/.

Allawi A.A., *The Occupation of Iraq: Winning the War, Losing the Peace*, 2007.

Crowley M., *The end of Iraq*, „Time”, vol. 183, nr 25, s. 18–24 [online], 30.06.2014, <https://time.com/magazine/us/2899479/june-30th-2014-vol-183-no-25-u-s/>.

Dziekan M., *Historia Iraku*, Warszawa 2007.

Goldberg J., *The new map of the Middle East*, „The Atlantic” [online], 19.06.2014 r., <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/the-new-map-of-the-middle-east/373080/>.

Haddad F., *Political awakenings in an artificial state: Iraq, 1914–1920*, „International Journal of Contemporary Iraqi Studies” 2012, vol. 6, nr 1.

Matthee R., *Between Arabs, Turks and Iranians, the town of Basra, 1600–1700*, „Bulletin of the School of Oriental and African Studies” 2006, vol. 69, nr 1. University of London, https://www.jstor.org/stable/20181989?read-now=1&refreqid=excelsior%3Ab851ebf31496875ff0ab2f40f54ba8e9&seq=23#page_scan_tab_contents/.

Nuri N., *Iraq is not artificial: Iraqi trends and the refutation of the artificial state hypothesis*, „Al Muntaga” 2009, vol. 1, nr 3, s. 9–29, https://www.jstor.org/stable/10.31430/almuntaqa.1.3.0009#metadata_info_tab_contents/.

Article history: Received: 19.10.2021; Reviewed: 29.10.2021; Accepted: 29.10.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0015.6663

Corresponding author: Witold Repetowicz, MA, War Studies University (ASzWoj), Warsaw, Poland; ORCID: 0000-0001-8112-5371; e-mail: witold.repetowicz@gmail.com

Cite this article as: W. Repetowicz, MA, „Ontology of Iraq: Dispute on the State’s Artificiality”. *bellona quart.* 2021(3): 75–88

Policy: The content of the journal is circulated on the basis of the Open Access which means free and limitless access to scientific data.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Table of content URL: <https://kwartalnikbellona.com/issue/12943>

Author’s bio: Witold Repetowicz, MA

He is a graduate of the Faculty of Law and Administration at Jagiellonian University (UJ) in Kraków, and a PhD graduate of War Studies University (ASzWoj) in Warsaw. He works as an analyst for Defence24.pl military news website and for Casimir Pulaski Foundation. He specializes in the issues related to the Middle East and Sahel, jihad terrorism and migration. He was a war correspondent in Iraq, Syria and Armenia. He authors the books: *Nazywam się Kurdystan* (My Name is Kurdistan) and *Allah Akbar, wojna i pokój w Iraku* (Allah Akbar, War and Peace in Iraq).

Wskazówki redakcyjno-techniczne dotyczące przygotowania prac do opublikowania w „Kwartalniku Bellona”

Redakcja przyjmuje oryginalne artykuły naukowe, artykuły przeglądowe, artykuły i komunikaty badawcze, artykuły recenzyjne w języku angielskim i polskim (lub innym języku autora korespondencyjnego). Redakcja zastrzega sobie możliwość tłumaczenia wybranych artykułu na język angielski.

1. Przygotowanie tekstu

Edytor MS Word, czcionka Times New Roman 12 pkt (przypisy – 10 pkt), odstęp między wierszami – 1,5, marginesy normalne (górny, dolny, lewy, prawy – 2,5 cm). Objętość artykułu – 20 000–30 000 znaków. Artykuł powinien zawierać streszczenie w języku polskim i angielskim (maksymalnie 1200 znaków) oraz pięć słów kluczowych.

Do pracy należy dołączyć:

- pismo, w którym autor zwraca się do redakcji o wydrukowanie artykułu w czasopiśmie (jest to formalna zgoda autora na publikację pracy), podaje swój dokładny adres, zatrudnienie, numer telefonu, adres e-mailowy oraz składa podpis z podaniem tytułu naukowego i stanowiska;
- pisemne oświadczenie, że artykuł dotychczas nie był ogłoszony drukiem i nie został złożony w innej redakcji. W przypadku wykorzystywania rysunków wcześniej opublikowanych lub pochodzących od innych autorów należy dołączyć pisemną zgodę autorów i wydawnictwa na ich wykorzystanie.

Wojskowy Instytut Wydawniczy zastrzega sobie prawo do dokonywania poprawek, skracania lub uzupełniania artykułów bez naruszenia zasadniczych myśli autora, do wprowadzania własnych tytułów oraz zamieszczania publikacji, w języku polskim i angielskim, na stronie internetowej www.kwartalnikbellona.pl

2. Struktura artykułu

Każdy składany manuskrypt, z wyjątkiem recenzji i dyskusji naukowych, powinien być przygotowa-

ny w międzynarodowym standardzie naukowym, w schemacie AIMRaD (Abstract, Introduction, Materials and Methods, Results, and Discussion):

- wstęp – przedstawiający cele i przyczyny powstania artykułu oraz znaczenie tematu, który podejmuje;

- przegląd literatury – przedstawiający dotychczasowy dorobek nauki w zakresie badania danego zagadnienia. W przypadku artykułów innowacyjnych dopuszczalne jest stwierdzenie o braku literatury dotyczącej omawianego tematu;

- metodologia – opis metod badawczych stosowanych przez autora oraz źródeł danych i informacji wykorzystanych w czasie tworzenia manuskryptu wraz z uzasadnieniem;

- wyniki i dyskusja – opis najważniejszych wyników oraz ich interpretacja, także na tle istniejącej literatury. Dopuszczalne jest przedstawienie wyników i dyskusji w osobnych sekcjach;

- wnioski – przedstawienie najważniejszych wniosków i rekomendacji autora dotyczących badanego zagadnienia. Ta sekcja powinna stanowić samodzielny tekst, pozwalający na zrozumienie zagadnienia bez konieczności lektury reszty artykułu;
- bibliografia.

Abstrakt i strona tytułowa są wprowadzane osobno przez system składania artykułów dostępny w zakładce. Abstrakt i słowa kluczowe powinny być napisane w języku angielskim oraz polskim (i/lub języku narodowym autora korespondencyjnego).

3. Sporządzanie przypisów

- poszczególne elementy opisu oddzielamy przecinkami;

- nazwę autora podajemy w formie: inicjał imienia z kropką (w wypadku kilku inicjałów imion zapisujemy je bez spacji, np. D.M.), spacja, nazwisko. Pomijamy tytuły naukowe i zawodowe. Jeśli autorów jest dwóch lub trzech, podajemy ich nazwiska, oddzielając je przecinkami. Jeśli autorów jest wię-

cej niż trzech, to podajemy nazwisko pierwszego i zamieszczamy dopisek et al. (*et alli* – i inni);

– tytuł pracy zapisujemy kursywą;

– stosujemy skróty łacińskie: *op.cit.* (dzieło cytowane), *vide* (zobacz), *ibidem* (tamże), *idem* (tenże), *eadem* (taż), *eidem* (ci sami), *passim* (w różnych miejscach);

– oznaczamy brak: roku wydania – [s.a.] – *sine anno*, miejsca wydania – [s.l.] – *sine loco*, miejsca i roku wydania – [s.a.e.l.] – *sine anno et loco*.

Przykłady:

K. Ficoń, *Międzynarodowe standardy zarządzania ryzykiem*, „Kwartalnik Bellona” 2013 nr 3, s. 31–50.

Idem, *Ryzyko etapowe w zarządzaniu kryzysowym*, „Kwartalnik Bellona” 2015 nr 1, s. 11–30.

B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010, s. 12.

Ibidem, s. 16.

A. Polak, *Bibliografia teorii sztuki wojennej w latach 1945–1989*, Warszawa 2009, s. 119.

B. Balcerowicz, *Siły zbrojne...*, *op.cit.*, s. 13.

Źródła do dziejów powstań śląskich, t. 1. *Październik 1918–styczeń 1920*, cz. I, H. Zieliński (oprac.), Wrocław–Warszawa–Kraków 1963, s. 178.

E. de Amicis, *Serce. Książka dla chłopców*, tłum.

M. Konopnicka, Warszawa [s.a.], s. 36.

Opis wydawnictw zwartych

– podajemy kolejno: inicjał(y) imienia (imion), nazwisko, tytuł zapisany kursywą (przy tłumaczeniach podajemy nazwisko tłumacza poprzedzone skrótem tłum.), miejsce i rok wydania, numer strony, np.:

R.A. Heinlein, *Kawaleria kosmosu*, Warszawa 1994, s. 54.

Opis wydawnictwa zbiorowego

podajemy: tytuł publikacji, inicjał(y) imienia (imion) i nazwisko redaktora z oznaczeniem: red. w nawiasie, miejsce i rok wydania, stronę, np.:

Ekonomia a wojna. Studia i szkice, M. Franz (red.), Toruń 2011, s. 9.

Opis artykułu w wydawnictwie zbiorowym

podajemy: inicjał(y) imienia (imion) i nazwisko autora, tytuł zapisany pismem pochyłym, przyimek w z dwukropkiem, tytuł wydawnictwa zapisany pismem pochyłym, inicjał imienia i nazwisko redaktora, skrót red. w nawiasie, miejsce i rok wydania, stronę, np.:

I. Clark, *Globalizacja i ład pozimnowojenny*, w: *Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, J. Baylis, S. Smith (red.), Kraków 2008, s. 912–913.

Opis czasopism i gazet

podajemy: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł zapisany pismem pochyłym, nazwę czasopisma w cudzysłowie (polski cudzysłów ma postać: „...”), bezpośrednio po niej (bez rozdzielania przecinkiem) rok wydania, tom, zeszyt lub numer i stronę. W wypadku gazet codziennych podajemy nazwę gazety w cudzysłowie i dalej, bez przecinka, dzień, miesiąc i rok wydania, np.:

W.S. Lind, *Understanding the fourth generation war*, „Military Review” 2004 No. 10, s. 12–16.

Ł. Kamieński, *Nieuświadomiona percepcja, czyli neurobiologia na usługach amerykańskiej armii*, „Kwartalnik Bellona” 2014 nr 3, s. 196–206.

A. Słojewska, *Dwa tygodnie na porozumienie z Grecją*, „Rzeczpospolita” 15.05.2015.

Opis dokumentów elektronicznych

podajemy: inicjał(y) imienia (imion) i nazwisko autora, tytuł zapisany pismem pochyłym, w nawiasie prostokątnym typ nośnika i wersję, następnie miejsce i rok wydania. W przypadku dokumentów na stronach WWW podajemy adres sieciowy oraz datę dostępu w nawiasie kwadratowym, np.:

W. Kopaliński, *Wielki multimedialny słownik Władysława Kopalińskiego* [CD-ROM, wersja 1.00.00], Warszawa 2000.

L. Sly, *Al-Qaeda force captures Fallujah amid rise in violence in Iraq*, „The Washington Post” [online], 3.01.2014, <http://www.washingtonpost.com/world/al-qaeda-force-captures-fallujah-amid->

rise-in-violence-in-iraq/2014/01/03/8abaeb2a-74aa-11e3-8def-a33011492df2_story.html [dostęp: 9.01.2015].

Cytowanie archiwaliów

podajemy: nazwę instytucji przechowującej dany dokument, jej skrót lub akronim z określeniem siedziby (miejscowości), nazwę jednostki archiwalnej (zespołu akt) lub tematykę opisywanej jednostki, sygnaturę lub inne oznaczenie identyfikacji dokumentu, liczbę i numer strony (karty), np.:

Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie (dalej: CAW), Oddział II SGWP, sygn. I.303.4.5755, Sprawozdanie Małskiego z akcji „Łom”, k. 8–9.

4. Tabele, rysunki i fotografie

– materiał graficzny (fotografie, mapy) należy dostarczać jako osobne pliki, zapisane w formacie JPG lub TIF (w rozdzielczości nie mniejszej niż 300 dpi). Warunkiem umieszczenia ich w wydaniu jest posiadanie przez autora artykułu zgody na ich wykorzystanie (dotyczy to również materiałów ze stron internetowych; nie wystarczy podanie daty dostępu). W danym artykule rysunki i fotografie powinny mieć numerację ciągłą;

– określenie „Tabela” z numerem zapisanym liczbą arabską i tytułem umieszczamy nad tabelą. Pod tabelą należy wskazać źródło;

– przypisy do tabeli zamieszczamy pod tabelą (nie w tekście głównym). Jako odsyłacze używamy gwiazdek, a w przypadku większej liczby odsyłaczy – małych liter;

– określenie „Rys.” umieszczamy pod rysunkiem. Każdy rysunek powinien mieć numer i tytuł. Pod rysunkiem podajemy źródło;

– rysunki powinny być przygotowane w pliku edytowalnym w formacie AI, EPS lub PDF.

5. Bibliografia

W bibliografii obowiązuje układ alfabetyczny według nazwiska autora. Dopuszcza się podział

bibliografii na: źródła/archiwalia, monografie, artykuły, artykuły elektroniczne, jednak nie jest to wymagane. Podajemy: nazwisko autora, inicjał(y) imienia, tytuł, miejsce wydania, rok wydania.

Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010.

6. Kontrola jakości

Wszystkie artykuły składane do „Kwartalnika Bellona” przechodzą procedurę recenzencką *double blind peer-review*. W związku z tym prosimy o składanie artykułów pozbawionych cech pozwalających na identyfikację autora.

7. Standardy etyczne

Redakcja „Kwartalnika Bellona” stosuje zasady etyki publikacyjnej zgodne z wytycznymi Komitetu do spraw Etyki Publikacyjnej COPE (Committee on Publication Ethics).

Link: <https://publicationethics.org/>.

8. Opłaty za publikację

Redakcja nie pobiera opłat na żadnym etapie publikacji artykułów.

9. Składanie artykułów

Do publikacji przyjmujemy wyłącznie artykuły składane przez zakładkę „Złóż manuskrypt” na naszej stronie www.kwartalnikbellona.pl.

10. Publikacja

Po pozytywnym przejściu procesu recenzenckiego artykuł ukazuje się w wersji drukowanej, a także cyfrowej na stronie www.kwartalnikbellona.pl. Każdy otrzymuje numer DOI i jest kierowany do zamieszczenia w międzynarodowych bazach naukowych.

Wszelkie zmiany od ww. zasad należy uzgadniać z redaktorem prowadzącym. Zastrzegamy sobie prawo do redakcyjnego opracowania tekstów.

SZANOWNI CZYTELNICY!

Zapraszamy do składania zamówień na prenumeratę „Kwartalnika Bellona”

Jej koszt w 2022 roku wynosi 100 zł (cztery wydania w cenie 27 zł każde)

Prenumeratę można zamówić:

- e-mailem: prenumerata@zbrojni.pl
- listownie: Wojskowy Instytut Wydawniczy, 00-909 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 97
- telefonicznie: +48 261 849 494

Warunkiem wysyłki kwartalnika jest wpłata na konto: 23 1130 1017 0020 1217 3820 0002

Cena 25 zł (w tym 8% VAT)

ISSN 1897-7065
E-ISSN: 2719-3853

